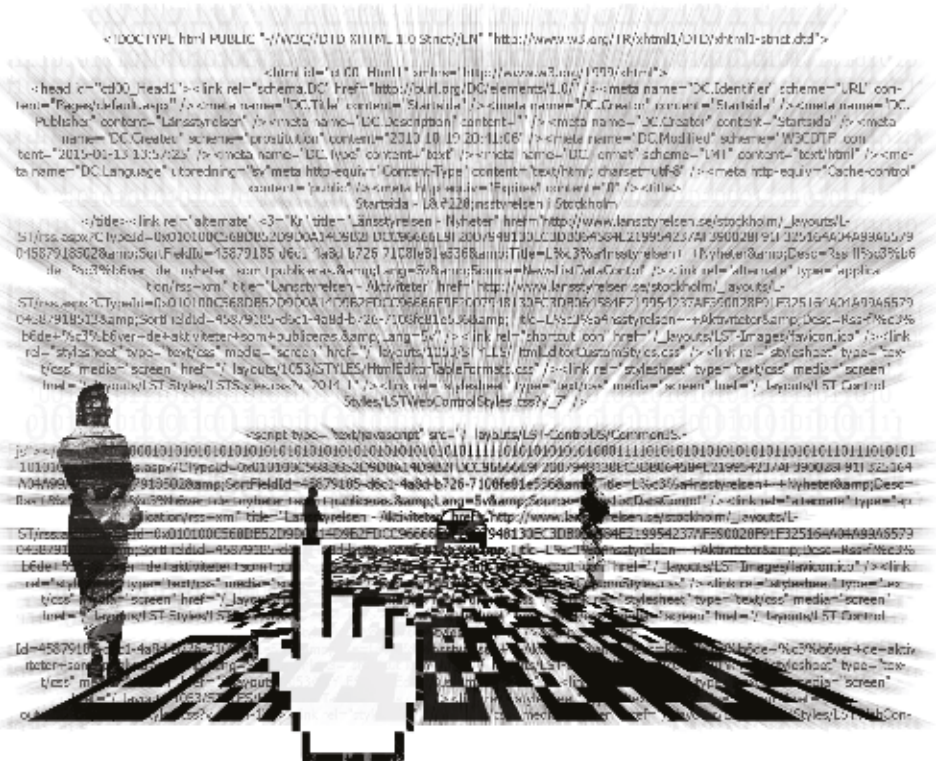

Prostitutionen i Sverige 2014

En omfattningskartläggning

Länsstyrelsen
Stockholm

Utgivningsår: 2015

Produktion: Länsstyrelsen i Stockholms län
Tfn: 010 223 10 00

Projektledare: Amanda Netscher

Författare: Endrit Mujaj och Amanda Netscher

Illustrationer: Karl Lindstrand

Rapport 2015:10

Webbversionen är kompletterad med några referenser som inte påverkar rapportens innehåll.

ISBN: 978-91-7281-636-7

För vidare information kontakta
Nationella sekretariatet mot människohandel, tfn 010-223 11 40

Du kan också gå in på www.nmtsverige.se eller www.lansstyrelsen.se/stockholm

Prostitutionen i Sverige 2014

En omfattningskartläggning

Innehåll

Förord.....	7
Rapportdisposition.....	8
Sammanfattning	9

DEL A

Prostitutionens omfattning och utveckling – en samlad bedömning.....	13
Inledning	14
Bakgrund	14
Länsstyrelsens genomförande.....	14
Kunskapsinhämtning från olika aktörer	15
Begreppsdiskussion	15
Kort om lagstiftning	16
Utvecklingstendenser	18
Introduktion.....	18
Gatuprostitutionen har mer än halverats sedan 1995.....	18
Prostitutionen på internet.....	20
Resultat från Glykols internetkartläggning	20
RFSL – kartläggning av sex mot ersättning bland hbtq-personer	23
Skillnader och likheter i marknadsföringen av sexuella tjänster	24
Befolkningsstudier – vuxna över 18 år	25
Ökad kunskap om barn och ungdomar	27
Unga hbtq-personer som har erfarenhet av sex mot ersättning	29
Specifika riskgrupper.....	29
Avslutande slutsatser.....	30
Kunskapsluckor	31
Framtida omfattningskartläggningar och förslag.....	32

DEL B

Utgångspunkt för Länsstyrelsens omfattningskartläggning och redovisning av kunskapsinhämtningar	35
--	-----------

Kunskapssammanställning av omfattningskartläggningar åren 1993–2013	36
--	-----------

Avsaknad av kontinuerlig och systematisk sammanställning av prostitutionens omfattning och utveckling i Sverige.....	36
--	----

Syftet med Länsstyrelsens kunskapssammanställning	37
---	----

Befolkningsstudie 2014 – en jämförelse mot tidigare undersökningar.....	39
--	-----------

Frågeställning och urval.....	39
-------------------------------	----

Sammanfattande resultat	39
-------------------------------	----

Länsstyrelsens reflektioner	40
-----------------------------------	----

Internetkartläggning av eskortannonser och profiler.....	41
---	-----------

Avgränsningar.....	41
--------------------	----

Den öppna prostitutionen på internet ligger till grund för Länsstyrelsens lägesbild	41
---	----

Sammanfattande resultat.....	41
------------------------------	----

Har prostitutionen på internet ökat?.....	45
---	----

Ökad tillgänglighet	46
---------------------------	----

Sociala medier och försäljning av sexuella tjänster	47
---	----

Eskortsidorna – en lukrativ verksamhet	48
--	----

Länsstyrelsens reflektioner	49
-----------------------------------	----

Länsstyrelsen genomförde en unik svensk pilotstudie år 2014.....	51
---	-----------

Bakgrund, syfte och frågeställningar	51
--	----

Sammanfattande erfarenheter och reflektioner	52
--	----

Prostitution bland hbtq-personer	54
---	-----------

Kartläggningsuppdrag till RFSL – en uppföljning från år 2010.....	54
---	----

Uppdragets syfte, frågeställningar och metod	54
--	----

Sammanfattning av resultaten utifrån frågeställningarna	55
---	----

MSM-enkäten samlar information kring sexuell hälsa och sexualvanor bland män som har sex med män.....	59	Unik möjlighet att identifiera brottsoffer och erbjuda särskilda insatser inom myndigheten.....	77
Tidigare MSM-enkäter.....	59	Samtliga kvinnor tillfrågades att delta under 16 månader.....	77
Resultat från MSM2013.....	59	En fjärdedel av alla nyintagna kvinnor hade erfarenhet av prostitution – nästan alla med missbruk.....	77
Länsstyrelsens reflektioner gällande MSM-enkätens resultat.....	60	Goda förutsättningar när det gäller systematiska uppföljningar och för att få fram relaterade problem.....	78
Ungdomsstudier.....	61	Personer som säljer sex i Sverige 2013 – ur ett peer-perspektiv.....	79
Ungdomars sexualitet – attityder och erfarenheter, 2004.....	61	Ökad kunskap om sexsäljares situation och behov.....	79
Unga, sex och internet, 2009.....	61	Civilsamhällets möjlighet att komma i kontakt med delar av målgruppen.....	79
UngKAB 2009.....	62	En kort sammanfattning av resultaten.....	79
Svensk studie om sexuella erfarenheter bland ungdomar och unga vuxna i Skåne.....	62	Plattformen Civila Sverige mot människohandel.....	81
Rikspolisstyrelsens uppgifter.....	64	Bakgrund – Plattformen mot människohandel.....	81
Prostitution och människohandel för sexuella ändamål.....	64	Identifierade offer – årsfördelning.....	81
Statens institutionsstyrelses uppföljningar 2009–2013.....	68	Intellektuella funktionsnedsättningar och prostitution.....	83
Förstärkt arbetete med vuxna missbrukare och ungdomar.....	68	Yrkesverksamma som arbetar med personer med intellektuella funktionsnedsättningar har svårt att upptäcka prostitution.....	83
Ökad kunskap om prostitution, människohandel och sexuell hälsa inom SiS.....	68	Irreguljära migranter, EU-medborgare och barn.....	84
En tredjedel av kvinnorna och flickorna har fått erbjudande om att sälja sexuella tjänster.....	69	Referenser.....	87
Systematiska uppföljningar skapar en god bild av omfattningen bland SiS ungdomar om haft sex mot ersättning.....	69	Bilaga 1. Regeringsuppdraget.....	90
Kommunernas riktade insatser till köpare och säljare i Stockholm, Göteborg och Malmö.....	70	Bilaga 2. Prostitutionen i Sverige 2014 – Fördjupad metodbeskrivning, tillvägagångssätt och resultat.....	92
Statistik.....	70		
KAST, Köpare av sexuella tjänster – statistik och verksamhet.....	72		
Hälso- och sjukvårdens möjligheter till identifiering och uppföljning av personer som köper och säljer sex.....	74		
Verksamheter som möter personer som köper och säljer sexuella tjänster.....	74		
Kriminalvårdens försöksverksamhet år 2010.....	77		

I en glasklar dröm av oro
tog ljuset gestalt,
en kropp i genomskärning
där lager på lager av tankar medgav
en tunn svart linje som
skilde människa från arbete.

Så mycket otänkbart vi rymmer,
logiken och dess motsatser
räknade ned
i en matematisk, längtande själ.
Meningen spelade naken,
bröt fram i ett oändligt antal kombinationer
längs en bottenlös kontur
där siffror föll.

Men ingenting vänder sig om
och
ingenting liknar sig själv.

Drömmarnas personligheter
står kvar, de efterlämnar
aldrig någon ordning-

och svaret jag söker efter
är bara en del
av en annan fråga.

Johan Christiansson

Förord

I december 2013 fick Länsstyrelsen i Stockholm i uppdrag av regeringen att kartlägga och samla kunskap om prostitutionens omfattning i Sverige (U2013/6848/JÄM). Uppdraget innebar att analysera prostitutionens utbredning, omfattning och former, bland annat trender, kontaktvägar och vilka som köper och säljer sexuella tjänster samt beskriva den internationella utvecklingen på området. Socialstyrelsen har sedan 1998 ett löpande uppdrag att följa utvecklingen inom prostitutionen. Omkring ett 20-tal omfattningskartläggningar har genomförts sedan 1993. Därmed finns en gedigen kunskapsgrund på området.

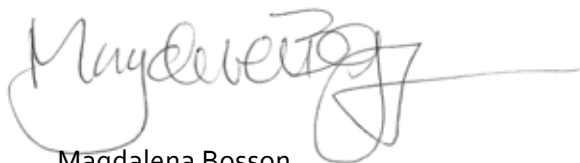
Underlagen till denna rapport har tagits fram och bearbetats i nära samarbete med Socialstyrelsen. Myndigheternas samarbete har varit avgörande för rapportens genomförande eftersom olika erfarenheter och resurser har delats.

Rapporten vänder sig till regering och riksdag, socialtjänst, rättsväsende, och övriga som i sin verksamhet kommer i kontakt med personer som köper eller säljer sexuella tjänster samt till alla andra som intresserar sig för denna fråga.

Rapporten är skriven av projektledaren Amanda Netscher och Endrit Mujaj på Länsstyrelsen i Stockholm. Med i utredningsarbetet har även Ingrid Åkerman på Länsstyrelsen varit.

Rapporten hade inte kunnat skrivas utan stöd från uppgiftslämnare på berörda myndigheter och organisationer – ett stort tack till er. Ett särskilt tack till Olga Gislén på Socialstyrelsen som bidragit till mycket gott samarbete. Ett stort tack även till Anna Hall, Göteborgs universitet, Charlotta Holmström och Sven-Axel Månsson, Malmö högskola, samt Måns Magnusson, Linköpings universitet. Slutligen ett stort tack till experter på myndigheter, universitet/högskolor och frivilligorganisationer som kvalitetsgranskat rapportens innehåll.

Stockholm i februari 2015

Magdalena Bosson
länsöverdirektör

Kristin Marklund
chef för enheten för
Social Utveckling

Rapportdisposition

Rapporten består av två delar:

- A. Här får läsaren sammanfattande resultat, slutsatser, analys och förslag. En samlad bedömning av prostitutionens omfattning och utveckling.
- B. Därefter kommer utgångspunkten för omfattningskartläggningen. Det saknades en sammanhållen bild av tidigare omfattningskartläggningar i Sverige. Därav togs en kunskapssammanställning fram med förslag om framtida omfattningskartläggningar som presenteras här.

Del B avslutas med att redovisa uppskattningar av omfattningen och kunskapsinhämtningar från olika aktörer på prostitutionens område. Med hjälp av olika aktörer sammanställs och presenteras tidigare forskning, rapporter, uppskattningar samt nytt material var för sig i olika avsnitt.

Sammanfattning

I december 2013 fick Länsstyrelsen i Stockholm i uppdrag av regeringen att kartlägga och samla kunskap om prostitutionens omfattning i Sverige (U2013/6848/JÄM). Med de metoder som i dag finns tillgängliga går det inte att uppskatta den exakta omfattningen i Sverige. Det innebär inte att försök att uppskatta bör uteslutas utan att metoder bör utvecklas.

De metodologiska utmaningarna är bland annat att personer i prostitution till viss del utgör en dold population, vilket innebär att vi inte vet populationens storlek och att vilka som ingår inte är helt känt. Det råder även en avsaknad av en enhetlig definition av prostitution och människohandel vilket försvårar jämförelser mellan och inom länder över tid. Trots utmaningarna går det ändå med de undersökningar som finns tillgängliga att säga något om prostitutionens omfattning och trender.

Befolkningsstudier – vuxna över 18 år

Enligt den senaste befolkningsundersökningen år 2014 är andelen individer i Sverige som har köpt och sålt sexuella tjänster relativt konstant över tid. De som uppgett att de köpt sexuella tjänster är uteslutande män. Omkring 7,5 procent av svenska män mellan 18 och 65 år har köpt sexuella tjänster någon gång i sitt liv, vilket är en låg siffra jämfört med andra nordiska och europeiska länder. Andelen svenska män som uppgett att de köpt sexuella tjänster det senaste året är 0,8 procent, vilket också är en siffra som är relativt konstant över tid. Även KAST-verksamheterna som kommer i kontakt med köpare av sexuella tjänster möter enbart män.

I den senaste befolkningsstudien år 2014 uppgav 0,7 procent att de någon gång sålt sexuella tjänster. Enbart män uppger detta, ingen kvinna, vilket stämmer överens med tidigare mätningar där något fler män än kvinnor uppger sig ha erfarenhet av att sälja sexuella tjänster. När det gäller mäns och kvinnors er-

farenheter av att sälja sexuella tjänster kan den något högre andelen män i befolkningsstudierna eventuellt förklaras av att det är kvinnor med annan nationalitet än svensk och som vistas i Sverige tillfälligt som utgör en betydande del av kvinnor inom prostitutionen. Gruppen kvinnor med annan nationalitet än svensk nås inte av befolkningsstudier och blir därför inte representerade i dessa typer av undersökningar. Detta gäller även kvinnor i institutions-, kriminalvård eller som har intellektuella funktionsnedsättningar vilka inte heller nås av befolkningsundersökningarna.

Stödet för sexköpslagen i befolkningsstudierna är konstant högt sedan flera mätningar tillbaka, 72 procent är positiva till lagen i den senaste mätningen år 2014 (85 procent bland kvinnorna och 60 procent bland männen). Samtidigt är stödet för att kriminalisera försäljning av sexuella tjänster också relativt högt, 48 procent (59 procent bland kvinnorna och 38 procent bland männen). Bland kvinnor uttrycks ett större stöd både för sexköpslagen och för en kriminalisering av försäljning av sexuella tjänster jämfört med männen.

Gatuprostitutionen har mer än halverats sedan 1995

Prostitutionen på gatan har mer än halverats sedan uppskattningen år 1995, som då var 650 kvinnor. Omkring 200–250 kvinnor finns i gatuprostitution år 2014 enligt uppskattningar från Mikamottagningarna i Stockholm och Göteborg samt Råd- och stödteamet i Malmö.

Gatuprostitutionens minskning behöver förstås i relation till den digitala och tekniska utvecklingen som skett de senaste 15 åren. Det går däremot inte att bortse ifrån att länder i vilka sexköp är legaliserat har en omfattande gatuprostitution, till exempel i form av *Red light districts*, samtidigt som illegal prostitutionsverksamhet på internet är ett faktum även i dessa länder. Länsstyrelsens samlade bedömning är att förbudet mot köp av sexuella tjänster kan ha haft en normativ effekt på

presumtiva köpare och därmed påverkat prostitutionens omfattning i Sverige. Fler vetenskapligt underbyggda undersökningar behövs för att klargöra denna effekt.

Prostitutionen på internet

Två internetkartläggningar som Länsstyrelsen beställt i samarbete med Socialstyrelsen visar att internet har en central betydelse för prostitutionens omfattning på internet är att uppskatta antalet eskortannonser, men även dessa uppskattningar berörs av metodologiska utmaningar.

Antalet eskortannonser som vänder sig till män som köper sexuella tjänster av kvinnor har ökat markant de senaste åtta åren, från 304 till 6 965 annonser. Antalet eskortannonser som främst vänder sig till hbtq-personer, nästan uteslutande män som köper sexuella tjänster av män, har ökat från 190 annonser till 702 på cirka fyra år. Myndigheter som tidigare kommit i kontakt med eskortannonser har noterat att en och samma sexsäljare ofta återfinns bakom flera annonser. Detta är också något som internetkartläggningarna pekar på, främst genom att samma telefonnummer gett utslag i sökningarna på flera annonssidor. Överlappningar mellan antal annonser och eskortsidor, samt många dubletter av annonser förekommer i de två kartläggningarna. Även inaktiva annonser förekommer. Utifrån denna bakgrund finns det inget som pekar på att antalet individer i prostitutionen skulle ha ökat. Länsstyrelsen kan dock konstatera att tillgängligheten och informationsflödet om sexuella tjänster på internet har ökat.

Antalet annonser motsvarar inte antalet unika individer eftersom antalet individer bakom en annons är okänt. En tillförlitlig siffra för antalet individer bakom annonserna går att undersöka närmare med hjälp av en metod som prövats i Danmark. Länsstyrelsen har i föreliggande rapport gjort en pilotundersökning med inspiration från den danska modellen, vilken går att upprepa och utveckla efter svensk kontext i framtiden.

Ökad kunskap om barn och ungdomar

Enligt ungdomsstudier är andelen killar som uppger att de sålt sex mot ersättning (1,3–3,6 procent) högre jämfört med tjejer (1–4,6 procent). Framförallt homo- och bisexuella killar samt transpersoner utgör en stor grupp av de unga män som har erfarenheter av sex mot ersättning, något som bland annat RFSL påvisat (14,5 procent bland killarna, 3,7 procent bland tjejerna och 4,2 procent bland de där könsindelningen kille/tjej inte passat). Vissa grupper nås inte av ungdomsstudier och blir därför inte representerade i dessa typer av undersökningar. Till exempel unga av annan nationalitet än svensk som vistas i Sverige samt unga i institutionsvård där det är vanligare bland tjejer jämfört med killar (10–16 procent jämfört med 4–7 procent).

Ålder

Vissa svårigheter med att uppskatta ålder finns när det gäller personer som ingår i prostitutionen. Baserat på den sammantagna bilden i föreliggande omfattningskartläggning uppskattar Länsstyrelsen att personer som är 18–30 år utgör en större del av dem som säljer sexuella tjänster. Köparnas ålder varierar, med undantag av män som köper sexuella tjänster av män och killar vilka är äldre än säljarna.

Nationalitet

Majoriteten av säljarna av sexuella tjänster är av annan nationalitet än svensk. I 77 procent av eskortannonserna på internet uppges en annan nationalitet än svensk och enligt Mikamottagningarna i Stockholm och Göteborg utgörs gatuprostitutionen av en majoritet kvinnor med annan nationalitet än svensk. Rumänska och nigerianska kvinnor är överrepresenterade bland kvinnor i gatuprostitutionen, vilket stämmer överens med flera andra länder i Europa. Vad gäller prostitutionen på internet är det svårare att tolka uppgifter om nationalitet som uppges i eskortannonserna. Av marknadsföringsstrategiska skäl uppges ofta en nationalitet som kan tänkas locka presumtiva köpare.

Kunskapsluckor

För att kunna erbjuda stöd och hjälp till dem som behöver och för att kunna rikta insatserna rätt är det viktigt att följa prostitutionens omfattning och utveckling. Omfattningskartläggningar är nödvändiga men innefattar många utmaningar. Länsstyrelsen har kunnat identifiera en rad kunskapsluckor när det gäller prostitutionens omfattning och former. Det gäller framför allt omfattningen av särskilt utsatta grupper inom prostitutionen men också nya trender:

- ensamkommande barn som riskerar att utsättas i prostitution
- underrepresenterade grupper i befolknings- och ungdomsstudier
- omfattningen av och transpersoners utsatthet i prostitution
- internets och nya digitala kommunikationskanalers betydelse för prostitutionen
- den dolda prostitutionen, framförallt prostitutionen som sker på massagesalonger

För vidare uppdrag och forskning föreslår Länsstyrelsen att:

- systematiska uppföljningar av prostitutionen och minimiskattningar sker på flera olika arenor:
 - att regelbundna sexualvaneundersökningar (befolknings- och ungdomsundersökningar) sker, exempelvis vart femte år
 - att undersökningar på internet sker omkring vart annat år
 - att pilotundersökningen gällande uppskattning av omfattningen på internet upprepas
 - att ett uppdrag om löpande uppskattningar av gatuprostitutionen ges till relevant aktör
- uppdrag på området samordnas. Detta skulle underlättas av att en myndighet eller annan aktör får ett nationellt uppdrag att kontinuerligt och systematiskt uppskatta prostitutionens omfattning.

DEL A

Prostitutionens omfattning och utveckling – en samlad bedömning

Denna del inleds med en bakgrund till Länsstyrelsens uppdrag och myndighetens genomförande. Detta följs av en begreppsdiskussion och kort om lagstiftningsmodeller i Sverige och Europa.

I avsnittet *Utvecklingstendenser* beskrivs hur prostitutionens omfattning och sammansättning förändrats över tid. Först beskrivs gatuprostitutionens utveckling, därefter presenteras de viktigaste resultaten från två internetkartläggningar samt en analys av dessa. De viktigaste resultaten från befolkningsundersökningar över tid presenteras sedan. Avsnittet avslutas med barn och unga som har sex mot ersättning samt specifika riskgrupper.

Del A avslutas med kunskapsluckor och Länsstyrelsens förslag på framtida omfattningskartläggningar.

Inledning

Länsstyrelsen i Stockholm har sedan 2009 ett nationellt uppdrag som nationell samordnare mot prostitution och människohandel. I december 2013 fick Länsstyrelsen i uppdrag av regeringen att kartlägga och samla kunskap om prostitutionens omfattning i Sverige (U2013/6848/JÄM), se bilaga 1. Uppdraget innebar att analysera prostitutionens utbredning, omfattning och former, bland annat trender, kontaktvägar och vilka som köper och säljer sexuella tjänster samt beskriva den internationella utvecklingen på området. Socialstyrelsen har sedan 1998 haft regeringens löpande uppdrag att följa utveckling och omfattning av prostitutionen i Sverige och har ett förnyat uppdrag sedan 2013 att följa prostitutionens utvecklingstendenser.

Omfattningskartläggningen är en av åtgärderna i regeringens handlingsplan mot sexuell exploatering av barn (Skr. 2013/14:91). Länsstyrelsen har haft löpande avstämningar med experter och referenspersoner på området samt med berörda departement. Myndigheten har också varit i kontakt med alla nationella myndigheter som har eller har haft ett uppdrag i handlingsplanen.

Bakgrund

Ojämliga maktförhållanden förekommer mellan köpare och säljare, oavsett kön och sexuell läggning, inom både prostitution och människohandel. Prostitutionen förekommer på olika arenor och bland människor oavsett könsidentitet, ålder, etnisk härkomst, ekonomisk bakgrund och sexuell läggning – även om män är överrepresenterade som köpare och kvinnor som säljare.

Utgångspunkten har varit att ta fram kunskap som möjliggör utveckling av relevanta policyer och adekvata insatser för dem som berörs av prostitutionen. Länsstyrelsen förhoppning är att denna omfattningskartläggning erbjuder

en tydligare bild av omfattningen och ger ett bättre beslutsunderlag för framtida insatser mot prostitution.

Länsstyrelsens genomförande

Trots stora metodologiska utmaningar avser Länsstyrelsen att ta ett helhetsgrepp när det gäller omfattningsfrågan – varpå förhoppningarna är att detta arbete leder till varaktiga och systematiska uppföljningar där flera aktörer kan samverka. Rapporten kan ses som ett viktigt steg i en kunskapsgrundad riktning på området genom att ge förslag på vilka arenor där uppskattningar är möjliga.

I Länsstyrelsens omfattningskartläggning redogörs för en rad olika material och studier från prostitutionsområdet. Det är en samling av tidigare och ny kunskap som olika uppgiftslämnare har tagit fram. Dessa olika kunskapsinhämtningar har bland annat tillkommit genom tidigare uppdrag från regeringen handlingsplan mot prostitution och människohandel (Skr. 2007/08:167) som haft ett omfattningsfokus, exempelvis prostitutionen bland hbtq-personer och kriminalvårdens möjlighet att uppskatta kvinnor med prostitutionserfarenheter.

Som beskrivits ovan har information hämtats från tidigare och ny forskning, exempelvis internetkartläggningar, Socialstyrelsens rapport om *Prostitutionens utveckling 2015*, en befolkningsundersökning, civilsamhällets kontakter med personer som säljer sexuella tjänster och från Polismyndigheten. Länsstyrelsen har valt att lägga stort fokus på prostitutionen på internet för att följa upp kunskapsluckorna från tidigare omfattningskartläggningar. Överlappningar mellan uppskattningar är inte studerade i denna omfattningskartläggning men med största sannolikhet förekommer samma personer bland sexsäljare och köpare i flera av kunskapsinhämtningarna som presenteras. Det är därför viktigt att läsa rapporten i sin helhet för att få en heltäckande bild av prostitutionens omfattning.

Kunskapsinhämtning från olika aktörer

Arbetet med kartläggningen har gynnats av samarbete med olika myndigheter, organisationer, universitet och högskolor, experter och företag – med olika roller och tillgång till kunskap och information utifrån olika perspektiv och erfarenheter. För att kvalitetssäkra Länsstyrelsens arbete med omfattningskartläggningen har myndigheten haft ett nära samarbete med experter och forskare med särskild kompetens på prostitutionsområdet. Med hjälp av alla aktörer har Länsstyrelsen tagit fram en gemensam diskussionsgrund för analys av resultaten.

Begreppsdiskussion

Definition av prostitution och sex mot ersättning

Hur prostitution definieras är av stor vikt i omfattningskartläggningar. Definitionen får konsekvenser för hur arbetet och studien utformas samt vilken population som undersöks. Hur problemet beskrivs och vilka termer som används är också avgörande för de svar som ges i samband med undersökningar. Det gäller både frågor som ställs till personer som säljer eller köper sexuella tjänster och frågor som ställs till yrkesverksamma och myndighetspersoner som kommer i kontakt med dessa.

Länsstyrelsen i Stockholm har i den här omfattningskartläggningen i huvudsak utgått ifrån den definition av prostitution som används i SOU 1995:15 som även Socialstyrelsen använt sig av (Socialstyrelsen 2000; 2004; 2007). Prostitution definieras som: *När minst två parter köper eller säljer sexuella tjänster mot ersättning (vanligen ekonomisk); vilken utgör en förutsättning för den sexuella tjänsten.* Den definitionen bedöms som användbar eftersom den lyfter fram pengar som den vanligaste ersättningsformen för sexuella tjänster men lämnar även utrymme för andra typer av ersättningar som

Prostitution

När minst två parter köper eller säljer sexuella tjänster mot ersättning (vanligen ekonomisk); vilken utgör en förutsättning för den sexuella tjänsten.

också förekommer, till exempel droger, kläder, mat eller någonstans att bo. Både prostitution och sex mot ersättning används som begrepp i rapporten.

Unga och sex mot ersättning

Gränsen för vilka som benämns som *unga, ungdomar, unga vuxna, killar och tjejer, pojkar och flickor* samt *barn* är inte alltid konsekvent i de studier och rapporter som Länsstyrelsen tagit del av. I tidigare studier har begreppet ungdomar använts för en målgrupp mellan 13 och 25 år. Detta innebär att populationen både innefattar barn (under 18 år) och vuxna (över 18 år). Det är därför viktigt att understryka i föreliggande rapport att barn under 18 är utsatta för sexuell exploatering oavsett hur frågorna i ungdomsstudierna är formulerade eller besvaras av de unga själva. En person som köper sexuella tjänster av barn under 15 år kan dömas för våldtäkt av barn (6 kap. 4 § brottsbalken) och en person som köper sexuella tjänster av ett barn som är 15–18 kan dömas för köp av sexuell handling av barn (6 kap. 9 § brottsbalken).

Dold och öppen prostitution

Hur öppen prostitutionsmarknaden är har stor, för att inte säga avgörande, betydelse för de faktiska möjligheterna att mäta och bedöma omfattningen. Det är en central metodologisk utmaning för omfattningskartläggningar. Utgångspunkten har för denna omfattningskartläggning varit att fenomenet är både öppet (tillgängligt för insyn) och dolt (avskilt från insyn). En viktig aspekt är att kommunikationen mellan köpare och säljare kan inledas via en öppen kontaktyta för att i nästa skede förflyttas till en för omvärlden dold kommunikationsarena. Personer som köper eller säljer sexuell

la tjänster utgör en så kallad *dold population* vilket bland annat innebär att populationens storlek och vilka som ingår inte helt är känt. Detta förhållande och de utredningsmässiga svårigheterna gör att det inte går att hitta exakta tal på hur många som köper och säljer sexuella tjänster.

Det finns två öppna prostitutionsarenor i Sverige, gatan och internet, som är möjliga att studera över tid. Med öppen prostitution avses platser eller arenor där sexuella tjänster marknadsförs eller köps öppet, exempelvis genom annonser via sex- och eskortsidor på internet. Den öppna prostitutionen är därför enklare att studera även om det också innebär flera metodologiska utmaningar, som att personer på gatan förflyttar sig eller att internetannonser förekommer på flera annonssidor eller att fler personer använder en och samma annons eller profil.

Den dolda prostitutionen är svårare att studera eftersom den förekommer på exempelvis chatter, communitysidor, appar, klubbar, hotell, restauranger och massagesalonger – ibland benämnd som inomhusprostitution. Det innebär att den inte marknadsförs eller köps öppet, och de metodologiska utmaningarna på dessa arenor är därför ännu större än där prostitutionen sker öppet. En person inom den öppna prostitutionen kan också förekomma inom den dolda.

Människohandel för sexuella ändamål

I omfattningskartläggningen presenteras även siffror om människohandel för sexuella ändamål. Den första omfattande internationellt erkända definitionen av människohandel etablerades i Förenta Nationernas (FN:s) protokoll om förebyggande, bekämpande och bestraffande av handel med människor, särskilt kvinnor och barn (även kallat Palermoprotokollet). Ibland är prostitution och människohandel två fenomen som går att särskilja från varandra men ibland kan skillnaden vara mycket otydlig. När polisen exempelvis gör ett tillslag och griper en sexköpare kan det hända att säljaren visar sig vara utsatt för människohandel.

Vidare har inkluderingen av människohandel varit nödvändig eftersom myndigheter och organisationer för olika statistik och benämner fenomenet olika. Vissa gör en uppdelning mellan prostitution och människohandel medan en del kategoriserar både prostitution och människohandel under begrepp som exempelvis *sexuell exploatering* eller *sexuellt utnyttjande*.

Avslutningsvis finns det en intressant aspekt gällande människohandel, nämligen nationalitet och ursprung. För att förstå både omfattningen och förändringen i prostitutionen som fenomen är det nödvändigt att också ha en förståelse för hur den ibland kan hänga ihop med människohandel. Detta gäller i synnerhet när personer av annan nationalitet än svensk upptäcks inom prostitutionen.

Kort om lagstiftning

Förbud mot köp av sexuell tjänst i Sverige

Lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster (1998:408) trädde i kraft den 1 januari 1999. I samband med sexualbrottsreformen år 2005 upphävdes den så kallade sexköpslagen och ersattes av en ny straffbestämmelse – *köp av sexuell tjänst* – i 6 kap. 11 § brottsbalken. Sexköpslagen är fortfarande ett begrepp som används i vardagligt tal och förkommer fortsättningsvis i föreliggande rapport.

Den svenska lagstiftningen var en del av Kvinnofridspropositionen och prostitution sågs som ett resultat av strukturell ojämlikhet mellan könen och som en del av mäns våld mot kvinnor (Prop. 1997/98:55). Dock är lagstiftningen i sig könsneutral. En förhoppning var att ett förbud skulle ha en normativ effekt på befolkningen.

Enligt den syn på sexhandeln som ligger till grund för svensk jämställdhetspolitik är sexhandeln således en form av manligt våld mot kvinnor och ett av de mer extrema uttrycken för en ojämlikhet som tar sig uttryck i att män kan köpa och utnyttja kvinnor och barn och behandla dem som varor. (SOU 2010:49:55)

Lagstiftning i Europa

Europas länder har angripit frågan om prostitution på olika sätt.

Som första land i världen införde Sverige sexköpslagen år 1999. Av de nordiska länderna har även Island och Norge antagit liknande lagstiftning.

Vissa europeiska länder har legaliserat sexköp och viss bordellverksamhet, till exempel Nederländerna och Tyskland. Andra länder har helt och hållet kriminaliserat både köp och försäljning av sexuella tjänster, till exempel Rumänien och Serbien.

Utvecklingstendenser

I detta avsnitt beskrivs hur prostitutionens omfattning och utveckling förändrats över tid, baserat på tidigare befolkningsundersökningar, kartläggningar och studier inom området. Först beskrivs gatuprostitutionens utveckling därefter presenteras de viktigaste resultaten från internetkartläggningarna samt en analys av dessa. De viktigaste resultaten från befolkningsundersökningar över tid presenteras sedan. Avsnittet avslutas med barn och unga som utsätts för sexuell exploatering och specifika riskgrupper. Avsnittet baseras även på ett underlag från Socialstyrelsen om prostitutionens utveckling (Socialstyrelsen 2015)

Introduktion

Prostitutionens utveckling påverkas av en mängd olika faktorer, som globalisering, migration, teknologisk utveckling, ekonomiska och sociala faktorer och hjälp- och stödinsatser till personer i prostitution (Skilbrei & Holmström 2013). Trots att det är svårt att ge en exakt bild av omfattningen kan man ändå säga något om hur prostitutionen har förändrats under de senaste tjugo åren.

Prostitution förekommer på ett antal arenor som ofta överlappar varandra. De arenor som är lättast att studera är gatuprostitutionen och den prostitution som kan studeras via internet. När det gäller andra arenor, som krogar, massagesalonger och hotell, är de till sin natur mer dolda och därför svårare att studera.

Gatuprostitutionen har mer än halverats sedan 1995

Gatuprostitutionen är den arena som det finns mest tillförliga uppgifter om över tid i jämförelse med andra arenor, till exempel den så kallade inomhusprostitutionen. År 1995 beräknades cirka 650 personer sälja sexuella tjänster på gatan årligen i Sverige (SOU 1995:15).

Tabell 1. Uppskattat antal individer i gatuprostitution.

ÅR	ANTAL INDIVIDER
1995	650 kvinnor (SOU 1995:15).
1998/1999	I och med sexköpslagen försvann prostitutionen mer eller mindre helt från gatan (Socialstyrelsen 2000).
2008	300–430 kvinnor (SOU 2010:49).
2010	200 kvinnor (kontakter med Mikamottagningarna ¹).
2011–2014	200–250 kvinnor årligen (kontakter med Mikamottagningarna).

Gatuprostitutionen har mer än halverats sedan 1995. Uppskattningarna från 2010 och framåt tyder på att gatuprostitutionen är relativt konstant, men underlaget innehåller många osäkerhetsfaktorer eftersom siffrorna från Mikamottagningarna, 2010–2014, inte går att jämföra med tidigare mätningar.

I Socialstyrelsens *Kännedom om prostitution 1998–1999* framgår det att gatuprostitutionen nästan försvann helt vid sexköpslagens införande årsskiftet 1998/1999 (Socialstyrelsen 2000). Gatuprostitutionen återkom gradvis efter år 1999 men nådde inte den tidigare omfattningen. I utvärderingen av sexköpslagen beräknas gatuprostitutionens omfattning ha halverats sedan lagens införande (SOU 2010:49). Detta stämmer väl överens med tidigare omfattningskartläggningar (Socialstyrelsen 2000, 2004, 2007). De senast publicerade uppgifterna är från år 2008 då Mikamottagningarna sammanlagt uppgav att de mött cirka 300–430 personer i gatuprostitution under det gångna året (SOU 2010:49).

Mikamottagningen i Göteborg och Stockholm samt Råd- och stödteamet i Malmö träffar sedan 2011 omkring 200–250 unika individer i gatuprostitution årligen. Verksamheterna har i samband med Länsstyrelsens uppdrag att genomföra en nationell kartläggning över prostitutionen, ombetts att samla in statistik om antalet personer som de kommer i kontakt

¹ Mikamottagningarna är de verksamheter i Stockholm och Göteborg som på olika sätt arbetar med individer som har erfarenheter av att sälja sexuella tjänster. Denna källa innefattas även av Råd- och stödteamet i Malmö som också arbetar med individer som säljer sexuella tjänster.

med genom sitt uppsökande, rådgivande och behandlande arbete. Statistik har inhämtats från åren 2011–2013 och fram till juni 2014.

De siffror som finns att tillgå år 2014 om gatuprostitutionens omfattning i Stockholm, Göteborg och Malmö baseras på det antal personer som Mikamottagningarna och Råd- och stödteamet i Malmö har kommit i kontakt med i sina verksamheter. Det innebär att det är en minimiskattning av antalet individer som har erbjudit sexuella tjänster på gatan sedan år 2011.

Hur gatuprostitutionens minskade omfattning ska förstås är föremål för olika tolkningar. I utredningen av sexköpslagen (SOU 2010:49) tolkas minskningen som en följd av kriminaliseringen av sexköp. Här hänvisas till det faktum att Norge och Danmark vid tillfället för sexköpslagens införande i Sverige hade ungefär lika stor gatuprostitution som Sverige. I dessa båda länder har dock omfattningen av gatuprostitutionen ökat medan den i Sverige har minskat. Utredningen hänvisar också till att gatuprostitution i Oslo, Bergen och Stavanger initialt minskade kraftigt då den norska sexköpslagen infördes i januari 2009, och att detta tyder på att ett förbud mot köp av sexuella tjänster har en omedelbar inverkan på gatuprostitutionens omfattning.

Gatuprostitutionens minskning bör ses i ljuset av den teknikutveckling och digitalisering som skett de senaste 15 åren. De som kritiserat utvärderingen av sexköpslagen hävdar att minskningen av gatuprostitutionen har med nya kontaktvägar som internet och mobiltelefoner att göra (Agustín & Persson 2010, Dodillet & Östergren 2011, Skilbrei & Holmström 2011, 2013). Att gatuprostitutionen har minskat är dessutom inte unikt för Sverige. En liknande utveckling har iakttagits i andra länder sedan mitten på 1990-talet och har då kopplats till ny informations- och kommunikationsteknologi och nya kontaktvägar för personer som säljer och köper sexuella tjänster (Bernstein 2007, Munro & Della Giusta 2008).

Det går däremot inte att bortse ifrån att länder i vilka sexköp är legaliserat har en omfattande gatuprostitution, till exempel i form av *Red light districts* samtidigt som illegal prostitutionsverksamhet på internet är ett faktum även i dessa länder. Detta kan tyda på att förbudet mot köp av sexuella tjänster har haft en normativ effekt på presumtiva köpare och påverkat prostitutionens omfattning i Sverige. Fler vetenskapligt underbyggda undersökningar behövs för att klargöra denna effekt. En forskare på Malmö högskola har på beställning av RFSU skrivit en kunskapsöversikt om sexköpslagens effekter och oavsedda konsekvenser i Sverige (Holmström 2015, RFSU rapport)

Svenska och utländska kvinnor på gatan

Tidigare omfattningskartläggningar och utredningar visar att det har skett en gradvis ökning av antalet utländska kvinnor i gatuprostitution under de senaste tjugo åren (SOU 1995:15, Socialstyrelsen 2004, 2007, SOU 2010:49).

I utvärderingen av sexköpslagen (SOU 2010:49) rapporteras att Mikamottagningarna i Stockholm och Göteborg uppskattade att mer än hälften av de kvinnor som de mötte i gatuprostitution var av annan nationalitet än svensk. I Malmö var motsvarande andel en fjärdedel. Flertalet av dessa kvinnor kom från Baltikum och Östeuropa. Det rapporterades även om kvinnor från Thailand och från länder i Sydamerika. I Göteborg rapporterades om en relativt stor andel kvinnor från Nigeria i gatuprostitution.

Enligt Polisens uppgifter från 2014 kan en ökning av kvinnor från Rumänien noteras sedan ett par år tillbaka (Rikspolisstyrelsen 2014). År 2014 vittnar även Mikamottagningarna i Stockholm och Göteborg om att majoriteten av kvinnorna inom gatuprostitutionen vistas i Sverige tillfälligt och saknar svenskt medborgarskap. Rumänska och nigerianska kvinnor är överrepresenterade bland dem på gatan, vilket stämmer överens med flera andra länder i Europa.

En ökning av kvinnor från östra Europa inom prostitutionen, både i Sverige och västra Europa, kan bland annat förklaras av faktorer som globalisering, fattigdom och den fria rörligheten i EU. Det är sedan tidigare känt att kriminella ligor profiterar på bland annat prostitution och har som strategi att transportera kvinnor från fattiga länder till länder i västra Europa. Kvinnornas handlingsutrymme är mindre i ett land där de varken behärskar språket eller har kunskap om lagstiftning (CBSS, Baltic Sea Region round-up, 2013).

Prostitutionen på internet

År 2000 konstaterade Socialstyrelsen att internet var en framväxande arena för köp och försäljning av sexuella tjänster (Socialstyrelsen 2000). I RFSL:s rapport *Osynliga synliga aktörer* framgår att även annonser med hbt-personer som säljer sexuella tjänster förekommer på internet (Larsdotter, Jonsson, & Gäredal 2011). Internet erbjuder betydelsefulla kontaktvägar för personer som köper och säljer sexuella tjänster och har blivit en allt större och viktigare arena.

Den första internetkartläggningen genomfördes inom ramen för *Kännedom om prostitution 1998/1999* (Socialstyrelsen 2000). Sedan dess har en rad kartläggningar och studier av internetprostitutionens omfattning och sammansättning gjorts (Flink & Sjögren 2003, Månsson & Söderlind 2004, Johansson, Tureson & Borg 2006, Scaramuzzino & Malmström 2006, Scaramuzzino 2007, Olsson 2007, Socialstyrelsen 2007, Larsdotter, Jonsson & Gäredal 2011, Sandman 2013, Scaramuzzino 2014). De senaste är de kartläggningar som genomfördes år 2014 av research- och omvärldsbevakningsföretaget Glykol och RFSL (Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter) beställd av Socialstyrelsen och Länsstyrelsen.

Internetkartläggningar rymmer ett antal osäkerhetsfaktorer när det gäller att uppskat- ta det faktiska antalet individer bakom annon-

serna. Dessutom finns prostitution på andra plattformar som chattar och appar som inte går att mäta på samma sätt. (Socialstyrelsen 2007, Larsdotter, Jonsson & Gäredal 2011, Scaramuzzino 2007).

Nedan kommer de viktigaste resultaten från kartläggningarna att redovisas och jämföras med tidigare kartläggningar.

Tabell 2. Antal annonser i internetkartläggningar

ÅR ²	ANTAL ANNONSER
2006	304 (Glykols undersökning)
2014	6 965 ³ (Glykols undersökning)
2010	190 (RFSL, Rapporten <i>Osynliga synliga aktörer</i>)
2014	702 (RFSL för Länsstyrelsens och Socialstyrelsens räkning)

Sex- och eskortannonser på internet har ökat i takt med internets utveckling. Antalet annonser motsvarar inte antalet unika individer.

Resultat från Glykols internetkartläggning

Den kartläggning som Glykol genomförde 2014 på beställning av Länsstyrelsen och Socialstyrelsen har främst hittat annonser och profiler som marknadsförs till män som vill köpa sexuella tjänster av kvinnor. Annonserna och profilerna återfinns på webbplatser som ofta är specialiserade på att annonsera sexuella tjänster, så kallade eskortsidor (Söderlind & Hammarlund 2014).

Markant ökning av antalet annonser och profiler som erbjuder sexuella tjänster

Internet har kommit att bli en allt viktigare kanal för handel av varor och tjänster samtidigt som kontakter och kommunikation på sociala medier har växt explosionsartat de senaste åren. En fråga är därför om prostitution som fenomen ökat i omfattning i Sverige eller om

² Mättilfälle och inte årligen.

³ Totalt fann Glykol 6 965 annonser men bland dessa förekommer hög grad av dubletter vilket försvårar jämförelse med resultatet från 2006.

marknadsföring och förmedling av sexuella tjänster mot betalning i allt högre grad sker via internet och sociala medier och att de därmed också blir mer synliga. I internetkartläggningen som Glykol genomförde på uppdrag av Socialstyrelsen år 2006 identifierades sammanlagt 304 annonser med säljare av sexuella tjänster. I den senaste kartläggningen, som genomfördes under tio veckor våren 2014, är denna siffra betydligt större, nämligen 6 965 annonser. Lägesbilden är komplicerad eftersom flera eskortsidor ser genomarbetade ut men vid närmare kontroll finns det stora brister i funktionalitet, vilket bekräftar att överlappningar och dubletter av annonser förekommer i hög utsträckning. Framförallt är det länkarna på sidorna som inte fungerar. Dessutom hamnar man ibland på eskortsidan Sex-tjejer när man klickar på vissa länkar och annonser på Eskorterplats. Utifrån internetkartläggningen finns det dock inget som pekar på att omfattningen som sådan, det vill säga antalet säljare i prostitutionen, skulle ha ökat även om aktiviteten och informationsflödet om sexuella tjänster på internet har gjort det.

Ålder är en viktig variabel

Ålder är en viktig variabel i kommunikationen om sexuella tjänster och används ofta i marknadsföringssyfte. Detta är tydligt i de diskussioner som förs bland både kunder och säljare i olika forum på internet (Larsdotter, Jonsson & Gäredal 2011, Socialstyrelsen 2015). Uppgifter om ålder fanns i nästintill alla profiler och annonser som kartlades. Åldern 18–30 år uppgavs år 2006 i hälften av antalet annonser. I 2014 års kartläggning fanns samma åldersgrupp i cirka tre fjärdedelar av annonserna. Om åldern i annonsen stämmer överens med en persons faktiska ålder är svårt att säga. Ålder kan antas vara en marknadsföringsstrategi, där en lägre eller högre ålder är ett sätt att attrahera olika personer.

Osäkra uppgifter om nationalitet

Andelen personer av annan nationalitet än svensk har ökat sedan den förra kartläggningen. En dryg femtedel av annonsörerna uppger sig vara svenska. I majoriteten av de annonser och profiler som har studerats uppges dock en annan nationalitet, exempelvis spansk, italiensk, engelsk, brasiliansk och afrikansk⁴.

Det finns dock inga andra uppgifter om att spanska eller italienska kvinnor skulle utgöra stora delar av gruppen sexsäljare i Sverige idag. Däremot är det känt att en stor andel, främst kvinnor, som identifierats inom människohandel och prostitution i Sverige och i övriga Västeuropa är av rumänskt ursprung (Rikspolisstyrelsen 2014). Likaså är det av polisen sedan tidigare känt att nigerianska kvinnor får sitt första Schengenvisum i Spanien och Italien. En annan förklaring kan vara att personerna beskrivs eller beskriver sig som spanska eller italienska av marknadsföringsskäl för att locka köpare.

I 2006 års kartläggning var dessutom svenska det vanligaste språket i annonserna, medan engelska utgjorde det vanligaste språket i 2014 års kartläggning. I många annonser är det mycket som tyder på att den som skrivit annonsen har ett annat modersmål än svenska eftersom språket är osammanhängande och påminner om översättningar från exempelvis Google translate.

Sexuella tjänster som e-handelsvara

Ekonomiska incitament är en drivkraft för aktörerna bakom webbplatserna som förmedlar sexuella tjänster. Mycket tyder på att webbplatserna drivs från länder där prostitutionslagstiftningen skiljer sig från den svenska och där förmedling av sexuella tjänster mot ersättning inte är kriminaliserat.

Intäkter genereras inte enbart i form av reklamintäkter utan även från de som annonserar om sexuella tjänster. Vid en närmare ana-

4 I annonserna anges inte nation utan Afrika som ursprung.

The image shows a web form with several sections for filtering preferences:

- Längd (cm)** (Blank väljer allt): Från: [input], Till: [input]
- Vikt (kg)** (Blank väljer allt): Från: [input], Till: [input]
- Ålder** (Blank väljer allt): Från: [input], Till: [input]
- Skostorlek** (Blank väljer allt): Från: [input], Till: [input]
- bröstorlek** (Blank väljer allt): A grid of checkboxes for sizes: A, B, C, D, DD, E, F, FF, G, GG, H, HH, J, JJ, K, KK, L.
- Silikon bröst** (Blank väljer allt): A dropdown menu.

Bild 1. Alternativ om sexuella preferenser som går att fylla i när en annons ska marknadsföras.

lys av webbplatserna kan man även konstatera att de bygger på teknik som är framtagen för e-handel, för att marknadsföra och sälja något. En viktig aspekt av detta är att sexhandeln på internet då formas av de tekniska förutsättningar som ges. Genom att tjänsterna kategoriseras och sorteras kan köparen utifrån preferenser söka på webbplatsen. Det handlar i hög grad om fysiska attribut som könstillhörighet, längd, vikt, mått och så vidare, men även om vilka tjänster som erbjuds. Detta påminner även om dejtingsidor, där utseende, intressen, geografisk plats, språk med mera är centrala.

Bilden ovan som är hämtad från en webbplats som annonserar sexuella tjänster är ett exempel på detta.

Recensioner på Flashback

Internet möjliggör idag ett större flöde och utbyte av information än någonsin tidigare. På websidor som Sexwork och Flashback återfinns hundratals sidor och tusentals diskussionstrådar om prostitution. Ett antal välbesökta och aktiva trådar behandlar erfarenheter av sexköp där män diskuterar och recenserar kvinnor de köpt sexuella tjänster av (Rikspolisstyrelsen 2014). Språket i diskussionstrådarna är ofta mycket nedsättande och

sexistiskt, och fokus läggs på huruvida kvinnan motsvarar sexköparnas förväntan i termer av utseende, fysiska attribut och villighet att utföra de tjänster som utlovats.

Aktörerna bakom annonser och profiler

I annonserna och profilerna som erbjuder sexuella tjänster betonas ofta att säljarna är självständiga personer som befinner sig i prostitutionen av fri vilja vid sidan av sina studier och för att hon njuter av det, aldrig på grund av att någon tvingat dem eller att de på något sätt är utsatta för ett utnyttjande. Det är inte omöjligt att en del av säljarna i annonserna befinner sig inom prostitution av just de anledningarna. En annan trolig förklaring är att säljarna framställs som självständiga för att attrahera och övertyga potentiella köpare, som känner till att köp av sexuell tjänst är en kriminell handling, om att köpet sker under jämlika och moraliskt försvarbara förhållanden. Mycket tyder dessutom på att annonserna skrivits av någon annan än kvinnorna själva. Vid en närmare analys ser man att flera annonser och profiler uppger samma telefonnummer. Detta bekräftas även av uppgifter från Polisen och tyder på att kvinnor i annonserna inte är involverade i själva marknadsföringen (Rikspolisstyrelsen 2014).

Kartläggning av kommunikation på sociala medier

För att få kunskap om hur kommunikationen om sexuella tjänster sker på sociala medier lät Socialstyrelsen och Länsstyrelsen i Stockholms län omvärldsbevakningsföretaget M-brain göra en kartläggning av detta område. Kartläggningen visar att det finns relativt lite öppen kommunikation på sociala medier om sexuella tjänster, vilket innebär att det är svårt att räkna på omfattningen. Ett trettiotal aktiva Facebook-konton och något färre Twitterkonton där kommunikation om sexuella tjänster marknadsfördes kunde identifieras. Dessa kanaler används framför allt för att driva trafik till andra webbplatser där telefonnummer och information om sexuella tjänster finns. Exempelvis har vissa eskortsidor egna konton på Twitter där snabba budskap kan skickas ut:

“New! Ebony #escort Megan on tour in Stockholm! With real photos, available for some days only!”

RFSL – kartläggning av sex mot ersättning bland hbtq-personer

Män som säljer sex till män har i tidigare forskning beskrivits som en osynlig grupp, men på senare år har kunskapen ökat (Eriksson & Knutagård 2006, Månsson 1996). RFSL:s rapport *Osynliga synliga aktörer HBT-personer med erfarenhet av att sälja och/eller köpa sexuella tjänster* (Larsdotter, Jonsson, & Gäredal 2011) har i hög grad bidragit till detta. Rapporten bygger på en forskningsöversikt samt kvalitativa och kvantitativa studier. För att följa utvecklingen inom detta område beställde Socialstyrelsen och Länsstyrelsen i Stockholm en ny kartläggning av prostitution på internet år 2014 från RFSL. I kartläggningen har sex mot ersättning bland hbtq-personer, kvinnor som har sex med kvinnor och män som har sex med män studerats (Larsdotter & Jonsson 2014).

Fördubbling av antalet annonser med män som säljer sex till män

I likhet med Glykols kartläggning kan RFSL se en ökning av annonser, närmare bestämt en fördubbling vad gäller både män och transkvinnor på internet sedan förra studien 2010. Då påträffades 129 annonser med män som erbjöd sex mot ersättning via någon form av eskortannons. År 2014 kunde 275 annonser med män som erbjöd sex mot ersättning via eskortannonser identifieras. Studien från 2010 visade på 61 annonser med transpersoner som erbjöd sexuella tjänster mot ersättning medan föreliggande studie identifierade 134 annonser med transpersoner som erbjöd sex mot ersättning⁵.

Ålder och nationalitet

Två tredjedelar av annonsörerna som påträffats i RFSL:s studie uppger en ålder mellan 21 och 30 år. Vid en jämförelse med RFSL:s kartläggning 2010 är åldersfördelningen ungefär densamma, med majoriteten inom åldersintervallen 21–30 år. Dessa båda kartläggningar indikerar att det är vanligast att personer inom åldersintervallet 21–30 år har sex mot ersättning för att därefter avta med stigande ålder. I likhet med Glykols kartläggning går det inte att säga om åldern i annonsen stämmer överens med personens faktiska ålder.

I den kvalitativa delen i RFSL:s rapport *Osynliga synliga aktörer* (Larsdotter, Jonsson, & Gäredal 2011) berättade flera informanter att den första gången de fått ersättning för sex var i tidiga tonåren, och då inte genom att de hade annonserat. Flera intervjupersoner berättade att de några år senare själva börjat använda internet för kontakt med personer som ger ersättning för sexuella tjänster.

⁵ I Glykols kartläggning redovisas antalet annonser och profiler och i RFSL:s kartläggning redovisas antalet unika individer. Förklaringen till detta är att det i Glykols kartläggning var osäkert huruvida annonserna var kopplade till en eller flera unika individer. Det totala antalet annonser som RFSL fann var betydligt färre än de annonser som Glykol identifierade. RFSL har därför haft möjlighet att undersöka en annons i taget och på så sätt med större säkerhet kunnat uppskatta antalet unika individer.

Drygt hälften av annonsörerna anger att de kommer från något land i Europa, vanligast Sverige (cirka 40 procent). Andra länder som uppges är Spanien, Tjeckien, Italien och Tyskland. Uppgifterna om etnicitet/nationalitet är också svårtolkade utifrån olika annonsörers presentation av sig själva, som exempelvis "latino", "afrikan" eller "mediterranean".

Sexuell läggning som uppges i annonserna

Bland gruppen män uppger 30 procent att de är homosexuella. Drygt en tredjedel uppger att de är bisexuella (32 procent). En mindre andel uppger att de är heterosexuella (5 procent). Anledningen till att gruppen heterosexuella män har inkluderats är att de säljer sex till andra män. Andelen män som inte uppger sexuell läggning uppgår till 33 procent.

I rapporten *Osynliga synliga aktörer* (Larsdotter, Jonsson, & Gäredal 2011) framkommer resonemang om att kvinnor som säljer sex till män ibland anger "bisexuell" som sexuell läggning som ett sätt att attrahera fler sexköpare. Detta för att det finns en del män som efterfrågar den sexuella tjänsten "lesbian show", vilket innebär att två kvinnor har sex med varandra i samband med mötet med köparen. Det behöver dock *inte* betyda att de *inte* definierar sig som bisexuella. Enligt RFSL presenterar sig en del kvinnor som säljer sex till män som heterosexuella i sin annonsering, men de definierar sig som lesbiska eller bisexuella utanför sexsäljandet. Den sexuella läggning som anges i annonsen behöver alltså inte vara densamma som självdefinierad sexuell läggning utan kan ses som ett sätt att attrahera kunder.

En tredjedel av transpersonerna⁶ presenterar sig själv som bisexuella (31 procent). En mindre andel uppger att de är heterosexuella (14 pro-

cent), och ett fåtal homosexuella (2 procent). Det vanligaste var dock att de inte uppgav någon sexuell identitet.

Skillnader och likheter i marknadsföringen av sexuella tjänster

När kvinnor annonserar sexuella tjänster till män på internet sker detta ofta i form av kommersiella annonser på eskortwebbsidor. Annonserna syftar främst till att nå så många människor som möjligt, som kan erbjuda pengar för sexuella tjänster. Sidorna finns lättillgängliga, kräver oftast ingen registrering och vem som helst har möjlighet att söka bland dem. På dessa sidor har annonser med hbtq-personer varit få.

Hbtq-personer erbjuder främst sex mot ersättning till män på svenska forumet Qruiser och internationella forumet Planetromeo, enligt RFSL:s kartläggning år 2014. På Qruiser skiljer sig marknadsföringen från den heterosexuella prostitutionen på så sätt att annonsering vanligen inte sker öppet, utan till exempel antyds på olika sätt i en användares presentationstext. Förfrågningar och erbjudanden om sex mot ersättning förmedlas oftast via privata meddelanden, och den mest troliga förklaringen är att Qruiser inte är tänkt att fungera som en eskortsida utan är ett nätforum för hbtq-personer.

Vad gäller Planetromeo, där RFSL i sin kartläggning funnit flest antal män som säljer sex, påminner annonseringen i högre grad om de eskortsidorna som Glykol funnit i sin kartläggning. På hemsidan finns en flik som leder till en sida med eskortannonser där personer som erbjuder sex mot ersättning listat priser, ålder, nationalitet och etnicitet och sexuella tjänster. Till skillnad från Qruiser är det möjligt att besöka eskortsidan på Planetromeo utan att vara medlem vilket också innebär att annonserna kan nå en större mängd potentiella köpare. Dock kan kontakt med säljaren inte tas utan registrering.

⁶ Transpersoner är individer vars könsidentitet och/eller könsidentitetsuttryck tidvis eller alltid skiljer sig från normen för det kön som registrerats för dem vid födseln. I kartläggningen påträffades endast MtF transvestiter eller MtF transsexuella som säljer sexuella tjänster till män samt män och kvinnor tillsammans. "Male to female" = "man till kvinna" är ett vanligt sätt att klargöra både vilket kön personen har/hade biologiskt och vilket kön personen känner sig som eller anser sig ha. I detta fall någon som fötts som biologisk man som numera är kvinna.

Befolkningsstudier – vuxna över 18 år

I syfte att följa utvecklingen och människors beteende över tid vad gäller erfarenheter av att köpa och sälja sexuella tjänster i Sverige tog Länsstyrelsen i Stockholm fram en befolkningsbasbaserad undersökning år 2014. Den bearbetades och jämfördes med tidigare undersökningar på området i samarbete med Carl-Göran Svedin, professor vid Linköpings universitet.

Undersökningarna har genomförts med varierande metoder och urval så därför bör jämförelser göras med stor försiktighet.

Erfarenhet av sex mot ersättning relativt konstant

Utifrån 2014 års undersökning kan det konstateras att stödet för sexköpslagen fortfarande är högt i Sverige samt att andelen individer som i en populations- och webbpanelsbaserad enkät uppger att de köpt eller sålt sexuella tjänster är relativt konstant.

I undersökningsgruppen 2011 svarade 5 procent att de med pengar eller annan ersättning har betalat för att vara *sexuellt tillsammans med någon* (Priebe & Svedin 2012). Av dessa var 99 procent män. I 2014 års undersökning uppgav 3,8 procent att de vid något tillfälle köpt sexuella tjänster, samtliga män (Länsstyrelsen 2015). Uppdelat på kön har 7,5 procent av männen vid den senaste mätningen uppgett att de vid något tillfälle köpt sexuella tjänster. Vid en jämförelse av de senaste två mätningarna visar en obetydlig minskning mellan undersökningstillfällena som dessutom inte är signifikant.

En jämförelse med resultaten från tidigare undersökningar, där 12,7 procent av männen år 1996 (Månsson, 1998) och 7,6 procent år 2008 (Kuosmanen, 2008) uppgav att de hade köpt sex någonsin under sin livstid, visar att det har skett en minskning sedan år 1996, och en viss – om än något osäker – ökning till 10,2 procent år 2011 för att åter vara något lägre år 2014, 7,5 procent. Liksom i de tidigare studierna låg det

Tabell 3. Andelen män och kvinnor som gett och fått sexuella tjänster i befolkningsstudier mellan åren 1996–2014.

	1996 (Månsson 1998)	2008 (Kuosmanen 2008)	2011 (Priebe & Svedin 2012)	2014 (Länsstyrelsen 2015)
Målgrupp	Allmänheten 18–74 år	Allmänheten 18–74 år	Allmänheten 18–65 år	Allmänheten 18–65 år
Metod	Intervjustudie	Enkätstudie	Enkätstudie	Webbenkätstudie
Gett ersättning män	12,7 %	7,6 %	10,2 %	7,5 %
Gett ersättning kvinnor	0 %	0,2 %	0,1 %	0 %
Fått ersättning män	0,5 %	1,4 %	0,8 %	1,2 %
Fått ersättning kvinnor	0,3 %	1,1 %	0,6 %	0,2 %

senaste sexköpet relativt långt tillbaka i tiden, men knappt hälften av dem som köpt sex uppgav att de hade köpt sex efter det att sexköpslagen införts.

Viktigt att notera när det gäller prevalensförändringarna i hur vanligt förekommande det är att män har erfarenhet av att köpa sexuella tjänster (vid något tillfälle i sitt liv) är att dessa förändringar i sig är mycket trögrörliga. Det är bara genom att män försvinner ur populationen (genom dödsfall eller migration) som prevalensen i populationen kan förändras. Av denna anledning är incidens avseende sexköp (under de senaste 12 månaderna) mer intressant. Det ger ett mått på hur många personer som är "aktiva" sexköpare, och detta kan följas över tid. År 2014 hade cirka 0,4 procent av undersökningsgruppen köpt sex det senaste året (0,8 procent bland männen), även om detta är att betrakta som en minimiskattning. År 2011 var denna siffra cirka 0,6 i hela undersökningsgruppen (1,2 procent bland männen) och densamma år 1996 (1,3 procent bland männen). År 2008 var siffran cirka en procent i undersökningsgruppen (1,8 procent bland männen). För att få exakta siffror på incidensen behöver samtliga befolkningsundersökningar bortfallskompenseras på samma sätt, vilket inte är fallet idag. Prevalens och incidenssiffror är grova beräkningar på antalet sexköpare i Sverige och behöver kompletteras med andra studier när det gäller att beskriva hur gruppen sexköpare ser ut.

Inga större förändringar sedan 2011

En minskning av förekomsten (prevalensen) av sexköp ses ofta som ett belägg för att sexköpslagen har varit effektiv, se till exempel *Utredningen om utvärdering av förbudet mot köp av sexuell tjänst* (SOU 2010:49). En jämförelse mellan Sverige, Norge och Danmark i en befolkningsstudie från 2010 visar också att andelen som uppgav att de hade köpt sex under

de senaste sex månaderna var lägst i Sverige, där sexköpslagen har funnits sedan 1999, mitt emellan i Norge, där sexköpslagen trädde i kraft 2009, och högst i Danmark, där köp och försäljning av sex är legala (Kotsadam & Jakobsson, 2014). Med ovanstående fluktuationer är det svårt att dra några andra slutsatser än att det inte skett några större förändringar i Sverige och att antalet individer som köper sex förefaller tämligen stabilt.

I undersökningen 2011 uppgav 0,7 procent att de någon gång i sitt liv hade sålt sexuella tjänster. I Länsstyrelsens undersökning år 2014 uppgav en lika stor andel att de sålt sex, samtliga män. Motsvarande procentsiffror var 0,4 procent för år 1996 (Månsson, 1998) och 1,2 procent för år 2008 (Kuosmanen, 2008). Omfattningen av försäljning av sex verkar ha varit lägst år 1996 och högst år 2008. Dessa förändringar är dock statistiskt osäkra eftersom konfidensintervallen för alla tre undersökningar överlappar varandra.

Av dem som fått ersättning i samtliga undersökningar utgör män en något högre andel jämfört med kvinnorna. Denna bild kan för professionen verka missvisande eftersom flickor eller kvinnor oftast är dem man möter i det uppsökande eller behandlade arbetet. Myndigheter som på olika sätt jobbar med frågor kopplade till prostitution och människohandel erfar i sitt arbete att kvinnor utgör en stor majoritet av säljarna, vilket även annonser på internet indikerar. Resultaten, vad gäller könstillhörighet och erfarenheter av att sälja sexuella tjänster, kan eventuellt förklaras av att kvinnor av annan nationalitet än svensk, som vistas i Sverige tillfälligt, utgör en betydande andel sexsäljare inom prostitutionen. Den här gruppen nås inte av befolkningsstudier och blir därför inte representerade i dessa typer av undersökningar. Därför kan män bli överrepresenterade i befolkningsundersökningar.

Fortfarande högt stöd för förbud mot sexköp

Stödet för en kriminalisering av sexköp, det som senare blev sexköpslagen 1999 (1998:408), ökade mellan 1996 och 2008. År 1996 ville 20 procent av männen och 45 procent av kvinnorna ha en kriminalisering. Tolv år senare ville 60 procent av männen och 79 procent av kvinnorna behålla lagen. År 2011 hade stödet minskat (65,5 procent), framför allt bland de yngre och bland männen; 50 procent av männen och 80 procent av kvinnorna vill nu behålla lagen. I undersökningen som genomfördes 2014 verkar stödet för sexköpslagen ha ökat något och 72 procent ger lagen sitt stöd (60 procent bland männen och 85 procent bland kvinnorna).

I alla de senaste undersökningarna 2008, 2011 och 2014 har det varit få som trott på en minskning av antalet sexsäljare (13 procent) eller sexköpare (20 procent) som en konsekvens av sexköpslagen. Samtidigt finns ett stöd bland befolkningen för att även kriminalisera försälj-

ning av sexuella tjänster (58,7 procent 2008 och 51,5 procent 2011). Fler kvinnor än män vill även förbjuda försäljning av sex. År 2014 låg stödet på 48 procent vilket är en marginell minskning från år 2011.

Ökad kunskap om barn och ungdomar

Andelen unga i årkurs 3 på gymnasiet som uppgav att de haft sex mot ersättning 2003 var ungefär lika stor som 2009 (Ungdomsstyrelsen 2009). De studier som genomförts under de senaste tio åren har lett till ökad kunskap när det gäller dessa grupper, det bör dock inte likställas med att problemet ökat i omfattning.

De ungdomsstudier som gjorts har varierat när det gäller åldersgrupper. Tabellen nedan presenterar resultaten för några omfattningsstudier bland unga, 15–30 år. Dessa är dock inte jämförbara då metod, urvalsram och tidsintervall skiljer sig åt.

Tabell 4. Andelen killar/män och tjejer/kvinnor som gett och fått ersättning för sexuella tjänster i ungdomsstudier mellan åren 2003 och 2014.

	2003 (Svedin & Priebe 2004)	2009 (Svedin & Priebe 2009)	2009 (Svedin & Priebe 2009)	2009 (Tikkanen et al. 2011)	2014 (Agardh et al. under arbete)
Målgrupp	Ungdomar åk 3 på gymnasiet	Ungdomar åk 3 på gymnasiet	Medlemmar i RFSL 17–25 år	Allmänheten 15–29 år	Ungdomar 18–30 år bosatta i Skåne
Metod	Enkätstudie	Enkätstudie	Enkätstudie	Enkätstudie/webb	Enkätstudie
Fått ersättning killar/män	1,8 %	1,7 %	14,5 %	3,6 %	1,3 %
Fått ersättning tjejer/kvinnor	1,0 %	1,2 %	3,7 %	4,6 %	1,0 %
Fått ersättning där könsindelningen kille/tjej inte passar			4,2 %		

Studierna som presenteras i tabellen ovan och den statistik vi har att tillgå från 2014 visar att killar utgör en något större andel bland unga som har erfarenhet av att sälja sexuella tjänster jämfört med tjejer. Det ligger i linje med de befolkningsundersökningar som genomförts där män utgör en något större andel än kvinnorna. Skåneenkäten, vilket är den senaste mätningen som gjorts bland unga 18–30 år bosatta i Skåne år 2014 och som är riksrepresentativ⁷, visar att det är 1,3 procent av killarna som fått ersättning och 1 procent bland tjejerna.

Tidigare studier tyder på att det finns vissa specifika grupper som är överrepresenterade bland dem som har sex mot ersättning. Exempelvis unga i institutionsvård (Statens institutionsstyrelse 2011). Bland dessa är det vanligare att flickorna har haft sex mot ersättning (13–23 procent) jämfört med pojkarna (4–8 procent). En förklaring kan vara att dessa flickor inte är representerade i ungdomsstudierna på grund av att de befinner sig i institutionsvård.

Debutålder och ålder i kartläggningar

Flertalet rapporter visar att många som har erfarenhet av sex mot ersättning hade det första gången då de var tonåringar. Detta framgår bland annat med stor tydlighet i det kvalitativa materialet i Osynliga synliga aktörer (Larsdotter et. al. 2011) där flera informanter uppger att första gången de fick ersättning för sex var i de tidiga tonåren. I omfattningskartläggningar av sex mot ersättning brukar dock ett fåtal individer vara under 18 år. En tolkning som ligger nära till hands är att yngre personer som har sex mot ersättning oftast inte framkommer i omfattningskartläggningar och att de metoder som används för att kartlägga omfattning av sex mot ersättning i låg utsträckning fångar

⁷ Studien är gjord på ett slumpmässigt urval av unga 18–30 år bosatta i Skåne, en region där det är lättare att dra generella slutsatser nationellt än i andra regioner i Sverige. Skåne är stort och har en demografisk sammansättning som är mycket lik rikspopulationen, vilket talar för att resultatet kan förväntas bli ganska likt ett riksurval.

upp unga. En trolig anledning till detta är att en del unga som har sex mot ersättning kommer i kontakt med personer som ger ersättning genom kanaler som är svårare att kartlägga än exempelvis öppen annonsering eller sex mot ersättning i publika miljöer.

Denna bild stöds även av Socialstyrelsens kartläggningar; prostitution där barn och unga är inblandade sker i huvudsak utanför gatumiljön (Socialstyrelsen 2000, 2004, 2007). Mikamottagningarna i Stockholm och Göteborg samt Råd- och stödteamet i Malmö har under de senaste tjugo åren rapporterat om få unga personer påträffade i gatumiljö. Att yngre personer främst förekommer i inomhusprostitution stöds även av undersökningar som under senare år har genomförts bland ungdomar (Svedin & Priebe 2004, 2009, Abelsson & Hulusjö 2008). De flesta respondenterna i Svedin & Priebe's senaste studie uppgav att de kom i kontakt med den person som gett dem er-

sättning för sex via internet (Svedin & Priebe 2009). Det har spekulerats i huruvida internet har medfört att gränser har förflyttas och att trösklar har sänkts för unga att ta emot ersättning för sexuella tjänster. Svedin och Priebe konstaterar att det faktum att fler personer kommer i kontakt med den som ger ersättning via internet i sig inte innebär att internet bidrar till att unga i större utsträckning säljer sex mot ersättning nu än tidigare.

Unga och sex som självskadebeteende

En specifik grupp barn och unga som har lyfts inom forskningen under de senaste åren är barn och unga som skadar sig själva genom sex. Att skada sig själv genom sex har definierats som: "... ett mönster av att söka sig till sexuella relationer som innebär att man skadar sig själv, fysiskt och psykiskt. Beteendet orsakar starkt signifikant lidande eller försämrade funktion i skolan, arbetet eller på andra viktiga områden." (Jonsson & Lundström Mattsson 2012). I en intervjustudie (Jonsson & Svedin 2012) med 11 unga flickor och kvinnor mellan 15 och 25 år beskrev de att de sökte uppmärksamhet och att de ville bli sedda och bekräftade som anledning till att de sålde sex. De beskrev också ett förakt för sig själva och att tidigare sexuella övergrepp spelat en avgörande roll för inträdet i sexsäljandet. Flera beskrev att de sålde sex för att kunna stå ut med negativa känslor, för att slippa ångest och likställde att sälja sex med att till exempel skära sig. De kunde parallellt ha olika typer av självskadebeteenden. En del beskrev att de särskilt sökte sig till sexuella kontakter som innebar sexuellt våld. Dessa unga beskrev att ersättningen var mindre viktig och att de inte alltid fick eller ville ha betalt. Det är svårt att säga huruvida denna grupp barn och unga har ökat eller inte men det är sannolikt att ökad kunskap om gruppen har lett till att dessa barn och unga uppmärksammas i högre grad i kontakten med yrkesverksamma.

Unga hbtq-personer som har erfarenhet av sex mot ersättning

Unga hbtq-personer som har erfarenhet av sex mot ersättning varierar i olika studier mellan cirka fyra och 14 procent, medan motsvarande andel bland unga generellt är 1–2 procent (Ungdomsstyrelsen 2009). Unga hbtq-personer har större erfarenhet av både sexuell exploatering på internet och av att ha haft sex mot ersättning än andra unga. Uppskattningarna gäller barn och unga i åldrarna 15–25 år (Ungdomsstyrelsen 2009). Studier visar också att det är vanligare bland unga killar och transpersoner än bland tjejer att ha haft sex mot ersättning. RFSL menar att stereotypa föreställningar kring sex mot ersättning leder till att unga killars och transpersoners erfarenheter osynliggörs och att behovet av ändamålsenligt stöd inte tillgodoses (Larsdotter et al. 2011).

Specifika riskgrupper

Några av de riskgrupper som framträder i tidigare forskning är personer med missbruksproblematik, unga i institutionsvård och kvinnor på anstalt (Lindroth, Löfgren-Mårtensson & Månsson 2012, Statens institutionsstyrelse 2011, Kriminalvården 2009). Över de senaste tjugo åren tycks kvinnor med missbruksproblematik ha minskat något i den öppna gatuprostitutionen. I *Kännedom om prostitution 2007* uppgav både Mikamottagningen i Stockholm och i Göteborg att personer med missbruksproblematik utgjorde en mindre andel av dem som sålde sex på gatan än tidigare (Socialstyrelsen 2007). Denna bild bekräftas av Mikamottagningen i Stockholm år 2014 som uppger att de möter allt färre kvinnor i prostitution med identifierat missbruk.

En annan riskgrupp som lyfts fram på senare år är personer med funktionsnedsättning (Kuosmanen & Starke 2011). Även om det tidigare har funnits en medvetenhet om frågan i Sverige så

har lite forskning bedrivits på prostitutionsområdet. I en intervjustudie med yrkesverksamma framkom det att det fanns kännedom om personer med intellektuell funktionsnedsättning inom prostitution (Kuosmanen & Starke 2011). Främst hade informanterna kännedom om kvinnor som säljer sex. De personer som informanterna hade kommit i kontakt med hade sålt sex på en rad olika arenor – gatan, hotell, internet. Det var dock vanligast att man sålde sex via bostaden. Kuosmanen och Starke konstaterar att personer med intellektuell funktionsnedsättning är en grupp som bör inkluderas, inte enbart i framtida forskning utan också i utvecklandet av ny kunskap och nya metoder i socialt arbete (Kuosmanen & Starke 2011).

Avslutande slutsatser

Den kunskap som Länsstyrelsen har samlat in presenterar en lägesbild gällande trender och utveckling inom prostitutionen. Länsstyrelsen ser en minskning av gatuprostitutionens omfattning men noterar samtidigt att internet har fått en central roll som arena för prostitutionen. Vidare kan det konstateras att befolknings- och ungdomsundersökningarna ger viss kunskap om prostitutionens omfattning och utveckling när det gäller köpare och säljare av sexuella tjänster. De är dock grova beräkningar på ett fenomen som bör angripas tvärsektorielt och behöver studeras kontinuerligt.

Kunskapsluckor

För att kunna erbjuda stöd och hjälp till dem som behöver och för att kunna rikta insatserna rätt är det viktigt att följa prostitutionens omfattning och utveckling. Omfattningskartläggningar är nödvändiga men innefattas av många utmaningar. Länsstyrelsen har kunnat identifiera en rad kunskapsluckor när det gäller prostitutionens omfattning och former.

Under 2014 sökte 7049 ensamkommande barn om uppehållstillstånd i Sverige och enligt Migrationsverkets prognos för 2015 beräknas cirka 7800 ensamkommande barn söka asyl i Sverige⁸. Det finns idag indikationer på att prostitution och människohandel förekommer inom gruppen ensamkommande barn, i synnerhet ensamkommande barn som försvinner under asylprocessen. Dessa individer, främst pojkar, befinner sig i en extra utsatt position på grund av sin unga ålder och bakgrund. Dock är fenomenets omfattning okänt. Det är av stor vikt att myndigheter som kommer i kontakt med ensamkommande barn hittar verktyg för att i högre grad fånga upp dem som utsätts för eller riskerar att utsättas för prostitution och människohandel.

Eftersom befolkningsundersökningarna och ungdomsstudierna visar att män och killar utgör en något större andel, jämfört med kvinnor och tjejer, som har erfarenhet av att sälja sex är det av intresse av att undersöka om och i så fall vilka grupper som är underrepresenterade i dessa studier.

Transpersoner som säljer sex är en särskilt utsatt grupp. Antalet annonser med transkvinnor som säljer sex verkar ha fördubblats på internet sedan 2010 och enligt RFSL behövs flera studier som inbegriper transpersoner inom prostitutionen. Länsstyrelsens bedömning är att

det finns flera viktiga kunskapsluckor gällande hbtq-personers erfarenheter av prostitution generellt, även om ett ökat fokus på gruppen har kunnat iakttas på senare år.

Särskilt intressant att undersöka vidare är internet och nya digitala kommunikationskanalers betydelse i förmedlingen av sexuella tjänster mot ersättning.

Den dolda prostitutionen som äger rum på olika arenor, som exempelvis massagesalonger, är fortfarande okänd när det gäller omfattning. Uppgifter från Polisen signalerar att prostitution förekommer på en del massagesalonger och denna arena vore ur ett omfattningsperspektiv intressant att undersöka vidare.

⁸ http://www.migrationsverket.se/download/18.39a9cd9514a-346077211bf5/1423726732319/Aktuellt_om_februari_2015.pdf

Framtida omfattningskartläggningar och förslag

Som tidigare konstaterats utgör prostitution och människohandel för sexuella ändamål problemområden behäftade med stor okunskap vad gäller såväl omfattning som trender. Länsstyrelsen kan konstatera att behoven av systematiska uppföljningar kvarstår och växer i takt med ökad internationell rörlighet och den snabba utvecklingen av kommunikation, till exempel över internet och via sociala medier.

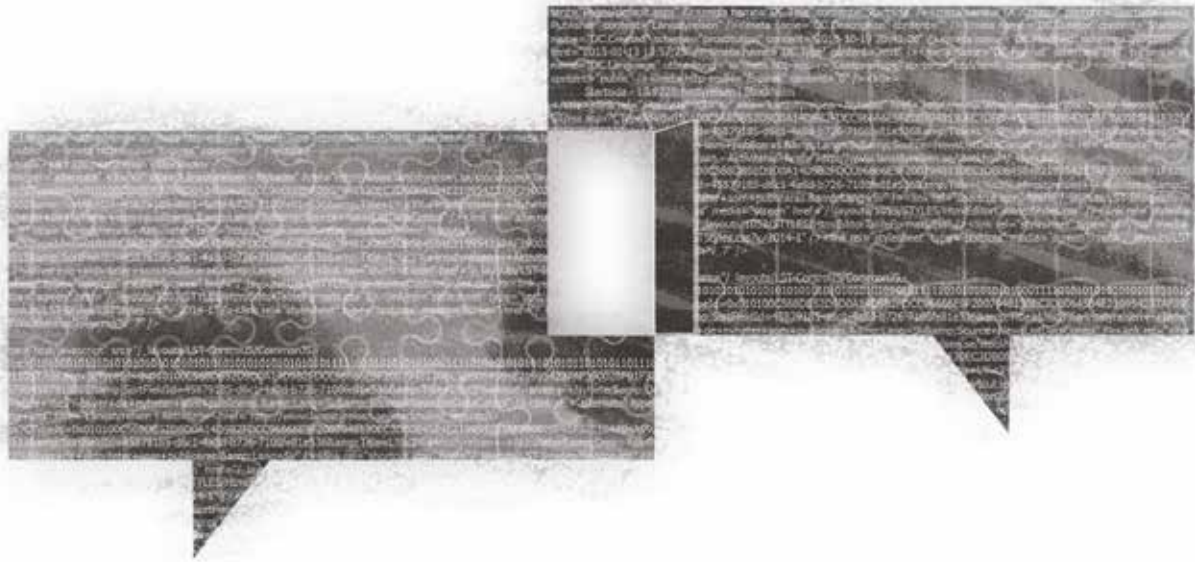
Länsstyrelsen i Stockholm har i och med detta kartläggningssupplett presenterat en grundmodell för systematiska uppföljningar. Arbetet med omfattningskartläggningen har innefattat många utmaningar. Länsstyrelsen har i sin roll som nationell samordnare mot prostitution och människohandel haft tillgång till information från såväl forskare och experter som från myndigheter och civilsamhälle. Genom myndighetens tillgång till operativ och teoretisk kunskap har arbetet med föreliggande omfattningskartläggning skett hand i hand med samordningsuppdraget som myndigheten bedrivit sedan 2009. Om Länsstyrelsen skulle få i uppdrag att kontinuerligt följa prostitutionens omfattning genom omfattningskartläggningar förutsätter detta ett långsiktigt och brett mandat som nationell samordnare.

Ett sådant uppdrag bör samordnas med Socialstyrelsens löpande uppdrag om utvecklingstendenser samt med andra aktörer, så att avrapporteringarna till regeringen ligger i fas med varandra.

Därutöver skulle det vara av värde att andra myndigheter och aktörer som kommer i kontakt mer personer inom prostitutionen fick i uppdrag att årligen föra statistik av god kvalitet. Länsstyrelsen skulle kunna samordna aktörer som direkt eller indirekt kommer i kontakt med köpare och säljare av sexuella tjänster, för sammanhållna och jämförbara resultat.

Länsstyrelsens bedömning är att systematiska uppföljningar av prostitution och minimiskattningar inom olika arenor är nödvändiga, i form av såväl större befolkningsundersökningar som mindre kartläggningar.

För att följa människors beteenden och attityder till prostitutionen i Sverige behövs fortsatta sexualvaneundersökningar där även frågor om prostitution ingår, exempelvis vart femte år för att se förändringar över tid. Mindre undersökningar om prostitutionens omfattning på internet bör ske oftare, till exempel vart annat år. Kunskapsinhämtningen behöver samordnas, annars är risken att den blir fragmenterad och att de faktiska kunskapsluckorna inte täcks. Länsstyrelsen föreslår därför att ett nationellt uppdrag att kontinuerligt och systematiskt kartlägga prostitutionens omfattning ges till en myndighet eller annan relevant aktör.

DEL B

Utgångspunkt för Länsstyrelsens omfattningskartläggning och redovisning av kunskapsinhämtningar

Mot bakgrund av att Länsstyrelsen i Stockholm fick i uppdrag att kartlägga och samla kunskap om prostitutionens utveckling och omfattning i Sverige ansågs det nödvändigt att sammanställa tidigare omfattningskartläggningar. Del B inleds med att presentera utgångspunkten för kartlägningsarbetet och redogöra för uppdragets genomförande.

Därefter redovisas en rad olika material, studier och perspektiv från prostitutionsområdet. Det är en samling av tidigare och ny kunskap som olika uppgiftslämnare har tagit fram. Inhämtad information kommer från aktörer med kunskap om uppskattningar inom prostitutionen och som kommer i kontakt med personer som köper och säljer sexuella tjänster samt utsatta för sexuell exploatering.

Med största sannolikhet förekommer samma personer som köper och säljer sexuella tjänster i flera av kunskapsinhämtningarna som presenteras i denna del. Syftet med del B är att försöka förmedla en helhetsbild samt låta respektive avsnitt och aktör komplettera varandra.

Kunskapssammanställning av omfattningskartläggningar åren 1993–2013

Då Länsstyrelsen i Stockholm fick i uppdrag att kartlägga och samla kunskap om prostitutionens utveckling och omfattning i Sverige identifierades behovet av att sammanställa tidigare omfattningskartläggningar. Detta utfördes i samarbete med Socialstyrelsen utifrån myndighetens regeringsuppdrag att regelbundet undersöka utvecklingstendenser inom prostitutionen.

Under de senaste tjugo åren har en rad olika kartläggningar gällande förekomst och omfattning av prostitution genomförts i Sverige. Kunskapssammanställningen rör de senaste tjugo åren, det vill säga perioden 1993–2013, och inkluderar rapporter och kartläggningar från olika myndigheter och verksamheter samt forskningsrapporter. Den inkluderar enbart publicerade studier som har som uttalat syfte att mäta/uppskatta prostitutionens omfattning och sammansättning och som har analyserats utifrån kriterierna definition, population och tillförlitlighet.⁹ Kartläggningarna har delats in i följande kategorier:

- befolkningsstudier
- arenaspecifika kartläggningar; Socialstyrelsens kartläggningar av kännedom om prostitution samt internetkartläggningar
- målgruppspecifika kartläggningar; studier som fokuserar hbt-personer, barn och unga samt studier som fokuserar specifika riskgrupper
- kartläggningar som rör människohandel för sexuella ändamål

Kunskapssammanställningen av tidigare studier utgör utgångspunkten för Länsstyrelsens omfattningskartläggning (Länsstyrelsen i Stockholm 2014a).

2008 konstaterades i forskningsrapporten *Prostitution i Norden* att den befintliga kunskapen om prostitutionens omfattning i Sverige är begränsad, detta trots det relativt stora antalet kartläggningar på området (Holmström 2008). Bristande kunskap kopplades både till hur fenomenet avgränsats och till prostitutionens till stor del dolda karaktär som i sig försvårar helomfattande studier (ibid).

Sedan 2008 har ett antal studier genomförts som har ämnat fylla några av de kunskapsluckor som tidigare uppmärksammats. Flerparten av dessa studier har rört tidigare understuderade grupper så som unga, hbt-personer samt personer med funktionsnedsättning som har sex mot ersättning (Jonsson & Svedin 2012, Svedin & Priebe 2009, Larsdotter, Jonsson & Gäredal 2011, Kuosmanen & Starke 2011).

Avsaknad av kontinuerlig och systematisk sammanställning av prostitutionens omfattning och utveckling i Sverige

De senaste årens kartläggningar på området har lett till en ökad medvetenhet om prostitutionens skiftande och heterogena karaktär. Länsstyrelsen ser däremot att det saknas ett enhetligt, systematiskt och kontinuerligt arbete för att sammanställa kunskap om prostitutionens och människohandelns förekomst och utveckling.

⁹ Med publicerade studier avses här både tryckt material och material som har publicerats eller finns tillgängligt via internet

Syftet med Länsstyrelsens kunskapssammanställning

Syftet med sammanställningen var att ge en översikt av befintlig kunskap gällande omfattning och sammansättning av prostitution och människohandel för sexuella ändamål i Sverige, samt att granska och diskutera de metoder som ligger till grund för denna kunskap. Målet var att:

- identifiera utvecklingstendenser och kunskapsluckor
- ge stöd för utvecklandet av en modell för en kontinuerlig och systematisk insamling och sammanställning av kunskap om prostitutionens och människohandelns omfattning och sammansättning.

Kunskapssammanställningen resulterade i fyra slutsatser som presenteras nedan.

1. Metodologiska utmaningar för omfattningsstudier

Personer som köper eller säljer sexuella tjänster utgör en så kallad *dold population* vilket bland annat innebär att populationens storlek och vilka som ingår inte helt är kända. Detta förhållande och de utredningsmässiga svårigheterna gör att det inte går att hitta exakta tal på hur många som köper och säljer sexuella tjänster.

Till detta råder avsaknad av en enhetlig och tillämpbar definition av prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Det försvårar jämförelser mellan länder och kan även försvåra jämförelser inom länder över tid. Hur prostitution definieras är till viss del kopplat till ideologiska ställningstaganden och är avhäng-

igt enskilda individers/verksamheters förståelse av vad prostitution är. Detta får konsekvenser för hur studier utformas och vilken population de riktas till. Hur frågor formuleras och vilka termer som används är också avgörande för de svar som ges. Detta gäller både när personer som säljer eller köper sexuella tjänster tillfrågas direkt och när yrkesverksamma som kommer i kontakt med målgruppen tillfrågas.

Det råder även brist på tillförlitliga metoder för omfattningsstudier. Uppgifterna samlas in med oregelbundna tidsintervall av olika aktörer vilket leder till skillnader vad gäller vilken tidsperiod inrapporterad data rör, och vilka definitioner som används. Att okritiskt använda sig av eller publicera siffror som inte är framtagna på goda metodologiska grunder kan hindra utvecklandet av relevanta policyer och lämpliga åtgärder och insatser.

2. Värdet av tillförlitliga uppgifter om omfattning

De metodologiska utmaningarna gör att det är omöjligt att uppskatta den exakta omfattningen av prostitution och människohandel. Detta innebär dock inte att försök att kvantifiera helt bör undvikas. Även om det finns problem och utmaningar bör aktörer på prostitutionsområdet sträva efter att ta fram så goda och tillförlitliga uppgifter som möjligt. Flera olika källor av information kan användas för att göra uppskattningar och observera förändringar. Det är också viktigt att göra uppskattningarnas begränsningar uttalade både vad gäller populationen de refererar till och de antaganden som de är baserade på. Enbart genom noggrann diskussion och analys av befintlig kunskap kan metoder och uppskattningar förbättras.

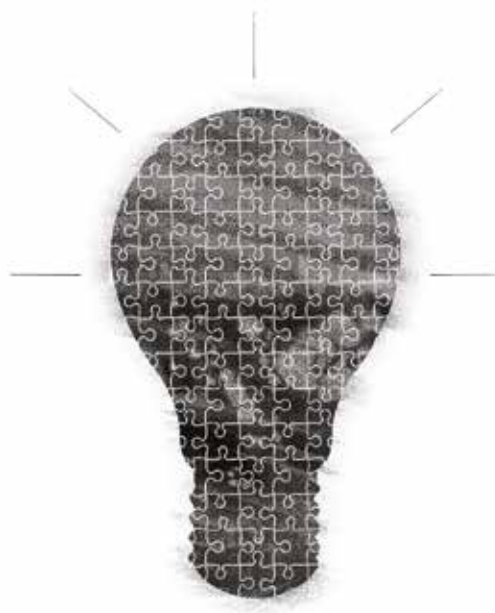
3. En modell för systematisk datainsamling bör utformas

Olika former av datainsamling försvårar jämförelser över tid och mellan olika datakällor. Kunskapen om prostitution är dessutom varierande beroende på arena och målgrupp. För att uppnå en större kontinuitet bör en modell som möjliggör en systematisk datainsamling utformas. I utformandet av en sådan modell bör målsättningen vara att inkludera så många arenor och målgrupper som möjligt. Kunskaps-sammanställningen visar till exempel att det fortfarande finns mer tillförlitlig kunskap om gatuprostitutionens omfattning än om inomhusprostitutionens. På senare år har det dock tillkommit bredare kunskap om olika aktörer och arenor på prostitutionsmarknaden. Prostitutionsmarknadens differentierade karaktär medför att det krävs en rad olika källor och metoder för att samla in data om prostitutionens omfattning och sammansättning.

4. Regelbundna minimiskattningar på olika arenor

Ett regelbundet och systematiskt genomförande av minimiskattningar av den öppna prostitutionen på olika arenor skulle leda till möjlighet att uppskatta om prostitutionens omfattning minskar eller ökar och därmed synliggöra förändringar på prostitutionsmarknaden över tid. Det viktigaste är att få en löpande insamling av data som kan användas både för statistik och för analys. I Norge (Pro Sentret) och Danmark (Fagområde Prostitution, Udsatteenheden, Socialstyrelsen) består numera regelbundna omfattningskartläggningar främst av minimiskattningar av antalet personer i öppen prostitution. Med denna metod tydliggörs uppskattningarnas begränsningar både vad gäller populationen de refererar till och de antaganden som de är baserade på.

I kommande avsnitt redovisas tidigare och ny kunskap – olika nedslag där kontinuerlig kunskapsinsamling är möjlig.

Befolkningsstudie 2014 – en jämförelse mot tidigare undersökningar

Länsstyrelsen i Stockholm tog våren 2014 fram en befolkningsbaserad undersökning i syfte att följa utvecklingen och människors beteende över tid vad gäller erfarenheter av att köpa och sälja sexuella tjänster i Sverige. Detta gjordes i samarbete med TNS-Sifo som hade tidigare erfarenhet av detta. Länsstyrelsen lät konsultera Carl-Göran Svedin, professor på Linköpings universitet att bearbeta, jämföra och kommentera det insamlade materialet från 2014 med den kartläggning som gjordes 2011 (Priebe & Svedin 2012) då samma frågor använts vid båda undersökningstillfällena.

Viktigt att understryka är att undersökningarna har genomförts med varierande metoder och att jämförelser bör göras med stor försiktighet (vilket gäller för samtliga befolkningsstudier på området) eftersom metoder och urvalsram skiljer sig åt från år till år. Nedan sammanfattas den rapport som sammanställts av forskare vid Linköpings universitet. Urval, metod och genomförande beskrivs mer ingående i bilaga 2.

Frågeställning och urval

De grundläggande frågorna i undersökningarna år 2011 och 2014 har varit att försöka kartlägga kvinnors och mäns erfarenhet av att ha köpt eller sålt sexuella tjänster och om kvinnors och mäns åsikter om sexköpslagen i Sverige. Med 2011 års undersökning som bakgrund har ambitionen varit att försöka studera om det skett några förändringar över de år som gått mellan 2011 och 2014.

Målgruppen bestod år 2014 av allmänheten representerad av TNS-Sifos onlinepanel i åldersgruppen 18–65 år. Antalet svarande var 1 001 individer, ett vanligt förekommande antal svarande vid riksrepresentativa studier bland all-

mänheten. Undersökningsperioden var 15–26 augusti 2014. Deltagarfrekvensen var 25 procent och ligger i linje med andra webbmätningar. Undersökningen år 2011 genomfördes under tiden maj till juni 2011 som webbenkät i ett stratifierat urval bland medlemmar i en webbpanel. Sammanlagt deltog 5 071 personer i åldersgruppen 18–65 år. Svarefrekvensen var 50,7 procent.

Undersökningen år 2014 genomfördes på ett liknande sätt som 2011 varför det varit möjligt att jämföra resultaten. Urvalet 2014 ger möjlighet att på befolkningsnivå studera åsikter och förekomst men är för litet för att göra analyser av de som köpt sex (38 individer) eller de som sålt sex (7 individer).

Sammanfattande resultat

Prostitution och sexköp på ungefär samma nivå 2011 och 2014

I hela undersökningsgruppen 2011 svarade 255 personer (5 procent) att de med pengar eller annan ersättning har betalat för att vara sexuell tillsammans med någon. Av dessa var 253 (99 procent) män och två (0,8 procent) kvinnor. I 2014 års undersökning uppgav 38 personer (3,8 procent) att de vid något tillfälle köpt sexuella tjänster, samtliga män. En renodlad beaktan av antalet som köpt, eller inte köpt, sex visar på en obetydlig minskning mellan undersökningstillfällena, som dessutom inte är signifikant.

En jämförelse med resultaten från tidigare undersökningar – där 6,7 procent år 1996 (Månsson, 1998) och 3,5 procent år 2008 (Kuosmanen, 2008) uppgav att de hade köpt sex – visar att det har skett en minskning sedan år 1996 och en viss, om än något osäker, ökning till 5 procent 2011 för att åter vara något lägre 2014, 3,8 procent. Liksom i de tidigare studierna låg det senaste sexköpet relativt långt tillbaka i tiden, men knappt hälften av dem som köpt sex uppgav att de hade köpt sex efter det att sexköpslagen införts.

Inga större förändringar sedan 2011

En minskning av förekomsten av sexköp ses ofta som ett belägg för att sexköpslagen har varit effektiv, se till exempel *Utreddningen om utvärdering av förbudet mot köp av sexuell tjänst* (SOU 2010:49). En jämförelse mellan Sverige, Norge och Danmark i en befolkningsstudie från 2010 visar också att andelen som uppgav att de hade köpt sex under de senaste sex månaderna var lägst i Sverige, där sexköpslagen har funnits sedan 1999. Andelen var mittemellan i Norge, där sexköpslagen trädde i kraft 2009, och högst i Danmark, där köp och försäljning av sex är helt legala (Kotsadam & Jakobsson, 2014). Med ovanstående fluktuationer är det svårt att dra några andra slutsatser än att det inte skett några större förändringar i Sverige och att antalet individer som köper sex förefaller tämligen stabilt. Andelen svenska män som köpt sexuella tjänster är mindre i jämförelse med andra nordiska länder (Holmström & Skilbrei 2008, SOU 2010:49).

I undersökningen 2011 uppgav 0,7 procent att de någon gång i sitt liv hade sålt sex. I 2014 års undersökning uppgav en lika stor andel att de sålt sex. Motsvarande procentsiffror var 0,4 procent för år 1996 (Månsson, 1998) och 1,2 procent för år 2008 (Kuosmanen, 2008). Omfattningen av försäljning av sex verkar ha varit lägst för år 1996 och högst för år 2008. Dessa förändringar är dock osäkra eftersom konfidenstervallen för alla tre undersökningar överlappar varandra.

Stödet för fortsatt förbud mot sexköp är fortfarande högt bland befolkningen

Stödet för en kriminalisering av sexköp, det som senare blev sexköpslagen 1999 (1998:408), ökade mellan 1996 och 2008. År 1996 ville 20 procent av männen och 45 procent av kvinnorna ha en kriminalisering. Tolv år senare ville 60 procent av männen och 79 procent av kvinnorna behålla lagen. År 2011 hade stödet minskat, framför allt bland de yngre och bland männen;

50 procent av männen och 80 procent av kvinnorna ville nu behålla lagen. I undersökningen som genomfördes 2014 verkar stödet för sexköpslagen ha ökat något, till 72 procent.

I samtliga av de senaste undersökningarna 2008, 2011 och 2014 har det varit få som trott på en minskning av antalet sexsäljare (13 procent i alla undersökningar) eller sexköpare (20 procent alla undersökningar) som en konsekvens av sexköpslagen. Samtidigt finns ett stöd bland befolkningen för att även kriminalisera försäljning av sexuella tjänster (58,7 procent 2008 och 51,5 procent 2011). Fler kvinnor än män vill förbjuda även försäljning av sex. År 2014 låg stödet på 48 procent vilket är en marginell minskning från år 2011.

Länsstyrelsens reflektioner

Utifrån 2014 års undersökning kan det konstateras att stödet för sexköpslagen fortfarande är högt i Sverige samt att andelen individer som i en populations- och webbpanelsbaserad enkät uppger att de köpt eller sålt sexuella tjänster är relativt konstant. Samtidigt är stödet för en kriminalisering av försäljning av sex också relativt högt i befolkningsundersökningarna.

För att kunna följa utvecklingen på området och studera förändringar i människors beteenden och attityder över tid krävs systematiska befolkningsundersökningar. Större urval (än 1001 svarande 2014) kan vara att föredra då man vill bryta ner materialet avsevärt i undergrupper och titta djupare på exempelvis variabler som ålder och kön. Större urval behöver inte alltid ge ett mycket större bastal eftersom det är relativt få personer i befolkningen som har erfarenhet av att köpa och sälja sexuella tjänster. Det är Länsstyrelsens uppfattning att vetenskapligt upplagda befolkningsundersökningar i fortsättningen bör uppdras åt myndigheter eller annan aktör som kan hantera statistiska underlag och med fördel bör ha samma grunddesign som TNS-Sifo-undersökningarna.

Internetkartläggning av eskortannonser och profiler

På beställning av Länsstyrelsen i Stockholms län och Socialstyrelsen har Glykol AB¹⁰ undersökt annonser och profiler som erbjuder och marknadsför sexuella tjänster mot betalning på internet. Data har samlats in genom både maskinbaserad och manuell inhämtning från webbplatser som marknadsför sexuella tjänster mot betalning, främst på annonssidor för så kallade eskorter och sexuella tjänster (Söderlind & Hammarlund 2014). Denna metod kallas också för webbskrapning.

M-brain¹¹ har undersökt *nyare* plattformar där sexuella tjänster mot betalning marknadsförs, det vill säga arenor och sociala medier på internet som inte drivs för försäljning och köp av sexuella tjänster men där inslag av prostitution, eller marknadsföring av prostitution, likväl förekommer (Söderlind & Hammarlund 2014). Siffrorna som presenteras nedan kräver en djupare redogörelse. Tagna ur sitt sammanhang kan de vara mycket missvisande.

Avgränsningar

Prostitution definierades i undersökningen enligt följande: "Prostitution är när minst två parter köper eller säljer sexuella tjänster mot ersättning (vanligen ekonomisk); vilken utgör en förutsättning för den sexuella tjänsten." (SOU 1995:15.) Det skulle i urvalet av annonser och profiler tydligt framgå att det handlade om försäljning av sex mot ersättning. Information i annonser och profiler som inte uttryckligen erbjuder sexuella tjänster mot någon form av

betalning har inte räknats med. Annonserna och profilerna skulle även ha en koppling till Sverige, till exempel genom att annonsen marknadsför försäljning av sexuella tjänster i Sverige.

Den öppna prostitutionen på internet ligger till grund för Länsstyrelsens lägesbild

Under arbetet med internetkartläggningen och genomförandet av analysen har fokus legat enbart legat på den information som finns tillgänglig i annonser och profiler på internet, den så kallade öppna prostitutionen. Den information som undersökts har inte haft som mål att kartlägga eller studera enskilda individer. Prostitution som område förtjänar att undersökas på ett djupare plan, men fokus i den här kartläggningen är enbart att presentera en lägesbild av situationen på internet.

Sammanfattande resultat

För att finna aktörer att undersöka genomfördes sökningar via söktjänster på samma sätt som en presumtiv sexköpare kan tänkas göra. De identifierade källorna "skrapades" sedan för att tillgängliggöra innehållet.

Skrapning, eller webbskrapning, är metoder där datorprogram används för att spara data från webbplatser. Webbskrapning kan liknas vid hur en sökmotor hämtar in sidor som sedan görs sökbara. Data sparas i en tabell där respektive rad är en träff och varje kolumn är olika typer av data som denna träff kan sorteras i.

Data sorteras vidare i annonser och profiler. Där annonser motsvarar ett nedslag i tiden i ett flöde av annonser medan profiler är de samma oavsett tid. Sidorna skrapades vid minst tre tillfällen, och data från dessa tillfällen slogs sedan samman för att minimera risken för databortfall. Mellan januari och maj identifierades 4 894 profiler och 6 965 annonser på tio olika sajter. (Tabell 5.)

¹⁰ Glykol AB utvecklar konceptuella IT- och informations-tjänster, levererar teknik och information till olika myndigheter, företag och organisationer.

¹¹ M-brain bevakar och analyserar sociala och redaktionella medier på internet samt traditionella tryckta medier och radio- och TV.

Webbsida	Datum sista inhämtning	Dataperiod	Antal profiler	Antal annonser
Adoos	20140430	-	0	421
Backpage	20140321	140109–140321	0	361
Erotic.starsation	20140502	140203–140502	0	776
Escort	20140325	-	174	0
Escort-sweden	20140428	-	79	0
Eskorterplats	20140424	1401–1404	2 099	2 394
Realscort	20140320	-	697	0
Rosasidan.starsation	20140306	1310–1403	0	2 683
Sex-tjejer	20140306	-	1 816	0
Stockholmstjejer	20140326	140130-140326	29	330
Totalt			4 894	6 965

Tabell 5. Antal profiler och annonser fördelade på respektive webbsida.

Typen på de webbsidor som fungerat som underlag till internetkartläggningen varierar. Vissa sidor är vanliga annonsidor som till exempel Adoos.se men främst rör det sig om renodlade eskortsidor med inriktning på enbart sexuella tjänster mot betalning. Flera sidor möjliggör dessutom för köparna att recensera sexsäljare, bland annat genom att diskutera huruvida säljaren motsvarade förväntningarna och bidra med negativ kritik i de fall köparen inte varit nöjd. En del hemsidor är uppbyggda som medlemssidor där personen som säljer sexuella tjänster, eller någon annan, skapar en profil där ålder, bilder, ort, typen av sexuella tjänster som erbjuds och prispförslag presenteras. Endast i några av de annonsidor som undersöks uppges sexsäljarens nationalitet eller språk. Mätningen av sådan information har därför enbart varit möjlig på de sidor där den informationen tydligt har uppgetts. Vissa annonser hamnar i en gråzon och faller inte på ett tydligt sätt inom ramen för vad som ska kallas prostitution och dessa har därför inte ingått i urvalet. Exempelvis:

”Sexig tjej erbjuder städning hemma eller på kontoret. Du bestämmer klädsel och övriga önskemål. Stockholmstrakten endast.”

Även om kontexten och platsen där annonsen publicerats gör att vi kan anta att det i själva verket rör sig om prostitution, saknas informationen om sexuella tjänster eller prispförslag. Framförallt på Adoos.se som annonserar alla möjliga typer av tjänster och varor finns många formuleringar som hamnar i gråzonen för vad som skulle kunna vara prostitution. Det är mer legitimt att uttalat marknadsföra sexuella tjänster mot betalning på renodlade eskortsidor än på sajter som inte är tänkta att fungera som plattformar för prostitution.

Annonser och profiler förekommer i alla län utom två

Ett större antal profiler och annonser kan härledas till de län som innefattar Sveriges tre största städer: Stockholms län, Västra Götalands län och Skåne län. Omkring 75 procent av den totala andelen annonser identifieras i Stockholms län. (Tabell 6.) Blekinge eller Gotland som geografisk hemvist under mätperioden. (Bild 2.)

Tabell 6. Länsfördelning av annonser i antal och (procent).

Län	Profiler Antal (procent)	Annonser Antal (procent)
Blekinge län	0 (0)	0 (0)
Dalarnas län	16 (0,34)	6 (0,09)
Gotlands län	0 (0)	0 (0)
Gävleborgs län	44 (0,92)	9 (0,14)
Hallands län	46 (0,96)	8 (0,12)
Jämtlands län	2 (0,04)	0 (0)
Jönköpings län	42 (0,88)	2 (0,03)
Kalmar län	2 (0,04)	0 (0)
Kronobergs län	36 (0,75)	2 (0,03)
Norrbottnens län	88 (1,84)	7 (0,11)
Skåne län	760 (15,93)	425 (6,61)
Stockholms län	2 215 (46,44)	4 846 (75,37)
Södermanlands län	37 (0,78)	33 (0,51)
Uppsala län	115 (2,41)	6 (0,09)
Värmlands län	0 (0)	7 (0,11)
Västerbottens län	57 (1,19)	29 (0,45)
Västernorrlands län	45 (0,94)	3 (0,05)
Västmanlands län	46 (0,96)	21 (0,33)
Västra Götalands län	1 021 (21,4)	950 (14,77)
Örebro län	75 (1,57)	10 (0,16)
Östergötlands län	123 (2,58)	21 (0,33)
Okänd ort		
Totalt antal	4 770	6 430¹²

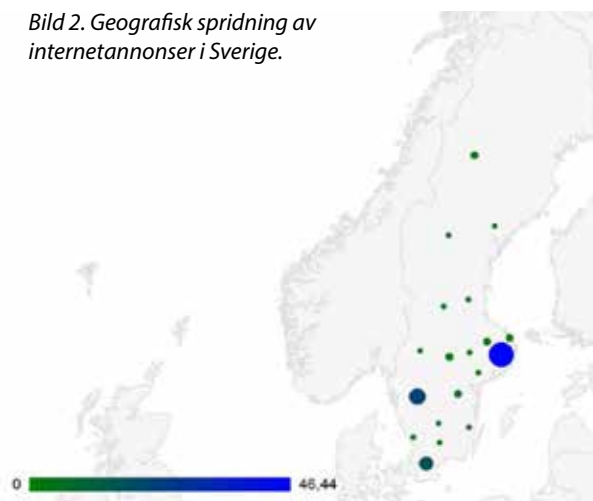
Kön, ålder, språk och nationalitet

I de allra flesta annonser uppger säljaren sitt kön men sättet det presenteras på varierar mellan de olika annonsidorna. Baserat på två stycken webbsidor kan 2 272 profiler identifieras där könstillhörighet tydligt har uppgetts. En stor majoritet är kvinnor, 91 procent. (Tabell 7.)

På annonsidorna uppges ålder och/eller åldersgrupp i nästintill alla tillfällen. Liksom könstillhörighet uppges ålder däremot på olika sätt,

¹² Siffran i tabell 6 (6 430) är något lägre än i tabell 5 (6 965). Den senare tabellen uppger endast de profiler och annonser i vilka geografisk tillhörighet finns tillgängligt.

Bild 2. Geografisk spridning av internetannonser i Sverige.

Tabell 7. Könsfördelning i internetannonserna som Glykol funnit.

Kön	Antal	Procent
Kvinnor	2 070	91
Män	166	7
Shemale ¹³	32	1,5
Transvestit	4	0,2
Total	2 272	

till exempel tjugotvå, 22, t j u g o t v å eller 2 2. Det har varit svårt att sammanställa ålder på grund av att den presenteras på flera olika sätt men flera av webbplatserna är dock strukturerade på ett sätt som gör det möjligt att räkna. Av 360 annonser har snittålder kunnat räknas ut. Genom ett stickprov på annonser från de webbsidor där ålder varit möjlig att sammanställa framkommer att genomsnittsåldern är 31 år, medianåldern 24 år, varav den yngsta uppgett

¹³ Benämningen *Shemale* är något personerna i annonserna själva har använt sig av och är ett begrepp som beskriver en transkvinna med penis.

sig vara 18 år och den äldsta 68 år. I många av annonserna och profilerna uppger man sitt ursprung på olika sätt, genom till exempel att uppge land, kontinent och/eller språk. Baserat på sidorna Eskorterplats.com och Realescort.se, som påbjuder att profilerna ska publiceras med angiven nationalitet, kan 2 267 annonser med presenterad nationalitet identifieras. Majoriteten (77 procent) har uppgett annan nationalitet än svensk. (Tabell 8.)

I annonserna och profilerna uppges det språk som talas eller förstås. I 3 538 annonser hittades uppgifter gällande språk och engelska uppges på 96 procent av dessa. Många gånger uppges också en kombination av behärskade språk. (Tabell 9.)

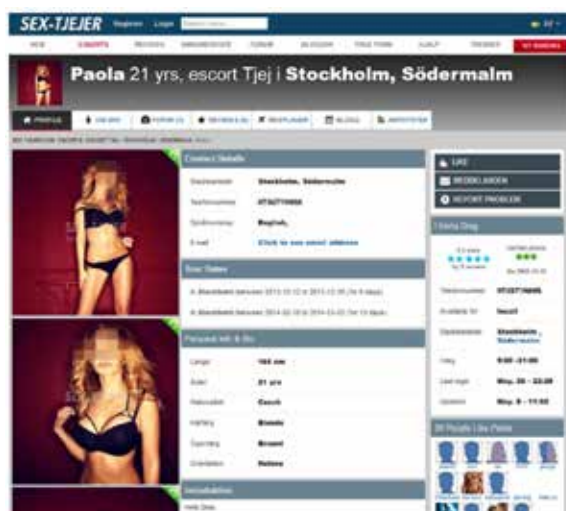

Bild 3. Exempel på en profilbaserad sida. Annonsern anges tillhöra en kvinna, 31 år, med en annan nationalitet än svensk och som talar engelska.

Tabell 8. Antal annonser med angiven nationalitet.

Nationalitet	Antal annonser	Nationalitet	Antal annonser	Nationalitet	Antal annonser
Svensk	531	Lettisk	34	Costa Ricansk	6
Spansk	269	Fransk	33	Finsk	6
Italiensk	151	Venezolansk	25	Indisk	6
Engelsk	135	Estnisk	24	Mexikansk	6
Brasiliansk	117	Rumänsk	23	Ukrainsk	6
Afrikansk	104	Slovakisk	22	Argentinsk	4
Tjeckisk	104	Asiatisk	20	Colombiansk	4
Ungersk	92	Irländsk	15	Grekisk	4
Karibisk	77	Litauisk	12	Iransk	4
Bulgarisk	72	Dansk	11	Slovensk	4
Rysk	67	Serbisk	9	Schweizisk	4
Kubansk	63	Australisk	8	Norsk	3
Sydamerikansk	41	Österrisk	8	Ecuadoriansk	2
Tysk	40	Belgisk	8	Israelisk	2
Polsk	38	Portugisisk	8	Thailändsk	2
Kroatisk	35	Amerikansk	6	Uruguayansk	2

Tabell 9. Språk som talas eller förstås i annonserna.

Språk	Antal annonser
Engelska	3 390
Spanska	944
Svenska	811
Italienska	457
Tyska	250
Franska	217
Ryska	62
Tjeckiska	49
Polska	49
Rumänska	31
Finska	29
Slovakiska	15

Har prostitutionen på internet ökat?

Frågan om prostitutionen på internet har ökat eller inte måste ställas mot tidigare undersökningar som genomförts på området. Internets utveckling i kombination med nya sociala medier måste också tas i beaktning. I internetkartläggningen som Glykol genomförde på uppdrag av Socialstyrelsen 2006 identifierades sammanlagt 304 annonser för sexuella tjänster. I dessa var 247 kvinnor och 57 män. Något förenklat uttryckt går det mot denna bakgrund att se en ökning av prostitutionen på internet. Däremot måste vi ta hänsyn till den utveckling som skett på internet sedan 2010. Handel av varor sker allt mer via internet idag samtidigt som kontakter och kommunikation på sociala medier är större än någonsin. Frågan är därför om prostitutionen som fenomen ökat i omfattning i Sverige eller om marknadsföringen och förmedlingen av sexuella tjänster mot betalning i allt högre grad sker via internet och sociala medier och är mer lättillgängliga?

Bild 4. Språk som talas eller förstås i annonserna presenterat i ett så kallat word-cloud.

Ökad tillgänglighet

Vad som dock med säkerhet har kunnat identifieras är en ökad tillgänglighet av prostitutionen på internet, i och med att eskortsidorna som opererar från andra länder än Sverige öppet kan marknadsföra sexuella tjänster mot betalning. Sidornas tillgänglighet möjliggör för presumtiva sexköpare att endast genom några klick besöka en eskortsida och utforska utbudet utifrån personliga preferenser. Väl inne på en sida som erbjuder dessa tjänster är det en rad beslut som köparen behöver ta ställning till. Samma gäller för den som ska lägga upp en annons. Besluten är många om vilka tjänster man ska sälja eller köpa, vilket utseende man har eller vill att den man köper tjänsten av har.

Utformningen av vissa sex- och eskortannonser påminner om dejtingsidor där utseende, intressen, geografisk plats, vilka språk man talar och så vidare lyfts fram.

Samma sexsäljare bakom flera annonser

Myndigheter som tidigare kommit i kontakt med sexköpsannonser har noterat att en och samma sexsäljare ofta återfinns bakom flera annonser. Detta är också något som internetkartläggningen pekar på, främst genom att samma telefonnummer gett utslag i sökningarna på flera annonssidor. Vidare använder sig många sexsäljare av kontantkort i mobilerna för sin verksamhet och byter regelbundet telefonnummer, det vill säga en annons med ett telefonnummer under en månad kan ha ett annat nummer nästa månad. Att räkna på antalet sexsäljare enbart utifrån telefonnummer är därför inte tillförlitligt och vår bedömning är att det inte heller kommer att ge en tillförlitlig bild av prostitutionens omfattning.

Eftersom det finns stora svårigheter att med säkerhet besvara huruvida antalet annonser, profiler eller telefonnummer representerar antalet verkliga sexsäljare är det mer intressant att diskutera det faktum att 6 430 annonser

Bild 5. Tjänster som erbjuds på vissa annonssidor som erbjuder sexuella tjänster.

Bild 6. Utseende på personen som säljer den sexuella tjänsten i ett verktyg på internet.

som förmedlar sexuella tjänster mot betalning identifierats i den här undersökningen. Överlappningar och dubletter av annonser komplicerar lägesbilden och omöjliggör för den här typen av undersökning att presentera en tillförlitlig siffra på antalet unika individer. Istället krävs en fortsatt diskussion om vad antalet annonser och deras tillgänglighet innebär och om vilka normer som skapas när eskortsidor öppet marknadsför sexuella tjänster mot betalning.

Samma telefonnummer förekommer i flera olika annonser

Även telefonnummer uppges på varierande vis. Telefonnumret är den information som är känsligast i annonsen och är den information som ofta är grundläggande för att boka ett möte och genomföra ett köp av sexuella tjänster. I vissa fall uppges numret med mellanslag efter varje siffra och presenteras ibland i bokstäver istället för siffror. Det har resulterat i att endast de telefonnummer som identifierats på grund av att de varit beskrivna på ett sammanhängande vis har varit möjliga att sammanställa. Av de annonser och profiler som har telefonnummer synliga på sidan är endast få utländska. Då rör det sig om nummer från Finland, Norge, Tjeckien, Frankrike, Spanien, Estland, Italien, Rumänien, Storbritannien och Danmark. I övrigt är det svenska nummer som tillhör olika svenska telefonföretag. Få fasta telefonnummer kan spåras, majoriteten är mobilnummer. Flera telefonnummer kan förekomma i samma annons men vanligast är att ett telefonnummer förekommer i flera olika annonser. I avsnittet *Unik svensk pilotstudie 2014*, går det att fördjupa sig om antalet unika telefonnummer som beräkningsmodell för att uppskatta antalet personer som säljer sex via internetannonser.

Sociala medier och försäljning av sexuella tjänster

Twitterkonton varierar mycket i aktivitet

I den internetkartläggning som genomförts inom ramarna för den här omfattningskartläggningen framkommer det att flera plattformar för marknadsföring och kontaktskapande för försäljning av sexuella tjänster existerar, utöver de renodlade annonser och profiler som hittas på diverse eskortsidor. Länsstyrelsen i Stockholm och Socialstyrelsen beställde en kartläggning från företaget Mbrain som under 2014 identifierade cirka 25 konton på det sociala mediet Twitter som antingen marknadsförde eller recenserade sexsäljare i Sverige. Användarna bakom Twitterkonton som marknadsför prostitution är främst eskortsidor som genom Twitter får tillgång till en kostnadsfri plattform för marknadsföring av sin hemsida och prostitution.

På Twitter kan en användare publicera kortare meddelanden (*tweets*) som kan skickas öppet eller dolt till en eller flera mottagare (*följare*), eller vara synligt för allmänheten, det vill säga även för personer som inte har ett konto på Twitter. För att möjliggöra direkt kommunikation med ett annat Twitterkonto krävs det att kontot "följs".

Hur aktiva eskortsidornas Twitterkonton är varierar kraftigt med allt ifrån få tweets till flera tusen. Ett konto som identifierades i undersökningen hade 4 456 följare. Antalet följare varierar på ett Twitterkonto men normalt sett ökar antalet följare om användaren är aktiv och publicerar många meddelanden eller om kontot drivs av en känd person. Kontot med 4 456 följare är i princip inaktivt och har endast publicerat en tweet. En förklaring till flera tusen följare trots den låga aktiviteten kan vara att möjligheten att skicka privata meddelanden till kontoinnehavaren endast är möjlig om kontot följs. Sexköpare kan på så sätt anonymt kommunicera med kontoinnehavaren. Syftet med

andra, liknande Twitterkonton, som har en liten aktivitet men många följare verkar istället vara att driva trafik och besök till den eskortsida som Twitterkontot länkar till. Eskortsidor med aktiva Twitterkonton publicerar vanligtvis information om vilka typer av sexsäljare som finns på deras hemsidor:

"New! Ebony #escort Megan on tour in Stockholm! With real photos, available for some days only!"

Målet är att få ut korta, snabba budskap i syfte att attrahera köpare och förmå dem att besöka eskortsidan. Meddelandet ovan påminner om reklam i samband med exklusiva erbjudanden av varor: erbjudandet gäller endast ett par dagar och det finns bilder tillgängliga som ger en förhandsbild av varan.

Facebooks direktmeddelanden (chatt) används för kommunikation med köpare

Även Facebook har visat sig vara en plattform för marknadsföring av sexuella tjänster mot betalning. Cirka 30 aktiva konton eller grupper på Facebook har identifierats i vilka innehavarna beskrivit sig som eskorter/sexsäljare. Ytterligare beskrivningar är *sex worker* eller information om att personen i fråga erbjuder massage med så kallat *happy ending*. Bedömningen efter undersökningen av materialet är att den större delen av dessa konton är kopplade till personer som använder dem för att kommunicera med potentiella kunder. Också här återfinns konton med syfte att enbart driva trafik och besökare till eskortsidor.

Även här kan flera fall av så kallade gråzoner för vad som bör räknas som prostitution identifieras, till exempel när en användare publicerat statusuppdateringar på sin profil med information som tyder på att personen ifråga erbjuder sexuella tjänster mot betalning, till exempel genom att beskriva sig som eskort, men att detta inte uttrycks i statusen.

Kommunikationsformen varierar men öppen dialog är snarare undantag än regel. Flera gånger förekommer det att sexsäljare tydligt klargör, på sin statusen, att de inte befinner sig på Facebook för att chatta utan hänvisar potentiella köpare att skriva ett direktmeddelande för svar på frågor.

Eskortsidorna – en lukrativ verksamhet

En av internetkartläggningens frågeställningar berörde huruvida det finns stora summor att tjäna på prostitution för aktörer som inte är säljare eller hallickar. Detta inbegriper främst aktörer som driver webbsidor i vilka sexuella tjänster marknadsförs och erbjuds, direkt eller indirekt. Det har också varit möjligt att se från vilka länder hemsidorna opererar.

Det finns mycket som pekar på att aktörerna bakom eskortsidor tjänar betydande summor pengar. Eskortsidorna varierar till utseende, i vissa fall är det kostnadsfritt att publicera en annons som är tillgänglig för alla som besöker sidan och i vissa fall krävs registrering för att se annonsen. Ett flertal av dessa webbsidor tillåter kostnadsfri annonsering men där annonsen kan få en mer central och synlig plats på sidan mot betalning. Det bör dock tilläggas att utöver intäkter från annonser kan dessa webbsidor tjäna pengar på reklam och trafik (besökare som klickar på deras sida), vilket också kan förklara att Twitter och Facebook används som gratis reklamplatser med syftet att driva trafik till eskortsidorna.

Eskortsidorna som hittas under den här perioden lagras på servrar i andra länder än Sverige. Ett exempel är sidan Escort-sweden.se som lagras på server i England och säger sig vara en affärsverksamhet ägd av en kvinna. Det finns lite information om hur ansvariga för sidorna kan kontaktas men i syfte att normalisera verk-

samheten finns ibland formuleringar om socialt ansvar:

"We are a female owned and operated business that cares about the escorts that advertise with us, the clients that use our website and the overall well-being of our industry."

Liknande information om företagens sociala ansvar återfinns på flera eskortsidor, trots att aktörerna bakom sidorna aldrig kommer att träffa varken säljare eller köpare som figurerar på sidorna.

Länsstyrelsens reflektioner

I internetkartläggningen har webbsidor som marknadsför sexuella tjänster via annonser skrapats enligt metoden som beskrivits ovan, såväl uttalade eskortsidor som sociala medier. Sammantaget ger detta en bild av en lättillgänglig prostitutionsmarknad på internet, både vad gäller antal annonser och andra typer av chattforum och hemsidor.

Osäkra uppgifter om kön, ålder, språk och nationalitet

Vad gäller språket i annonserna framkommer den bild som myndigheter som kommer i kontakt med människor i prostitution pekat på: majoriteten av de personer, främst kvinnor, som marknadsförs i annonserna är av en annan nationalitet än svensk. Annonserna är många gånger skrivna på ett annat språk än svenska, främst engelska, men språken varierar. Vidare förekommer det annonser på svenska där mycket pekar på att en bristfällig översättning gjorts, till exempel via Google translate eller liknande översättningstjänster, och där textinnehållet är obegripligt eller språkligt osammanhängande. I dessa fall finns det anledning att tro att personen som skrivit texten inte behärskar grundläggande

svenska och möjligen befunnit sig i Sverige under en kortare period. Språktillhörighet ska inte likställas med nationalitet. De språk som uppges behöver inte säga något om vilket ursprung eller nationalitet säljaren har. Som tidigare nämnt vet vi heller inte om det är säljaren själv eller en annan person som skrivit annonsen.

Vissa eskortsidor möjliggör för annonsörerna att presentera uppgifter om nationalitet eller ursprung. Många av sexsäljarna uppges till exempel vara spanska eller italienska, men andra källor, till exempel lagvunna domar i Sverige (Europol 2015 under arbete), ger en annan bild. Det finns idag inga tillförlitliga uppgifter om att spanska eller italienska kvinnor skulle utgöra stora delar av gruppen sexsäljare i Sverige. Det är däremot känt att en stor del av de personer, främst kvinnor, som identifierats inom människohandel och prostitution i Sverige och i övriga västra Europa är av rumänskt ursprung. Likaså är det av polisen sedan tidigare känt att nigerianska kvinnor som förekommit inom gatuprostitution i Skandinavien i hög utsträckning får sin första Schengenvisering i Spanien eller Italien. Slutsatsen är att det sannolikt inte rör sig om italienska och spanska medborgare utan snarare om andra nationaliteter.

Det är också möjligt att säljarna beskrivs som spanska eller italienska av marknadsförings-skäl. Samma antagande gäller även uppgifter i annonserna gällande ålder. I ett visst sammanhang kan det vara mer lönsamt att (som säljare eller hallick) uppge att säljaren i annonsen är yngre eller tillhör en västeuropeisk folkgrupp jämfört med uppgifter om att säljaren är äldre och tillhör en marginaliserad minoritet.

Organisatörer bakom annonser och profiler

Något som återkommer under analysen av annonser och profiler som erbjuder sexuella tjänster mot betalning är närvaron av argument med syftet att attrahera och övertyga potentiella

köpare om att säljarna är självständiga kvinnor som befinner sig i prostitutionen av en rad olika anledningar, men aldrig på grund av att någon tvingat dem eller att de på något sätt är utsatta för ett utnyttjande. Efter genomgångar av det insamlade materialet finns det anledning att anta att marknadsföringsstrategier kan förklara även detta. I syfte att övertyga köpare, som känner till att köp av sexuell tjänst är en kriminell handling, om att köpet sker under jämlika och moraliskt försvarbara förhållanden återkommer formuleringar om att säljaren utför sexuella tjänster mot betalning vid sidan om studier eller för att hon njuter av det.

I många av annonserna ges intrycket av att kvinnan bakom annonsen också är den person som skapat och sköter annonsen eller profilen. Målet är troligen att övertyga köparen om att säljaren är en självständig kvinna som agerar ensam i försäljningsprocessen. Men det finns skäl att tro att hallickar ligger bakom många

av annonserna, även om det inte är det intryck annonserna ämnar ge köparna.

I samtal med representanter vid Rikspolisstyrelsen och Polismyndigheten i Värmland har det framkommit att kvinnor dirigeras av människohandlare och hallickar till olika svenska städer för att exploateras inom prostitutionen. Då kvinnorna påträffats av socialtjänst och polis i samband med tillslag mot sexköpare har det ibland visat sig att kvinnorna visserligen administrerar en del av verksamheten själva, men att verksamheten ofta styrs av en människohandlare eller hallick som antingen befinner sig i en annan stad eller annat land. På grund av teknikutvecklingen finns det idag möjlighet för människohandlare och hallickar att på avstånd bedriva sin verksamhet, genom att utnyttja kvinnorna i prostitution från en annan plats än där utnyttjandet sker. Detta kan ske både inom och utanför Sverige.

Länsstyrelsen genomförde en unik svensk pilotstudie år 2014

Bakgrund, syfte och frågeställningar

Enligt kunskapssammanställningen som Länsstyrelsen och Socialstyrelsen tog fram (Länsstyrelsen i Stockholm 2014a) bör en modell som möjliggör en systematisk datainsamling utformas för att uppnå kontinuitet av miniskattningar av prostitutionsmarknaden. Med minimiskattningar avses så många som minst säljer eller köper sex på en specifik arena. I utformandet av en sådan modell bör målsättningen vara att inkludera så många arenor och målgrupper som möjligt.

Norge och Danmark är de nordiska länder där det tycks finnas mest systematik vad gäller insamlingen av kunskap om prostitutionens omfattning (Holmström & Skilbrei 2008, SOU 2010:49). Bland annat har forskarna via *capture/recapture*¹⁴ försökt uppskatta den totala omfattningen av prostitution som sker på massageklinik (Kofod et al. 2011) och i gatumiljö (Brunovskis & Tyldum 2004).

Dansk metod inspirerade till pilotundersökning i Sverige

I Danmark gjordes år 2011 en telefonundersökning (Kofod et al. 2011). I genomgångar av olika annonseringskällor, såsom tidningar, internet och via massagekliniker samlades telefonnummer till personer som sålde sex in, och därefter kontaktades dessa för att undersöka om de var aktiva.

Internetkartläggningen som 2014 genomfördes av Glykol på uppdrag av Länsstyrelsen i Stockholm och Socialstyrelsen, hade som ambition

att göra ett empiriskt nedslag på en viktig arena – internet. Internetkartläggningen väckte frågan om det går att lita på denna typ av kartläggningar och hur mer tillförlitliga skattningar kan göras? Den danska metoden från 2011 gav i det sammanhanget inspiration till en pilotundersökning i Sverige, där det bland annat skulle prövas om metoden är tillämpbar i en svensk kontext och om personer som säljer sex i Sverige går att nå på liknande sätt.

I Sverige finns inte massagekliniker eller tidningar där prostitutionen sker öppet som det gör i Danmark. I Sverige är det företrädesvis på gatan och på internet som prostitutionen sker öppet. Det är de faktiska annonsörerna, och inte antalet annonser, som är intressant att beräkna eftersom Länsstyrelsen haft som ambition att komma närmare en tillförlitlig uppskattning av antalet individer som säljer sex via internet. Inte heller antalet profiler ger en tillförlitlig bild eftersom man inte med säkerhet kan veta hur många personer som ligger bakom en profil eller om en person använder flera profiler. För pilotstudien valde Länsstyrelsen därför att inrikta sig på unika telefonnummer.

Studien är den första av detta slag som genomförts i Sverige. Den gjordes som en pilotstudie för att undersöka möjligheterna att använda annonser på eskortsidor för att beräkna omfattning i den dolda populationen "personer som säljer sex via internet". Detta har krävt ett antal komplexa metodologiska och tekniska lösningar som redovisas i bilaga 2. Värt att notera är att pilotundersökningen har genomförts i liten skala för att kunna utveckla en studiedesign inför framtida undersökningsomgångar.

Telefonnummer som förekommer på annonssidor har undersökts

Syftet var att försöka kartlägga antalet personer som är verksamma i prostitutionen och som annonserar sina tjänster på internet. I den här pilotstudien sker detta genom att närmare undersöka de telefonnummer som förekommer på annonssidorna.

¹⁴ Capture/recapturemetoden är en metod kartlägga och skatta okända (och svåranalyserade) populationer. Se Tilling, K. (2001).

Frageställningarna för pilotstudien var:

- Hur många telefonnummer finns i de studerade annonserna i internetkartläggningen?
- Hur många telefonnummer är aktiva?
- Hur många säljare använder ett och samma telefonnummer?
- Tar säljarna kontakt med kunder på andra sätt än internet?
- Känner säljarna till var de kan vända sig om de behöver hjälp, råd och stöd eller någon att prata med kopplat till sitt sexsäljande?

Sammanfattande erfarenheter och reflektioner

Urvalets storlek går inte att dra några säkra slutsatser från

I internetkartläggningen fann Glykol 6 965 annonser, vilket var en avsevärd ökning sedan 2006 då 304 annonser hittades. Eftersom det är oklart hur många individer som ligger bakom varje annons har Länsstyrelsen istället studerat antalet unika telefonnummer med ambitionen att komma närmare en tillförlitlig siffra på antalet personer som säljer sex via internetannonser. På grund av stickprovets och urvalets storlek är det svårt att dra säkra slutsatser från undersökningsresultaten. Däremot ger de en värdefull bild om vad som behöver beaktas inför framtida undersökningsomgångar.

Metoden aktuell för vidare undersökningar

Av denna pilotstudie framgår det att antalet annonser inte ger en tillförlitlig uppskattning av personer som säljer sex via internet. Pilotstudien har däremot skapat förbättrade förutsättningar att göra minimiskattning på internet. Telefonintervjuer kan, trots vissa utmaningar, vara ett sätt att komma i kontakt med sexsäljare och på så vis ge indikation

på hur många säljare som finns bakom varje telefonnummer samt hur många nummer en säljare använder. Det slumpmässiga urvalet är relativt oberoende av internets struktur och förändringar över tid vilket därmed gör denna metod aktuell för vidare undersökningar så länge alla annonser inkluderas.

Samma telefonnummer förekommer i flera annonser och är kopplade till fler län än ett

Efter skrapningen visar det sig att 70 procent av alla annonser (4 922 av 6 965) har ett svenskt telefonnummer kopplat till sig. 15 procent (1 023 av 6 965) är unika telefonnummer. Detta innebär att det finns en hög grad av telefonnummer som förekommer flera gånger i olika annonser.

I de annonser där det inte förekommer ett telefonnummer går det att komma i kontakt med individerna på andra sätt. 2 043 annonser (30 procent) innehåller inga svenska telefonnummer. Av dessa annonser innehåller 34 procent (688) en e-postadress varav 14 procent (286) var unika e-postadresser. 30 procent (617 av 2 043 annonser utan telefonnummer) innehåller en webbsida. Annonserna utan nummer med e-postadresser och webbsidor överlappar varandra.

103 av 1023 av de unika telefonnumren är kopplade till flera län. Detta innebär att 103 nummer används i annonser som tydligt talar om att personerna bakom annonserna finns på flera platser i landet.

Låg aktivitet på telefonnummer kan bero på tiden mellan insamlingen och tiden för kontakt

Det totala antalet unika telefonnummer i stickprovet som Länsstyrelsen ringde till var 142 varav 104 enbart förekom en gång. För 32 av dessa (31 procent) var det en person som svarade (men som ibland la på vid uppringning) eller hade talat in ett mobilsvar som vi kunde lämna meddelande på eller som hellre ville föra kom-

munikationen via sms eller mejl. En förklaring till att det endast var aktivitet på 31 procent av stickprovets nummer kan vara att det gått lång tid mellan att de samlades in och att pilotstudien genomfördes (fyra månader).

Tio sexsäljare valde att delta – varav åtta kvinnor och två transpersoner

Tio personer från stickprovet deltog genom att svara på frågor om telefonnumret vi ringde på. Åtta kvinnor och två transpersoner (shemales enligt deras egen beskrivning). Medelåldern var 37 år (22–55 år gamla) och fyra var födda i Sverige, resten i Europa utanför Sverige. Hälften hade avslutat gymnasiet och/eller en obligatorisk skola och två hade ett hel- eller deltidarbete utöver att de sålde sex. Två svarade att de var arbetslösa. Sju av tio talade svenska i intervjuerna, resterande engelska. Av de orter/platser som uppgetts i annonserna, där de sålde sex, ligger sju i Stockholm, en i Malmö och en i Västra Götaland. En av de intervjuade uppgav hela Sverige som upptagningsområde. Fem uppgav att de främst kommer i kontakt med kunder via internet och att de annonserar på flera webbplatser.

Sju av tio uppger att de enbart använder ett telefonnummer och att de är ensamma på just det numret

På frågan om de använde sig av fler nummer än ett (det vi ringde på) svarar sju att de enbart använder sig av ett nummer, en svarar att hon använde två nummer och en informant 20–30 nummer. Åtta av informanterna menar att de är ensamma på de nummer de använder. När det gäller numrens aktivitet så svarar nio informanter att numret alltid är på, men att de svarar då de vill ta emot kunder.

Tre av sex svarar att de varit i kontakt med hälso- och sjukvården – en med socialtjänsten

Vi frågade även om de kände till var de kan vända sig om de behöver hjälp, råd och stöd eller bara någon att prata med kopplat till att de säljer sex. Fem svarade att de skulle ringa polisen i första hand om något akut hände, en svarade att det inte finns någonstans att vända sig för personer som säljer sex. Tre hade varit i kontakt med hälso- och sjukvården för kontroll och testning av könssjukdomar. En hade varit i kontakt med socialtjänsten och två svarade att det aldrig hänt dem något som föranlett dem att kontakta någon myndighet.

Utmaningar inför framtida studier

En liknande studie kan leda till att personer som inte skulle ha uppsökt myndigheter själva för sina besvär eller som inte vet var de kan söka hjälp, kommer i kontakt med exempelvis socialtjänst, frivilligorganisation eller möjlig vårdgivare. Genom att de blir kontaktade kan de få möjligheten att beskriva sina eventuella problem och bli hänvisade där de kan få hjälp, oavsett om det är kopplat till deras sexsäljande eller inte. Vidare skulle deltagarna kunna uppleva det som positivt att eventuella livsproblem adresseras och vidare utforskas i syfte att skapa ökad kunskap om målgruppens behov av stöd- och hjälpinsatser. Riskerna med telefonintervjuer av detta slag är att sexsäljaren kan bli kontrollerad av eventuella hallickar eller pojkvänner. Detta behöver beaktas inför framtida studier.

Prostitution bland hbtq-personer

Kartläggningsuppdrag till RFSL – en uppföljning från år 2010

Under 2014 blev Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL) tillfrågade att göra en kartläggning av hbtq-personer som använder internet för sex mot ersättning. Detta uppdrag förordades av en tidigare kartläggning som RFSL utförde år 2010, inom ramen för regeringens handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål (Skr. 2007/08:167, åtgärd 33). I föregående uppdrag, publicerad som en rapport med namnet *Osynliga synliga aktörer: hbt-personer med erfarenhet av att sälja och/eller köpa sexuella tjänster (åtgärd 33)*, var en del av uppdraget att kartlägga och undersöka omfattningen av hbt-personer med ovan nämnda erfarenhet.

Uppdragets syfte, frågeställningar och metod

Nuvarande kartläggningsuppdrag från Länsstyrelsen och Socialstyrelsen är en uppföljning av tidigare gjord kartläggning. En viktig skillnad är att nuvarande uppdrag kartlagt hbtq-personer som fått ersättning för sex, inte gett ersättning för sex.

Uppdragets syfte:

- att utföra en deskriptiv studie av män och transpersoner som säljer sexuella tjänster på internet samt sammanställa en kunskapsöversikt om homo- och bisexuella och andra kvinnor som har sex med kvinnor.¹⁵

¹⁵ Det ursprungliga uppdraget handlade om att RFSL skulle göra en forskningsöversikt gällande kvinnor som har sex med kvinnor mot ersättning. En mycket kort genomgång på olika databaser med vetenskaplig forskning visade att det fortfarande finns mycket lite forskning på området. Med anledning av

En internetkartläggning genomfördes under en månads tid (15 juni t.o.m. 19 juli 2014) avseende män och MtF-transpersoner¹⁶ som säljer sexuella tjänster på internet. Kartläggningen utfördes genom ett utarbetat och etablerat system från Urho-verksamheten på Pro-tukipiste¹⁷ i Finland. Samma kartläggning genomfördes i februari 2010 inom arbetet med rapporten *Osynliga synliga aktörer*. Eftersom RFSL använt samma metod så ger undersökningarna ett visst jämförelsematerial.

Studien har undersökt eskortannonser och profiler på olika internetsidor där vem som helst kan ta del av informationen och något medlemskap inte behövs för att se annonserna (Larsdotter & Jonsson 2014). För att hitta annonser utfördes olika former av sökningar på Google. Aktuella sökord var: male, women, gay, shemale, ladyboy, TS, homosexual, transsexual, transvestit, transvestite, homosexuell, bög, bi, bisexuell, lesbisk och transsexuell tillsammans med något av följande: escort, eskort, prostituerad, hora, sexsäljare och sex worker och detta ofta tillsammans med Sverige eller Sweden.

Inkluderingskriterier:

- Annonser där personer identifierar sig som man eller kvinna och homo- eller bisexuell eller en man som har sex med män alternativt en kvinna som har sex med kvinnor i annonserna. Transpersoner inkluderas oavsett sexuell läggning.
- Att det tydligt framgår att avsikten är att sälja sexuella tjänster.
- Annonserna finns på en internetsida som är tillgänglig för alla och inte kräver något medlemskap.¹⁸

detta gjordes istället en kartläggning avseende kvinnor då det inledande arbetet visade en viss ökning av kvinnor som erbjöd sexuella tjänster till kvinnor eller som själva definierade sig som bisexuella.

¹⁶ MtF är en förkortning för Male to Female (kvinna till man). Används för att beskriva en viss typ av transidentitet.

¹⁷ En icke-vinstdrivande verksamhet i Helsingfors, Finland, som erbjuder stöd och hjälp till personer som har sex mot ersättning.

¹⁸ Ett undantag har gjorts från kriteriet gällande TS-dating som är en stor kontaktsida för personer som bland annat vill köpa

- Annonser är införda eller uppdaterade senaste året. Annonser är många gånger en färskvara men vissa sajter har dem kvar under en lång tid. Det finns också många äldre annonser och hemsidor på internet som troligtvis inte har någon aktualitet, med inaktuella länkar. Alla sådana annonser har inte tagits med.

Exkluderingskriterier:

- Annonser med män som enbart säljer sex till kvinnor, par eller till både män och kvinnor.
- Annonser som troligtvis är en förtäckt annonsering för att köpa eller sälja sexuella tjänster, men där det inte med säkerhet framgår att personen säljer sexuella tjänster.

Varje identifierad annons och profil har jämförts gällande ålder och alias med övriga registrerade för att undvika dubbelredovisning. Många gånger har personen och profilerna samma alias men det kan finnas olika tillägg som exempelvis Diana_trans, Diana, DianaXXL. I vissa fall har profilen helt ändrat namn men telefonnummer, mejl eller bild är desamma och därigenom har samma person kunnat identifieras. I slutet av tidsperioden uppnåddes en mättnad i materialet, det vill säga nyupptäckta annonser omfattade tidigare kartlagda profiler.

Sammanfattning av resultaten utifrån frågeställningarna

RFSL:s uppdrag hade sex frågeställningar. Nedan följer sammanfattande resultat med fokus på förändringar sedan år 2010 och utvecklingstendenser. Vid tolkning av kvantitativ data ser RFSL att det är av stor vikt att inkludera kvalitativ kunskap, och därför tolkas materialet utifrån en kvalitativ studie i rapporten *Osynliga synliga aktörer*.

sexuella tjänster av transpersoner. Där har vi registrerat ett enkelt och kostnadsfritt medlemskap för att ta del av annonserna. Här bedömde vi att vinsten av att ta del av TS-kvinnornas annonser överskuggade behovet av offentlighet.

Antalet annonser har fördubblats sedan 2010

RFSL:s kartläggning består av 702 annonser, vilket är en fördubbling av antalet annonser vad gäller både män och transkvinnor på internet sedan 2010 (190 stycken). År 2010 hittades 129 eskortannonser med män som erbjöd sex mot ersättning jämfört med år 2014 då det hittades 275. Studien från 2010 visade på 61 annonser med transpersoner som erbjöd sex mot ersättning i jämförelse mot nuvarande kartläggning som består av 134 annonser med transkvinnor som erbjöd sex mot ersättning. Antalet annonser med ciskvinnor¹⁹ uppgår till 295 stycken. För ciskvinnorna finns dock inte några tidigare siffror att jämföra med, eftersom den gruppen inte ingick i den tidigare internetkartläggningen.

Vanligast att sälja sex i åldrarna 21–30 år – majoriteten är av annan nationalitet än svensk

Vid en jämförelse har resultaten från år 2014 och kartläggningen *Osynliga synliga aktörer* många likheter. Båda kartläggningarna indikerar att det är vanligast med personer som har sex mot ersättning inom åldersintervallet 21–30 år och avtar därefter i antal med stigande ålder. Om åldern i annonserna överensstämmer med personernas faktiska ålder är dock oklart, då angiven ålder kan antas vara del av en marknadsföringsstrategi.

En majoritet (51 procent) av annonsörerna uppger en annan nationalitet än svensk. Det går inte att exakt avgöra hur stor denna andel är i verkligheten eftersom ungefär en fjärdedel (26 procent) inte uppgett någon information om etnicitet/nationalitet. Av samtliga annonsörer uppger nästan en fjärdedel (24 procent) att de kommer från Sverige. Med den kunskap som finns gällande andra kontaktvägar än annonsering via internet kan det vara så att

19 Ciskvinnor är ett begrepp som används för att beskriva kvinnor vars könsidentitet överensstämmer med det biologiska könet och det juridiska kön som tillskrevs vid födseln.

utrikesfödda i större utsträckning använder sig av annonsering än personer som behärskar sajter där majoriteten använder svenska i skrift. Hur uppgifterna om etnicitet/nationalitet ska tolkas är också svårt utifrån de olika annonsörernas presentation av sig själva, eftersom en del annonsörer presenterar sig som "latino", "afrikan", "mediterranean".

Gratis annonsajt erbjuder annonsering där exempelvis äldre män söker unga pojkar och flickor

När *Osynliga synliga aktörer* genomfördes 2010 fanns mellan 30 och 40 eskorter på Planet-romeo och i denna kartläggning har antalet ökat till mellan 80 och 93 annonser. För transkvinnor är Escorterplats och Sex-tjejer de vanligaste sajterna att annonsera på. En annonsida som utmärker sig är Adoos. Det är en tjänst som erbjuder gratis annonser för både individer och företag. Adoos publicerar annonser där flera äldre män söker kontakt med unga kvinnor och flickor för sex mot ersättning. Det finns även annonser där män söker kontakt med unga män och pojkar för sex mot ersättning och annonser där unga pojkar erbjuder sex mot ersättning. Att ge ersättning för sex till en person som ännu inte fyllt 18 år innebär köp av sexuell handling av barn. En person som köper en sexuell handling av ett barn kan dömas till fängelse i högst två år (6 kap. 9 § brottsbalken).

Enbart en tredjedel anger säkrare sex i sina annonser – medför ökad risk för överföring av hiv och andra sexuellt överförbara infektioner

I *Osynliga synliga aktörer* analyserades hur många annonser som innehöll information om säkrare sex eftersom RFSL är en aktör med många års erfarenhet av att bedriva hiv/STI-prevention. I denna kartläggning uppger en dryg fjärdedel (26 procent) att de erbjuder vissa sexuella tjänster utan kondom. Dessa oskyddade sexpraktiker är vaginala och anala samlag och kan antas vara samlag med penis, utan kondom samt oralsex utan kondom. Mer

än två tredjedelar (68 procent) skriver inte någonting alls om säkrare sex i annonsen, vilket är en mindre andel än i *Osynliga synliga aktörer* (81 procent). Utifrån resultatet 2010 finns en stor efterfrågan på kondomlösa anala och vaginal samlag och att säkrare sex är något som för vissa är förhandlingsbart, vilket kan innebära att om någon erbjuder mer pengar går vissa med på osäkert sex eller att det står i annonsen "... kan köra utan kondom men lite dyrare". Enbart en tredjedel skriver uttryckligen om säkrare sex i annonserna vilket RFSL anser som oroande eftersom det kan förenkla för köpare att initiera förhandling om kondomlösa samlag och på så vis öka risker för sexuellt överförbara sjukdomar.

Vanligaste ersättningsformen är pris per timme eller per natt

På annonser där priset är utskrivet finns olika sätt att räkna. Det vanligaste är en summa per timme eller natt. Priserna varierar mellan 800 och 2 000 kronor per timme och 3 000 och 10 000 kronor för en natt. Det finns även personer som erbjuder en "dinner-date", 2–3 timmar för exempelvis 1 800 kr eller semester-/helgdate där priser oftast görs upp mellan köpare och säljare. Även specifika tjänster kan ibland prissättas som till exempel "påsättning analt 2 000 kr", "en avsugning för 500 kr" eller önskemål om extra tjänster (till exempel kysar) till ett visst pris.

Webbplatsägare – kan ses som en aktör som möjliggör sexhandeln

Utifrån denna kartläggning av annonser tillgängliga på internet kan en tolkning av "aktörer som främjar sexhandeln" vara de som upprätthåller internetsidor och möjliggör annonsering av eskortannonser. Dessa plattformar gör det möjligt att skapa annonser gratis för att erbjuda sexuella tjänster mot ersättning. Även om annonsplatserna oftast är gratis så profiterar en del webbplatsägare genom att den registrerade användaren betalar för att utveckla sin annons (exempelvis om användaren

vill lägga ut bilder). Webbplatsadministratörerna analyserar besöksstrafiken och kan därmed också sälja riktade annonser till webbplatsens besökare. Ansvariga bakom sajterna kan tolkas främja sexhandeln. Flera kontakter sker genom andra forum än via annonsering (till exempel olika internetcommunityer och chattar). Därefter fortsätter kontakterna till exempelvis via MSN eller KIK²⁰.

Bisexuella och lesbiska kvinnor som säljer sexuella tjänster

Trots uppmärksamhet på kvinnor som säljer sex finns ett mycket mindre fokus på homo- och bisexuella kvinnor som säljer sexuella tjänster.

För att skapa en bild av kvinnor som säljer sex till kvinnor valde RFSL ut sajten Happy Escort. Detta val gjordes utifrån sajtens stora annonsantal. På Happy Escort fanns 453 svenska eskortannonser registrerade varav 85 kvinnor som även erbjöd sexuella tjänster till andra kvinnor. Enbart två av eskorterna erbjöd en-

dast sexuella tjänster till kvinnor. De allra flesta hade varit aktiva inom en tvåveckorsperiod. Det är med andra ord 18 procent av kvinnorna som annonserar på Happy Escort som erbjuder sexuella tjänster till både män och kvinnor. Av dessa uppger 48 procent att de talar svenska. Övriga talade inte svenska, vilket kan bero på att personerna bakom annonserna är tillfälligt i landet för att sälja sexuella tjänster. Att erbjuda sex mot ersättning till kvinnor innebär inte att de identifierar sig som homo- eller bisexuella. Uppgiften sexuell läggning i annonserna behöver inte stämma överens med självidentifierad sexuell läggning. Det går endast att återge vad som presenteras i de annonser som kartlagts.

Enligt RFSL definierar sig en del kvinnor som säljer sex till män (ibland omnämnt som "heterosexuell prostitution") som lesbiska eller bisexuell, men presenterar sig som heterosexuella i sin annonsering. Det finns också heterosexuella kvinnor som säljer sexuella tjänster till andra kvinnor utan att för den skull presentera sig som bisexuell eller lesbisk.

²⁰ KIK är ett chattprogram för smartphones med inbyggd webbläsare. År 2010 användes i huvudsak MSN för kommunikation utan övervakning av moderatörer. Nu finns en hänvisning till KIK i vissa presentationer/annonser.

Olika tidningar och tidskrifter har sedan *Osynliga synliga aktörer* släpptes uppmärksammat kvinnor som har sex med kvinnor mot ersättning, ibland kallade för lesbiska eskorter. I flera länder i Europa, Asien, Amerika och Australien finns numera eskortsidor även för kvinnor som vill ha sex med kvinnor. RFSL ser det inte som omöjligt att motsvarande verksamheter i framtiden även etablerar sig i Sverige.

Heterosexuella män som erbjuder sex till män och kvinnor

Antalet annonser med heterosexuella män som erbjuder sexuella tjänster till män har ökat sedan *Osynliga synliga aktörer*. Då påträffades enbart några enstaka annonser i sökningen, år 2014 var det 228 stycken. Om uppdraget handlat om att aktivt söka upp dessa annonser skulle troligen fler ha påträffats i sökningen menar RFSL. Dessa annonser har inte granskats efter det system som använts till den övriga undersökningsgruppen, vilket innebär att de kan vara registrerade flera gånger eftersom

de kan finnas på flera olika sajter samtidigt. Även i denna grupp, likt "lesbiska" eskortsajter, finns flera exklusivt utformade hemsidor där män erbjuder sina sexuella tjänster.

Transpersoner osynliggörs ofta eller inkluderas felaktigt i MSM-gruppen

Transpersoner som säljer sex är en grupp som ofta osynliggörs i rapporter och i den allmänna diskussionen om prostitution enligt RFSL. I RFSL:s internetkartläggning, som består av 702 annonser, finns 134 annonser med transkvinnor som erbjuder sexuella tjänster. Antalet annonser med transkvinnor verkar således ha fördubblats på internet sedan 2010 och därmed ökar behovet av kompetens om denna grupps stödbehov. Generellt har yrkesverksamma idag kunskap om homo- och bisexualitet, men när det gäller transpersoner är kunskaperna inte tillräckliga. Även om det finns kunskap om hbtq-gruppen omsätts den inte alltid i praktiken, och individerna upplever att de får ett heteronormativt bemötande.

MSM-enkäten samlar information kring sexuell hälsa och sexualvanor bland män som har sex med män

Folkhälsomyndigheten har ett nationellt ansvar för folkhälsofrågor och har genomfört flera kartläggningar med målet att samla ny kunskap kring sexuellt överförda infektioner.

MSM2013 är en vetenskaplig studie genomförd av Folkhälsomyndigheten som fokuserar på preventionsgruppen MSM (män som har sex med män) och riktades till ett slumpmässigt urval av killar och män på internetforumet Qruiser med över 100 000 användarprofiler. Forumet Qruiser beskriver sig som *Skandinaviens största sociala nätverk för gay, lesbiska, bisexuella, queer och transpersoner*. I *MSM2013* kan överlappningar med RFSL:s internetkartläggning vad gäller dubbelräkning av personer inom målgruppen MSM förekomma.

Målgruppen i studien var killar och män över 15 år, bosatta i Sverige. Förfrågan att delta i studien riktades därför till ett slumpmässigt urval av användarprofiler karakteriserade av att de bodde i Sverige samt hade angett kön som *kille/man, inget* eller *annat*. Urvalet stratifierades på län och ålder. Totalt inkom 2 751 svar under datainsamlingstiden som pågick i en månad.

MSM-enkäten har som målsättning att samla in information kring sexuell hälsa och sexvanor bland MSM, och inte prostitution specifikt. Däremot finns ett antal frågor kring erfarenheter av sex mot ersättning som har varit möjliga att analysera.

Tidigare MSM-enkäter

MSM2013 skiljer sig från tidigare svenska MSM-enkäter som genomförts, liksom den europeiska EMIS-enkäten²¹, som har byggt på självselektade webbenkäter. Förfrågan om att delta har i tidigare enkäter spridits genom riktade annonser på ett eller flera internetforum och alla som kommit i kontakt med annonserna har kunnat besvara enkäten. Detta medför validitetsproblem och det är därför svårt att avgöra om de som svarat utgör ett representativt urval av MSM menar Folkhälsomyndigheten.

I analyserna av *MSM2013* har Folkhälsomyndigheten kunnat vikta och justera för bortfall. Enkätformuläret var erfarenhetsbaserat på så sätt att män som saknade specifika erfarenheter slussades förbi olika frågor. Samtliga respondenter svarade på frågan om olika handlingar i samband med det senaste sextillfället. Däremot var det enbart de män som haft oskyddat analt samlag (OAS) med en man de senaste tolv månaderna som fick sammanfatta erfarenheter av handlingar i samband med OAS under denna period.

Resultat från MSM2013

Erfarenheter av köp och försäljning av sexuella tjänster presenterat i procent och konfidensintervall:

- 3,3 (1,7–4,8) procent har under de senaste tolv månaderna tagit emot ersättning för sex (sålt) i samband med oskyddat analt samlag
- 1,7 (0,6–2,9) procent har under de senaste tolv månaderna gett ersättning för sex (köpt) i samband med oskyddat analt samlag

21 EMIS (European MSM Internet Survey). Syftet med EMIS är att få mer kunskap om sexuella handlingar, risktagande, kunskap om hiv och andra STI samt preventiva behov bland MSM i Europa. (Från Folkhälsomyndighetens hemsida)

Erfarenheter av köp och försäljning av sexuella tjänster i samband med det *senaste* sex-tillfället (oavsett vilka sexuella handlingar som ingick):

- 0,7 procent tog emot ersättning för sex (sålt) vid sitt senaste sextillfälle
- 0,3 procent gav ersättning för sex (köpt) vid sitt senaste sextillfälle

När resultatet bryts ner, baserat på vilken sexualitet respondenterna uppgett, går det bland annat att konstatera att det är främst homo- och bisexuellt identifierade män som haft sex mot ersättning. Vidare visar resultaten att det är ungefär lika vanligt förekommande att köpa och sälja sexuella tjänster i storstadsområden som i mindre orter. Resultaten visar dessutom att det inte går att se någon skillnad i erfarenheter av prostitution mellan de som uppgett Sverige som födelse land jämfört med de som uppgett annat födelse land än Sverige.

Det är fler som saknar sysselsättning som uppgett att de har erfarenheter av att ge ersättning (köpa) för sexuella tjänster jämfört med de respondenter som uppgett att de har sysselsättning. Personer som uppgett att de inte lever i en relation vid svarstillfället har statistiskt signifikant högre erfarenhet av att sälja sexuella tjänster i större utsträckning än de som uppgett att de lever i en relation.

Eftersom respondenterna haft möjlighet att uppge ålder i MSM-enkäten kan vissa tendenser utläsas i resultaten. Unga personer (15–25 år) tenderar att ha betalat för sexuella tjänster i mindre utsträckning än äldre personer. Samtidigt är det vanligare att ha fått ersättning för sexuella tjänster bland männen som är 15–25 år jämfört med dem som är 36 år och äldre.

Länsstyrelsens reflektioner gällande MSM-enkätens resultat

Representativitet

Det bör upprepas att respondenterna i MSM-enkäten enbart är personer som har en

profil på internetforumet Qruiser. Vidare har enkäten besvarats av personer som någon gång eller vid det senaste sextillfället haft oskyddat analt samlag. Mot denna bakgrund är det inte möjligt att betrakta undersökningsresultaten som representativt för hela MSM-gruppen i Sverige.

Det faktum att internetforumet Qruiser framförallt är ett forum för personer som identifierar sig själva som homosexuella, bisexuella, transsexuella och queer måste tas i beaktning när vi tolkar siffrorna i MSM-enkäten.

Varför är det fler som sålt än köpt?

Det finns flera möjliga förklaringar till att 3,3 procent av respondenterna har erfarenhet av att sälja sexuella tjänster medan 1,7 procent har erfarenhet av att köpa sexuella tjänster. Definitionen av prostitution som handling kan vara avgörande för hur en person svarar. Det som i lagens mening definieras som köp av sexuell tjänst behöver nödvändigtvis inte identifieras som detsamma av en person som på ett eller annat sätt betalat för sexuella tjänster. Detta rör främst gråzoner som till exempel presenter och övriga tillfälliga tjänster som en person ger någon i utbyte mot sex.

En troligare förklaring är att det är olagligt att köpa sexuella tjänster. Vi vet sedan tidigare att det kan förekomma underrapportering på grund av att sexköp är förbjudet enligt lag även om svaren i undersökningarna är anonyma.

När det gäller siffran om 3,3 procent som sålt sexuella tjänster finns möjligheten att personerna i fråga marknadsför eller säljer sexuella tjänster via andra arenor än enbart Qruiser, vilket kan förklara att antalet köpare i MSM-enkäten inte är lika stor som antalet säljare.

Enkäten har smittspridning och MSM som fokus, och siffrorna 3,3 och 1,7 har enbart ringat in män som haft oskyddat analt samlag. Andelen som sålt eller köpt sex kan antas ha varit högre om frågan ställts mer generellt.

Ungdomsstudier

När det gäller unga vuxna över 18 år används ibland andra begrepp än *prostitution*. I samtliga ungdomsstudier som genomförts i Sverige undviker man att använda begreppet prostitution och talar snarare om *sex mot ersättning* eller *att sälja sex mot ersättning*. För att nå en större mängd unga har prostitution som begrepp undvikits då det antas leda tankarna till en regelbunden verksamhet vilket inte alltid är fallet när det gäller unga. I studien *Ungdomars sexualitet – attityder och erfarenheter* har huvudfrågan formulerats så här: *Det händer att människor frivilligt deltar i sexuella handlingar mot ersättning. Har du någon gång sålt sexuella tjänster?* Frågan var densamma i *Unga, sex och internet*. I *UngKAB (Ungdomar och sexualitet: kunskap, attityder och beteende, 2011)* var frågan formulerad: *Har du någon gång fått ersättning eller betalning för en sexuell tjänst?*

Ungdomars sexualitet – attityder och erfarenheter, 2004

Den första studien, *Ungdomars sexualitet – attityder och erfarenheter*, utfördes av Svedin & Priebe, 2004. Syftet var att undersöka förekomsten av försäljning av sexuella tjänster i en normalpopulation av ungdomar i 18-årsåldern. Studien baserades på ett representativt urval av 4 343 elever i årkurs 3 i gymnasieskolan. Eleverna kom från fem kommuner av olika storlek. Undersökningen genomfördes under april 2003 till januari 2004. Datainsamlingen skedde genom klassvisa besök. En person ur forskargruppen delade ut enkäterna och var närvarande medan eleverna fyllde i. De elever som inte önskade delta i undersökningen hade möjlighet att lämna rummet. 1,4 procent av respondenterna uppgav att de någon gång sålt sex mot ersättning; 1,8 procent av pojkarna och 1,0 procent av flickorna.

Unga, sex och internet, 2009

Den andra ungdomsstudien, *Unga, sex och internet* (Svedin & Priebe 2009), genomfördes inom ramen för regeringens handlingsplan mot prostitution och människohandel (Skr. 2007/08:167). Avdelningarna för barn- och ungdomspsykiatri vid Linköpings respektive Lunds universitet fick i uppdrag av före detta Ungdomsstyrelsen, numera Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor, att i samarbete genomföra en kvantitativ studie bland unga i gymnasieskolans årkurs 3 samt bland RFSL:s medlemmar i relevant ålder. Analysen skulle fokusera på ungas attityder till, och erfarenheter av sexuell exponering och exploatering via internet. Situationen för homo- och bisexuella ungdomar samt unga transpersoner skulle särskilt studeras.

Enkäten bestod av en uppdaterad och reviderad version av den enkät som användes i *Ungdomars sexualitet – attityder och erfarenheter* (Svedin & Priebe 2004). Studien utgjordes dels av en skolundersökning med ett representativt urval av elever i gymnasieskolans år 3, dels av en medlemsundersökning riktad till RFSL-medlemmar i åldern 18–25 år. I skolundersökningen deltog 3 503 elever från 119 skolor. I medlemsundersökningen deltog 362 personer. Båda undersökningarna genomfördes med en anonym självsvarenkät som eleverna i skolundersökningen fyllde i klassvis på lektionstid, medan medlemsundersökningen genomfördes som en postenkät. I skolundersökningen var det 1,4 procent som svarade ja på frågan om de någon gång sålt sexuella tjänster; 1,7 procent bland pojkarna och 1,2 procent bland flickorna. I medlemsstudien var det 7,2 procent som uppgav att de någon gång sålt sexuella tjänster; 14,5 procent av männen, 3,7 procent av kvinnorna och 4,2 procent av dem som uppgav att könsindelningen inte passar.

UngKAB 2009

I slutet av 2009 genomfördes en enkätundersökning, *UngKAB*, gällande ungas kunskaper, attityder och erfarenheter när det gäller sexualitet (Tikkanen, Abellsson & Forsberg 2011). Enkäten genomfördes bland ungdomar (15–19 år) och unga vuxna (20–29 år). I denna studie använde man sig av en *mixed mode design*, det vill säga man kombinerade olika typer av metoder för datainsamling. Enkäten genomfördes dels som ett utskick till ett representativt urval av 16-, 20-, 24- och 28-åringar, dels via olika mötesplatser på internet, i ett självselekerat urval. Rekryteringen av respondenter till det självselekerade urvalet pågick mellan december 2009 och januari 2010. Under denna period svarade 9 942 personer på enkäten. Vid rekryteringen av respondenter till det självselekerade urvalet användes främst banners. I några fall gjorde man ett digitalt medlemsutskick. En liten andel av de svarande hade vid något tillfälle haft sex mot ersättning. Det var vanligare bland kvinnorna; 4,6 procent av kvinnorna hade sådana erfarenheter jämfört med 3,6 procent av männen.

Svensk studie om sexuella erfarenheter bland ungdomar och unga vuxna i Skåne

Under 2013 genomfördes en enkätstudie bland 7 000 slumpmässigt utvalda ungdomar och unga vuxna i åldern 18–30 år, bosatta i Skåne (Agardh et al. under arbete). Studien finansierades av Folkhälsomyndigheten i syfte att undersöka sexuellt beteende och sexuellt risktagande i Sverige och under utlandsvistelse. Enkäten genomfördes som ett utskick till respondenternas folkbokföringsadresser och de kunde välja mellan att besvara frågeformuläret i pappersformat eller via internet (informationsbrevet innehöll inloggningsuppgifter till ett elektroniskt formulär). Undersökningen bestod av ett 80-tal frågor kring socioekonomiska faktorer, socialt kapital, sociala relationer,

psykisk hälsa, våld, alkohol och droger, sexuellt beteende, sexuellt tvång och våld, köp och sälj av sexuella tjänster, resvanor och resmönster. Svarsfrekvensen var 45 procent.

Den ännu opublicerade svenska studien visar att två procent (4,6 procent män respektive 0,1 procent kvinnor) hade erfarenhet av att med pengar eller annan ersättning betala i utbyte mot att vara sexuellt tillsammans med annan person. Om detta ägt rum i Sverige eller under utlandsvistelse preciseras inte i studien. Siffrorna var något högre bland de män som uppgivit att de inte betraktade sig som heterosexuella (6,5 procent män respektive 0 procent kvinnor). Drygt 1 procent uppgav att de tagit

emot pengar eller annan ersättning för att vara sexuellt tillsammans med annan person var av 1,3 procent var män och 1 procent kvinnor. Bland de som uppgav att de inte betraktade sig som heterosexuella rapporterade 2 procent att de tagit emot pengar eller annan ersättning för sex. Fler män (2,8 procent) än kvinnor (1,5 procent) hade erfarenhet av detta (Agardh, et al. under arbete).

Studien är gjord på ett slumpmässigt urval av unga vuxna i åldern 18–30 år, bosatta i Skåne, en region där det är lättare att dra generella slutsatser nationellt än i andra regioner i Sverige. Skåne är stort och har en demografisk sammansättning som är lik rikspopulationen, vilket talar för att resultatet kan förväntas bli likt ett riksurval.

Länsstyrelsens reflektioner

Både *Ungdomars sexualitet – attityder och erfarenheter* och *Unga, sex och internet* var befolkningsstudier, baserade på representativa urval. Undersökningarnas upplägg innebar att barn som av olika skäl inte fanns i skolan inte inkluderades i urvalet. Svedin och Priebe (2004) menar att det, med stöd av tidigare forskning, finns anledning att tro att andelen ungdomar som har sålt sex är större bland elever med skolkproblem och diverse sociala problem samt bland de elever som inte nås via

skolorna eftersom de bor på olika institutioner och/eller är föremål för olika insatser från samhällets sida. Förekomsten hade sannolikt varit något högre om dessa elever hade kunnat medverka i studien. Därför är det viktigt att flera arenor och källor undersöks eftersom de inte kommer med i urvalet. En komplettering till detta material blir därför exempelvis Statens institutionsstyrelses (SIS) siffror som visar att gruppen som gett och fått ersättning mot sex är överrepresenterade i jämförelse med ungdomsstudierna. Av de pojkar och män som uppgett att de haft sex mot ersättning i ungdomsstudierna finns även en överrepresentation av unga hbtq-personer.

Ett faktum vad gäller ungdomsstudierna är att de sammantaget innefattar ett brett åldersspann mellan 13 och 25 år. Detta innebär att populationen både innefattas av barn (under 18 år) och vuxna (över 18 år). Det är därför viktigt att understryka i föreliggande rapport att barn under 18 år är utsatta för sexuell exploatering oavsett hur frågorna i ungdomsstudierna är formulerade eller besvaras av de unga själva. En person som köper sexuella tjänster av barn under 15 år kan dömas för våldtäkt av barn (6 kap. 4 § brottsbalken) och en person som köper sexuella tjänster av ett barn som är 15–18 år kan dömas för köp av sexuell handling av barn (6 kap. 9 § brottsbalken).

Rikspolisstyrelsens uppgifter

Regeringen gav Rikspolisstyrelsen uppdraget att vara nationell rapportör för Sverige i frågor som rör handel med kvinnor första gången i samband med Kvinnofredspropositionen 1997/1998:55. Från den 1 januari har de tidigare 21 polismyndigheterna, Rikspolisstyrelsen och Statens kriminaltekniska laboratorium ersatts av en sammanhållen myndighet: Polismyndigheten. Polismyndigheten har ett fortsatt uppdrag att vara nationell rapportör i frågor som rör människohandel (Prop. 2010/11:77).

Som en av åtgärderna i regeringens handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål (2008–2012) fick Rikspolisstyrelsen ett uttryckligt mandat att fortsätta som nationell rapportör i frågor som rör människohandel (Skr. 2007/08:167). I den nationella rapportörens uppgifter ingår bland annat att samla uppgifter om omfattningen av människohandel till, i och genom Sverige, analysera situationen, ge rekommendationer om hur handeln kan förebyggas och bekämpas samt att årligen redovisa dessa resultat i en rapport till regeringen (Prop. 2010/11:77).

Det här avsnittet har därför ett fokus på siffror, domar och utvecklingstendenser kopplade till människohandel. Texten och statistiken är ett sammandrag från *Rikspolisstyrelsens Tillsynsrapport* (Rikspolisstyrelsen 2013) och lägesrapporter om människohandel, producerade inom Polismyndigheten, vilket har medfört att språket delvis skiljer sig från resten av rapporten.

Prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Enligt Rikspolisstyrelsen kan prostitution och människohandel förekomma i hela landet och är inte begränsat till våra storstäder. Sedan sexköpslagens införande 1999 har polismyn-

digheterna pekat på sambandet mellan prostitution och människohandel, två fenomen som styrs av efterfrågan på sexuella tjänster mot betalning (Rikspolisstyrelsen 2013). Mot den här bakgrunden och ur polisens perspektiv är det därför problematiskt att diskutera prostitution respektive människohandel som två helt separata fenomen eftersom dessa hänger ihop. Ofta identifieras sexköpare i samband med koppleri-, och människohandelsutredningar samt prostitution och bör därför inte betraktas som en överenskommelse mellan två jämställda parter utan bör snarare ses som en affärsverksamhet, ofta kontrollerad och administrerad av en hallick.

Vilka är offren för människohandel?

Enligt Eurostat²² sker det i hela EU en ökning av människohandel för sexuella ändamål. I likhet med Eurostats statistik om offer för människohandel i EU var den absoluta majoriteten av offren för människohandel för sexuella ändamål i Sverige flickor och kvinnor (Rikspolisstyrelsen 2014). I Sverige är offren mellan 18 och 40 år gamla och kom från andra länder än Sverige så som Rumänien, Bulgarien, Litauen, Nigeria, och Polen. Vidare har polisen noterat att gruppen kvinnor från Rumänien ökade under 2012 jämfört med tidigare år samtidigt som en minskning av antalet kvinnor från Litauen har noterats. Ökningen av rumänska kvinnor inom prostitutionen har fortsatt de senaste åren och de rumänska kvinnor som utsattes för prostitution i Sverige var mellan 18 och 26 år gamla och rekryterades från en mycket fattig region i Rumänien med hög arbetslöshet där kvinnor är särskilt utsatta.

Sexhandeln med rumänska kvinnor sker på gator i centrala Stockholm och Göteborg samt via annonsering på bland annat eskortsidor på internet. Enligt polisen var det i regel helt okänt för kvinnorna vad annonserna innehöll (Rikspolisstyrelsen 2014). Information gällande priser och vilka typer av sexuella tjänster som erbjöds publicerades av någon annan än

kvinnorna själva. Av *Rikspolisstyrelsens lägesrapport* (2014) framkommer dessutom att kvinnorna inte talade svenska och endast ett fåtal förstod engelska.

Köp av sexuell tjänst – domar

Polisen poängterar att efterfrågan är den primära faktor som förklarar förekomsten av prostitution och påverkar dessutom huruvida prostitutionens omfattning ökar eller minskar. Till exempel har polisen vittnat om en minskning av prostitution under vissa månader på sommaren där en tänkbar förklaring är att svenska köpare befinner sig på semester och att efterfrågan därmed minskar tillfälligt (Rikspolisstyrelsen 2014).

2013 anmäldes 544 fall av *Köp av sexuell tjänst* och 238 av fallen resulterade i en dom, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse. Statistiken visar att antalet lagföringsbeslut gällande köp av sexuell tjänst ökat under de senaste åren och under vissa år syns en mycket drastisk ökning av anmälda sexköp i vissa län. Detta förklaras bland annat av att stora antal sexköpare identifierats i samband med ett koppleri- eller människohandelstillslag. Åren 2004–2006 fick polisen dessutom 30 miljoner kronor av regeringen som extra medel för att beivra dessa brott och 2008–2010 fick polisen 40 miljoner kronor inom ramen för regeringens handlingsplan mot människohandel (Skr. 2007/08:167).

Mycket tyder på att digitaliseringen av samhället och hur vi handlar med varor och tjänster i övrigt har påverkat gatuprostitutionens minskning. Polisens arbete med att beivra köp av sexuell tjänst på allmänna platser har naturligtvis också bidragit till denna minskning. I många andra europeiska länder där prostitutionen är helt eller delvis legaliserad är gatuprostitutionen mer omfattande än i Sverige, samtidigt som prostitutionen på internet är ett faktum även i dessa länder.

I tabell 10–13 visas statistik kring anmälningar, domar och strafförelägganden som kommer från den officiella kriminalstatistiken (Brå)

Tabell 10. Anmälningar, domar och strafförelägganden över köp av sexuell tjänst mellan åren 1999–2013.

År	Anmälda brott	Domar och strafförelägganden
1999	94	11
2000	92	29
2001	86	38
2002	110	37
2003	300 ²³	72
2004	156	48
2005	460 ²⁴	94
2006	163	108
2007	189	85
2008	187	69
2009	352	107
2010	1 277	336
2011	759	450
2012	549	319
2013	544	238
2014	601	

Tabell 11. Anmälningar, domar och strafförelägganden över människohandel för sexuella ändamål mellan åren 2003–2013.

År	Anmälda brott	Domar och strafförelägganden
2003	22	1
2004	29	0
2005	44	7
2006	27	11
2007	15	2
2008	15	0
2009	31	0
2010	32	6
2011	35	2
2012	21	3
2013	40	2
2014	31	

²³ 212 är anmälda i Stockholms län. Av dessa härrör 176 från projekt Till Salu där polisen arbetade mot koppleriverksamhet i lägenheter med mera

²⁴ Siffran hänger samman med att polisen i Malmö gjorde stora tillslag på bland annat solarier.

och som finns presenterad i Polismyndighetens *Tillsyns- och Lägesrapporter*. Antalet domar och strafförelägganden för år 2014 är inte färdigställda vid tidpunkten för föreliggande rapports tryckning.

Polisens reflektioner gällande prostitutionen på internet

Försäljningen av sexuella tjänster sker idag i Sverige, liksom i andra länder, mestadels via internet även om gatuprostitution förekommer i landets tre största städer. Prostitution och människohandel är dock fenomen som äger rum i hela landet och är inte enbart ett storstadsfenomen, även om arenorna i vilka prostitutionen förekommer kan skilja sig från en kommun till en annan.

Öppnare gränser i kombination med de möjligheter som teknikutvecklingen erbjuder för transaktioner och betalningslösningar via internet underlättar också för kriminella aktörer. Många av de kvinnor som säljs för prostitutionsändamål genom webbaserade eskortverksamheter till sexköpande män i Sverige säljs även i andra länder såsom Finland, Danmark, Norge, Nederländerna och Tyskland.

Annonser på webbsidor är ofta utformade så att sexköpande män ska få intrycket av att offren själva är ansvariga för annonserna. I vissa fall använder gärningspersonerna webbsidor som kategoriserar hundratals prostitutionsannonser efter kvinnornas etnicitet eller sexköparnas människors sexuella preferenser. Dessa webbsidor är enligt polisen oftast knutna till organiserade människohandelnätverk. I själva verket har kvinnorna oftast ingen vetskap om vad som faktiskt beskrivs i annonserna, och vad de förväntas utföra.

De webbplatser där flickor och kvinnor säljs för prostitutionsändamål kan inte lokaliseras till servrar i Sverige. I stället lagras de flesta webbplatserna på servrar i utlandet, till exempel i Nederländerna där dessa sidor inte kan stängas ner på laglig grund. Webbplatsadministratörerna använder sig av tjänster som analyserar

Tabell 12. Anmälningar, domar och strafförelägganden gällande koppleri och grovt koppleri åren 1999–2013.

År	Anmälda brott	Domar och strafförelägganden
1999	32	3
2000	46	12
2001	43	5
2002	46	6
2003	69	9
2004	98	24
2005	94	29
2006	58	8
2007	65	23
2008	51	11
2009	94	13
2010	120	20
2011	86	24
2012	95	25
2013	95	15
2014	98	

Tabell 13. Anmälningar, lagföringar och domslut gällande köp av sexuell handling av barn 2008–2013.

År	Anmälda brott	Lagföringsbeslut/ domslut
2008	46	4/3
2009	150	6/5
2010	231	9/9
2011	131	7/7
2012	97	24/24
2013	150	7/6
2014	96	

besökstrafiken på en webbplats för att uppdaga var de sexköpande männen befinner sig geografiskt, och för att kunna skraddarsy annonserna till en lämplig mottagargrupp och del av landet.

Enligt Polismyndigheten var majoriteten av kvinnorna i annonserna på internet av utländsk härkomst. Många av de kvinnor som säljs för prostitutionsändamål i Sverige har också sålts till sexköpare i länder som Danmark, Finland, Nederländerna, Norge och Tyskland. Administrationen av försäljningen av sexuella tjänster på internet är utstuderad och marknadsföringen påminner om vilken typ av handel som helst. I vissa fall annonseras kvinnor ut till utförsäljning flera veckor innan ankomst till Sverige för att nå köpare i god tid och för att garantera intäkter i förväg.

På webbplatserna kan sexköpande män beställa en kvinna till sitt hem eller hotellrum (så kallad out-call) eller boka ett besök hos kvin-

nan i en lägenhetsbordell eller på ett hotellrum (så kallad in-call). Många sexköpare föredrar "out-calls" då de betraktar risken för upptäckt som mindre om de beställer hem en kvinna istället för att utnyttja henne på ett hotellrum.

Sexköpande män kan beställa kvinnor och flickor till eller i Sverige via annonser på internet genom att ringa eller skicka ett sms till ett svenskt mobiltelefonnummer. Oftast kopplas samtalet eller sms:et vidare till en bokningscentral, ett så kallat call-center, i utlandet eller direkt till kvinnan eller hennes hallick. På webbsidorna finns också priser gällande kostnaderna för köp av sexuella tjänster. Resor och hotellrum kan beställas av bokningscentralen, som också ser till att kvinnorna skickas till Sverige i de fall de inte redan är i landet, eller till ett annat land beroende på sexköparnas önskemål. Information om tid och plats för överenskomna köp av sexuell tjänst förmedlas genom telefonsamtal, e-post och sms.

Statens institutionsstyrelses uppföljningar 2009–2013

Förstärkt arbetete med vuxna missbrukare och ungdomar

Statens institutionsstyrelse (SiS) ansvarar för sådana hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) samt för hem som avses i 22 och 23 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM). SiS har även ansvaret för verkställighet av den straffrättsliga påföljden sluten ungdomsvård enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård (LSU).

På de särskilda ungdomshemmen vårdas med stöd av LVU ungdomar i åldern 12–20 år med framförallt allvarlig psykosocial problematik. Vid LVM-hemmen vårdas vuxna personer som är i behov av tvångsvård för att komma ifrån sitt missbruk. SiS har idag 25 särskilda ungdomshem och elva LVM-hem, vilka är belägna över hela landet. Sju ungdomshem har särskilda platser för verkställighet av sluten ungdomsvård.

År 2008 fick SiS regeringens uppdrag att förstärka arbetet med vuxna missbrukare och ungdomar som har varit, är eller riskerar att bli utsatta för prostitution eller människohandel för sexuella ändamål inom ramen för regeringens handlingsplan (Skr. 2007/08:167). Uppdraget innebar att identifiera personerna och därefter stärka insatserna för dessa individer. SiS fick även i uppdrag att i samråd med socialtjänsten utveckla ett arbetssätt som minskar risken för återfall i prostitution efter att individerna lämnat institutionerna.

SiS inledde dels arbetet med en inventering av tidigare studier dels en egen kartläggning för att få en bättre bild av problemens omfattning

bland myndighetens målgrupper. Under projektet togs särskilda frågor fram om försäljning och byte av sexuella tjänster som ställdes till ungdomar och vuxna missbrukare i samband med ADAD²⁵- och DOK²⁶-inskrivningsintervjuer under 2010. Alla som skrivs in på någon av SiS 25 särskilda ungdomshem eller elva LVM-hem intervjuas enligt de frågeformulär som ingår i ADAD och DOK. I dessa formulär ingår frågor om sexuella handlingar/tjänster.

Ökad kunskap om prostitution, människohandel och sexuell hälsa inom SiS

Projektet (DRN 39-932-2008) inom ramen för regeringens handlingsplan innebar inte att SiS under år 2010 identifierade fler ungdomar och klienter som tar emot ersättning för sexuella tjänster, jämfört med tidigare uppföljningar (Statens institutionsstyrelse 2011). Däremot ledde projektet till att kunskapen om gruppen förstärktes. Det gav SiS bättre förutsättningar till relevanta hjälpinsatser, men också att utveckla och anpassa insatser i enlighet med målgruppens särskilda behov. Kartläggningen visade sig också ge viktig och ny kunskap om en grupp ungdomar och vuxna som har fått frågan om försäljning eller byte av sexuella tjänster men som har avböjt.

Dessa resultat är framtagna inom ramen för det särskilda uppdraget inom regeringens handlingsplan 2010 och kan därför inte ligga till grund för en bedömning år 2014.

²⁵ Adolescent Drug Abuse Diagnosis

²⁶ Dokumentationssystem inom missbruksvården – består av strukturerade intervjuer vid främst inskrivning och utskrivning.

En tredjedel av kvinnorna och flickorna har fått erbjudande om att sälja sexuella tjänster

Resultatet från SiS kartläggning visade att en av tre flickor såväl som en av tre kvinnor någon gång har fått erbjudanden om att sälja sexuella tjänster. Att ungdomar och vuxna har erbjudits detta belyser målgruppens utsatthet och säger något om det sociala sammanhang de befinner sig i. Kartläggningen visar också att målgruppen har omfattande behov av insatser på flera livsområden, vilket ställer krav på sammanhållna vårdinsatser för den här gruppen och samverkan mellan institutionerna, socialtjänsten och hälso- och sjukvården.

Systematiska uppföljningar skapar en god bild av omfattningen bland SiS ungdomar som haft sex mot ersättning

Sedan år 2009 har SiS haft en uppföljningsdatabas för ADAD inskrivningsintervju som samtliga ungdomar får svara på vid en ny påbörjad vårdperiod och som ligger till grund för behandlingsplaneringen. Detta uppföljningssystem ger en god bild över tid av andelen inskrivna med prostitutionserfarenheter.

Statistiken visar att bland ungdomar som skrivits in vid någon av SiS institutioner från år 2009 och framåt har 9 procent erfarenhet av sex mot pengar eller andra förmåner²⁷. Siffror-

na varierar mellan 8 och 10 procent mellan 2010 och 2013 vilket kan ses som relativt stabilt över tid. Det är något vanligare att flickorna har haft sex mot ersättning jämfört med pojkarna. På individnivå svarar totalt 11 procent av flickorna och 4 procent av pojkarna under 2012 att de någon gång haft sex i utbyte mot pengar eller andra förmåner (Statens institutionsstyrelse, 2012). År 2013 svarade 16 procent av flickorna och 7 procent av pojkarna detsamma.

Detta pekar på att nästan en tiondel av SiS ungdomar har denna erfarenhet. Denna uppföljning är av stort värde då den ökar möjligheterna för behovsanpassad vård och behandling.

²⁷ Frågan vid intervjutillfället är baserad på perioden 3–6 månader innan klienterna blir omhändertagna. Frågan är inte tidsspecifik utan innefattar om det har hänt någonsin och i vilken omfattning.

Kommunernas riktade insatser till köpare och säljare i Stockholm, Göteborg och Malmö

I landets tre största städer Stockholm, Göteborg och Malmö finns verksamheter²⁸ som på olika sätt arbetar med individer som har erfarenheter av att sälja eller köpa sexuella tjänster. Nedan presenteras övergripande siffror över antalet personer som verksamheterna kommer i kontakt med på gatan och via mottagningarna.

Statistik

Mikamottagningen Stockholm

Mikamottagningen Stockholm är en verksamhet inom Stockholms stad som vänder sig till personer över 16 år och som får ersättning för sex och/eller skadar sig med sex.

Till mottagningen vänder sig individer oavsett ålder, nationalitet, könsidentitet eller sexuell läggning. Majoriteten av individerna som söker hjälp på mottagningen har erfarenhet av sex mot ersättning.

Inom ramen för verksamheten finns även Spiralprojektet, en medicinsk mottagning som erbjuder provtagning av sexuellt överförbara infektioner, samt tid med läkare eller psykiatriker för medicinsk rådgivning.

Förutom arbetet med klienter på mottagningen som får samtalsstöd, medicinsk rådgivning och möjlighet till STI-tester genomförs uppsökande arbete på gatan där Mikamottagningen kommer i kontakt med individer som befinner sig i prostitution.

²⁸ Råd- och stödteamet i Malmö, Mikamottagningen i Göteborg och Mikamottagningen i Stockholm. I samtliga tre städer kallas verksamheten som riktar sig till köpare för KAST.

Endast en minoritet av klienterna som mottar stöd och insatser kommer från gatuprostitutionen. Mikamottagningens uppfattning är att majoriteten av klienterna på mottagningen har svenskt medborgarskap medan majoriteten av kontakterna inom gatuprostitutionen saknar svenskt medborgarskap.

Eftersom Mikamottagningen Stockholm vänder sig till alla individer, oavsett könsidentitet, sexuell läggning, nationalitet eller ålder är gruppen klienter de träffar starkt heterogen. Mellan 30 och 40 procent av de klienter som personalen träffar regelbundet identifierar sig som något annat än heterosexuella.

Mikamottagningen Stockholm för statistik över antalet klienter och insatser (besök) men inte över kontakter i uppsökande arbete i gatumiljö, eller variabler som könsidentitet, nationalitet och ålder. Efter samtal med mottagningen framgår det att de årligen träffar ungefär 190 klienter med erfarenheter av sex mot ersättning i regelbundna samtal på mottagningen och 120 unika individer genom det uppsökande arbetet på gatan. De individer som kontaktar mottagningen via telefon eller mejl, utan att få insatser, är inte inräknade i dessa siffror.

Mikamottagningen Göteborg

Mikamottagningen är en verksamhet inom Göteborg stad som vänder sig till personer som får ersättning för sex, skadar sig med sex och/eller är utsatta för människohandel för sexuella ändamål och deras anhöriga. Mottagningen erbjuder samtalsbehandling, stödjande insatser och praktisk hjälp. Inom ramen för verksamheten erbjuds även stöd till anhöriga, partners eller vänner.

Av de klienter Mikamottagningen Göteborg träffar regelbundet och som får ta del av en insats, har en majoritet svenskt medborgarskap. Av kontakterna som påträffats genom uppsökande arbete i gatumiljö har majoriteten inte svenskt medborgarskap.

Eftersom Mikamottagningen Göteborg vänder sig till alla individer, oavsett könsidentitet, sexuell läggning, nationalitet eller ålder är gruppen klienter de träffar starkt heterogen. Cirka 30 procent av klienterna som återkommer regelbundet identifierar sig själva tillhöra hbtq-gruppen.

Utöver arbetet med klienter som söker stöd genomför Mikamottagningen Göteborg också regelbunden uppsökande verksamhet på gatan – men också i andra miljöer där sex mot ersättning förekommer, till exempel på internet.

I samtal med Mikamottagningen Göteborg framgår det att de på mottagningen träffar cirka 70 klienter årligen, som får hjälp i form av samtalsstöd eller annat. Vidare träffar de i snitt 60 personer årligen inom sin uppsökande verksamhet på gatan. Av de klienter som får hjälp på mottagningen kommer en mindre del från det uppsökande arbetet. En majoritet blir hänvisad till eller söker själv upp verksamheten.

Råd- och stödteamet sexuella tjänster Malmö

Råd- och stödteamet sexuella tjänster i Malmö är en verksamhet inom Malmö stad som vänder sig till personer, eller anhöriga till personer, som säljer, köper, byter eller konsumerar sexuella tjänster på olika sätt. Det kan handla om en individ som är på väg att börja sälja eller köpa

sexuella tjänster, redan är aktiv eller tidigare mottagit ersättning för sexuella tjänster eller köpt sexuella tjänster via internet, på gatan eller någon annan arena. Verksamheten vänder sig också till personer med erfarenheter av sexuella handlingar som upplevts som destruktiva.

Det stöd som ges är kostnadsfritt och sker via mejl, chatt, telefon eller genom personliga möten och samtal. Vidare erbjuds praktisk hjälp samt stöd i kontakten med andra resurser i samhället, som socialtjänsten, Migrationsverket, polisen och sjukvården. Verksamheten erbjuder även hjälp till anhöriga, partners eller vänner genom anhörigkurser och anhöriggrupper som anordnas regelbundet.

Det uppsökande arbetet i Malmö

Råd- och stödteamet bedriver även ett uppsökande arbete på gatan, främst genom att minst en gång i veckan befinner sig i de områden i Malmö där gatuprostitution finns. Uppsökande arbete sker också på internet samt på andra arenor där sexuella tjänster mot ersättning kan påträffas. Till exempel skickas information om Råd- och stödteamet kontinuerligt ut till personer som annonserar om sexuella tjänster på internet.

När ett ärende som rör människohandel blir aktuellt i Skåne kopplas Råd- och stödteamet in i ett tidigt skede. De samarbetar kontinuerligt med andra myndigheter och fungerar som samordnare för att hjälpa människor som har utsatts för människohandel, oavsett om det rör sig om sexuella ändamål eller människohandel för andra ändamål.

Resultaten av Malmö arbete

Utifrån de siffror Malmö rapporterat gällande personer som säljer sexuella tjänster går det att skönja en ökning av antalet unika individer som verksamheten kommer i kontakt med. Malmö redovisar siffror i form av samtalskontakter. Bland dessa finns både klienter som verksamheten träffar regelbundet och klienter som bara får enstaka insatser. Dessutom ingår kontakter som tagits via uppsökande arbete och klienter som mottagit stöd via chatt eller telefon.

2009–2010 var antalet samtalskontakter 100

2011 var antalet samtalskontakter 121

2012 var antalet samtalskontakter 139

2013 var antalet samtalskontakter 165

Jan–jun 2014 var antalet samtalskontakter 84

Majoriteten av klienterna med erfarenheter av sex mot ersättning är kvinnor. Av de som fått hjälp av verksamheten har majoriteten svensk nationalitet.

Likt Mikamottagningen i Stockholm och Mikamottagningen i Göteborg för Malmö inte statistik över nationalitet och sexuell läggning. De uppskattar dock att mellan fem och tio procent av de klienterna tillhör hbtq-gruppen.

Kontakten med klienter och individer har initierats genom uppsökande arbete i ungefär hälften av fallen. Under vissa år har klienter också varit offer för människohandel.

Länsstyrelsens reflektioner gällande Mikamottagningarnas och Råd- och stödteamets statistik

När det gäller siffror och statistik från Mikamottagningen Stockholm, Mikamottagningen Göteborg och Råd- och stödteamet Malmö har det inte varit möjligt att göra direkta statistiska jämförelser gällande antalet klienter, kontakter samt variabler som könsidentitet, ålder, nationalitet och sexuell läggning.

Utifrån siffrorna från Mikamottagningarna i Stockholm och Göteborg går det dessutom inte att tolka huruvida antalet personer de möter i gatuprostitutionen ökat eller minskat de senaste fyra åren.

Samtliga verksamheter rapporterar också att de inte för någon statistik kring könsidentitet eller sexuell läggning. Dels på grund av att det inte alltid är relevant att fråga i deras arbete, dels av integritetsskäl.

Det är främst Råd- och stödteamet Malmö som rapporterat mer exakta årliga siffror som ger utrymme för viss tolkning. Det går att se en tydlig ökning av individer som Malmö kommer i kontakt med. Enligt Råd- och stödteamet i Malmö förklaras detta av att verksamheten blivit allt mer etablerad i Malmö och av det uppsökande arbete på internet som intensifierats, i synnerhet genom deras chatt.

Inom samtliga verksamheter har majoriteten av klienterna som sökt kontakt med mottagningen svenskt medborgarskap medan majoriteten av dem som påträffats i gatuprostitutionen i Stockholm och Göteborg är personer av annan nationalitet än svensk. Ett undantag är Råd- och stödteamet i Malmö som främst möter kvinnor med svensk nationalitet på gatan.

KAST, Köpare av sexuella tjänster – statistik och verksamhet

KAST står för *Köpare Av Sexuella Tjänster* och är en verksamhet som finns i Stockholm, Göteborg och Malmö. KAST erbjuder personer, oavsett kön eller sexuell läggning, som vill sluta köpa sexuella tjänster anonym rådgivning och stödsamtal via telefon, e-post eller besök. Även anhöriga är välkomna att höra av sig till KAST för stöd och frågor.

Verksamheten vänder sig inte enbart till individer med erfarenhet av att köpa sex utan även till individer som anser sig ha problem med överdriven porrsurfning eller liknande problem kopplade till sexualitet.

KAST Göteborg

KAST-mottagningen Göteborg kommer i kontakt med individer på olika sätt. Det rör sig till exempel om personer som upplever att de har någon form av sexmissbruk och personer, i regel män, som identifierats som köpare av sexuella tjänster. Majoriteten av de personer som verksamheten kommer i kontakt med har annan problematik än köp av sexuella tjänster. Antalet individer per år med erfarenhet av sexköp utgör ungefär 30 procent. Mellan 2010 och 2014 fanns inga kvinnor med erfarenhet av sexköp hos KAST Göteborg.

Det har skett en kontinuerlig ökning av antalet personer som KAST kommer i kontakt med, från 36 personer 2010 till 98 personer 2013.

KAST Malmö

Majoriteten av de personer som sökt hjälp hos KAST Malmö har vänt sig till mottagningen på grund av en annan problematik än sexköp. Kontakten har tagits på olika sätt, men åren 2010–2014 främst via mottagningen. Ibland har kontakt initierats av individerna själva och ibland av anhöriga. Under 2010 och 2011 hade kliniken kontakt med 57 individer, 2013 hade antalet individer ökat till 96.

Under 2013 och 2014 inledde KAST Malmö ett uppsökande arbete via internet riktat till personer med problematik kring sexualitet och sexköp. Detta innebar att kontakten med nya individer i flera fall initierades via internet, istället för enbart på mottagningen. Under perioden 2010–2014 fanns det inom verksamheten inga kvinnor med erfarenhet av sexköp.

KAST Stockholm

KAST Stockholm kom under 2011 i kontakt med 116 individer, samtliga män. En stor majoritet av dessa, 103 stycken, kom i kontakt med KAST med anledning av köp av sexuella tjänster och tre med anledning av annan problematik.

För de flesta initierades kontakten av polisen eller av KAST själva efter samverkan med po-

lisen. En stor andel av klienterna med erfarenhet av sexköp kommer i kontakt med verksamheten i samband med polisinsatser mot sexköp. Under 2012–2014 har antalet individer som kommit i kontakt med KAST varit mellan 30 och 50 personer. En liten andel kvinnor söker hjälp och stöd genom KAST men inga kvinnor med erfarenhet av sexköp rapporterades under 2010–2014.

Länsstyrelsens reflektioner gällande KAST-verksamheterna

Gemensamt för landets KAST-verksamheter är att de inte enbart riktar sig till köpare av sexuella tjänster utan även individer som upplever att de har en annan problematik. Vidare rapporterar inte någon KAST-verksamhet att de träffat kvinnor med erfarenhet av köp av sexuella tjänster utan enbart män.

Hälso- och sjukvårdens möjligheter till identifiering och uppföljning av personer som köper och säljer sex

Enligt Socialstyrelsens kartläggning av verksamheter som kommer i kontakt med prostitution och människohandel (2010) fanns ofta misstankar inom hälso- och sjukvården att personer säljer sex. Det var främst STI-mottagningar och kvinnokliniker (till exempel våldtäktsmottagningar och abortmottagningar) som kom i kontakt med personer som de misstänkte sålde sex. BUP hade i några fall kontakt med ungdomar som blivit sexuellt exploaterade via internet. (Socialstyrelsen 2010).

Det finns ett visst riktat hälso- och sjukvårdsarbete till målgruppen sexsäljare. Vid Stockholms Mikamottagning finns en medicinsk mottagning under Spiralprojektet (mer om mottagningen finns i avsnittet om kommunernas riktade arbete till köpare och säljare i Stockholm, Göteborg och Malmö). I de andra två storstäderna finns inget riktat hälso- och sjukvårdsarbete som enbart vänder sig till personer som köper och säljer sex. I Malmö delar Råd- och stödteamet ut ett plastetui med kort information om verksamheten och en kondom. Detta enbart till dem som säljer sexuella tjänster inom ramen för gruppens uppsökande arbete. För dem som köper sex finns det ingen riktad hälso- och sjukvårdsverksamhet. Nedan presenteras verksamheter som möter målgrupperna och där insamling av information om omfattning skulle kunna vara möjlig, men där det idag finns stora utmaningar för systematiska statistiska uppföljningar.

Verksamheter som möter personer som köper och säljer sexuella tjänster

Det är sedan tidigare känt att kvinnokliniker, våldtäktsmottagningar och abortmottagningar kommer i kontakt med personer som framför allt säljer sexuella tjänster (Socialstyrelsen 2010). I RFSL:s rapport *Osynliga synliga aktörer* konstateras att flera sexsäljare inom hbtq-gruppen ville att yrkesverksamma skulle fråga om deras erfarenheter av sex mot ersättning och vågade inte berätta själva i rädsla för att bli stigmatiserade (Larsdotter et.al. 2010). Det finns också behov hos sexsäljande hbtq-personer som idag inte blir tillgodosedda. Detta är också något som konstateras i rapporten *En annan Horisont* (Edlund & Jakobsson 2014). Stigmatisering från professionella gör att många inte vill eller inte vågar berätta om att de säljer sexuella tjänster. Om hälso- och sjukvårdspersonal inte känner sig bekväma med att tala om sexualitet generellt är det svårt att tala om sex mot ersättning, enligt rapporten.

Enheten för sexuell hälsa, Sösam, Södersjukhuset

Sösams uppgift är att främja sexuell hälsa, förebygga spridning av hiv och andra sexuellt överförbara sjukdomar samt minska antalet oönskade graviditeter inom delar av södra och sydöstra Stockholm. Mottagningen möter personer med erfarenhet av sex mot ersättning

men det förs inte någon statistik. Det kan till exempel komma fram vid en smittspårningsprocedur där personen som testats positiv för exempelvis klamydia måste uppge partners som hen varit sexuellt tillsammans med. Antalet personer kan i vissa fall vara en indikation på att patienten har sex mot ersättning. I mötet med patienter skrivs en så kallad sexualanamnes där patienten får tillfälle att beskriva sin problembild för att adekvata vårdinsatser ska sättas in, men idag ställs inte frågan om erfarenhet av sex mot ersättning. Frågan om sex mot ersättning skulle kunna ställas under sexualanamnesen. Dels för att fånga upp personer i prostitution som behöver råd, stöd och hjälp, dels ur ett smittspridningsperspektiv där kontaktsättet till patientens partners kan behöva ske annorlunda än vid andra fall.

Vissa patienter kan uppleva frågorna som stötande, men med tanke på att många andra känsliga frågor ställs under anamnesupptagningen ser inte mottagningen att denna fråga behöver uteslutas av den anledningen. En annan utmaning kan vara att personalen känner sig obekvämt med att ställa frågan om sex mot ersättning. Detta kan hänga ihop med den generellt låga kunskapen inom hälso- och sjukvården om vilka åtgärder som bör och kan vidtas när en patient berättar om erfarenheter av att köpa eller sälja sex. Kunskapsbristen kan lösas med utbildning, och då bör sannolikt de specifika mottagningarna få uppdraget att specialisera sig.

Kunskapscentrum för sexuell hälsa skapar en mottagning för de med erfarenhet av att erbjuda sex mot ersättning

Inom primärvården i Göteborg finns Kunskapscentrum för sexuell hälsa som tillsammans med Mikamottagningen i Göteborg möter personer som köper och säljer sex i ett pågående projekt som heter STIV (Samverkan för tillgänglig vård). Mikamottagningen i Göteborg identifierar personer på gatan som är i behov av sjukvård och hänvisar dessa till Sexualmedicinskt centrum där två barnmorskor och en gynekolog arbetar med målgruppen. Vid årsskiftet 2014/2015 avslutas projektet och verksamheten blir en befintlig enhet inom Närhälsan Västra Götalandsregionen. Målet med verksamheten är att skapa en mottagning för alla i Göteborg med erfarenhet av att sälja sex, oavsett om det sker på gatan, internet eller andra arenor.

Specialistmottagning på Karolinska universitetssjukhuset för personer med önskad sexualitet

På Karolinska universitetssjukhuset i Huddinge finns sedan 2006 en specialistmottagning för personer med så kallad önskad sexualitet²⁹, Centrum för Andrologi och Sexualmedicin (CASM). Det är främst män som söker sig till mottagningen, men även kvinnor. Det önskade sexuella beteendet kan bland annat handla om sexuella övergrepp mot barn, okontrollerad pornografikonsumtion och köp av sexuella tjänster. Patienterna söker sig oftast själva till

29 Önskad sexualitet är ett samlingsbegrepp för att definiera sexuella avvikelser/parafilier och hypersexualitet (ofta nämnt som sexmissbruk i vardagligt tal).

mottagningen motiverade av att bli av med ett lidande kopplat till beteendet. I mars 2012 öppnade mottagningen den nationella hjälplinjen PrevenTell med medel från regeringen. Den syftar till att fånga upp och motivera personer med oönskad sexualitet till behandling.

Enligt underhandsuppgifter har omkring 21 procent av 600 förstagångsringare till hjälplinjen (125 män och två kvinnor) erfarenhet av att köpa sexuella tjänster. Nästan lika många kvinnor som män har erfarenheten av att sälja sex (nio kvinnor och tio män). Sex mot ersättning är ofta inte den primära anledningen till att de söker hjälp men det ingår inte sällan i det sexuella problembeteendet.

Mottagningen har inom ramen för upprättandet av hjälplinjen också genomfört en kartläggning av landets resurser att ta emot personer med oönskad sexualitet. Den visade att det finns nio verksamheter för vuxna över 18 år som riktar sig till personer med denna problembild (CASM 2012). Dessa verksamheter finns bland

annat i de tre storstäderna samt i Helsingborg, Karlskrona och Umeå. Tre verksamheter för barn och unga finns inom Barn- och ungdomspsykiatri lokaliserade i Stockholm, Linköping och Uppsala. Oftast är kompetensen knuten till enskilda personer med särskild erfarenhet och i vissa landsting saknas kompetensen helt. CASM:s bedömning är att det krävs ett långsiktigt arbete för att förebygga oönskad sexualitet och sexuella övergrepp vilket ställer krav på en nationell strategi.

Andra exempel på mottagningar

Andra exempel på mottagningar eller verksamheter där personer som köper och säljer sex kan förekomma är inom barn- och ungdomspsykiatri (BUP) ungdomsmottagningarna, Akutmottagning för våldtagna kvinnor (AVK) på Södersjukhuset i Stockholm, Venhälsan och Järva mansmottagning i Stockholm. Statistik skulle kunna samlas in från dessa verksamheter, förutsatt att verksamheterna får ett tydligt uppdrag och resurser.

Kriminalvårdens försöks- verksamhet år 2010

Unik möjlighet att identifiera brottsoffer och erbjuda särskilda insatser inom myndigheten

År 2008 fick Kriminalvården genom regeringens handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål (Skr. 2007/2008:167) möjlighet att identifiera brottsoffer och erbjuda särskilt riktade insatser till kvinnor med prostitutionserfarenheter. Efter som forskning inom området prostitution/människohandel har visat att personer som köper och säljer sexuella tjänster samt offer för människohandel, till följd av sin situation, undviker kontakter med myndigheter sågs detta som en möjlighet att under klienternas tid på anstalt identifiera brottsoffer och erbjuda särskilda insatser.

Syftet med undersökningen var att kartlägga erfarenhet av prostitution och människohandel hos kvinnor som avtjänar verkställighet på anstalt samt att fördjupa kunskapen om dessa grupper utifrån demografiska och psykosociala variabler.

Tre specifika frågeställningar formulerades om andelen belastade kvinnor på anstalt med erfarenhet av prostitution och människohandel samt hur de skilde sig från andra klienter utan dessa erfarenheter.

Samtliga kvinnor tillfrågades att delta under 16 månader

Data samlades in från september 2009 till december 2010 med hjälp av ett kompletterande intervjuformulär till ASI-grundintervjun som samtliga intagna dömda till två år eller mer svarar på. Inom ramen för denna försöksverksamhet fick alla nyintagna kvinnor svara

på frågorna i ASI, oavsett verkställighetstid. Samtliga kvinnor på kvinnoanstalterna Hinseberg, Ystad, Färingsö, Ljustadalen och Sagsjön tillfrågades om att delta.

En fjärdedel av alla nyintagna kvinnor hade erfarenhet av prostitution – nästan alla med missbruk

Av 866 nyintagna kvinnor under perioden deltog 515 (svarsfrekvens 60 procent). Analyserna beräknades på 469 individer då 46 enkäter inkom sent. Av dessa uppgav en fjärdedel (24 procent) att de hade deltagit i sexuella handlingar mot ersättning och en tiondel (11 procent) att de hade varit utsatta för människohandel. Nästan alla kvinnor (94 procent) som hade deltagit i sexuella handlingar mot ersättning hade ett missbruk. Förekomsten av missbruk i gruppen som inte hade erfarenhet av prostitution var betydligt lägre (63 procent). Skillnaderna var statistiskt signifikanta. Vidare var de kvinnor som sålt sexuella tjänster oftare dömda för narkotikarelaterade brott (58 procent) än de som inte hade sådan erfarenhet (36 procent).

Beträffande de kvinnor som utsatts för människohandel återfanns inga signifikanta skillnader vad gäller missbruk av alkohol eller narkotika förutom för blandmissbruk, det vill säga missbruk av alkohol och narkotika. Av de kvinnor som utsatts för människohandel hade en tredjedel (33 procent) ett sådant missbruk, till skillnad från de kvinnor som inte hade sådan erfarenhet (16 procent). Dessutom visade undersökningen att kvinnor med erfarenhet av prostitution är kraftigt överrepresenterade i den kvinnliga fängelsepopulationen (minst 24 gånger vanligare) i jämförelse med den all-

männa kvinnliga befolkningen. Förutom den egna kriminaliteten, finns därtill egna övergreppserfarenheter bland kvinnor med prostitutionserfarenheter. Kriminalvårdens inställning är att myndigheten har ett ansvar att försöka synliggöra och, vid behov, bistå denna grupp med hjälp och stöd.

Att uppmärksamma missbruk som en riskfaktor och/eller ett symptom är viktigt, inte bara för Kriminalvården, utan även för samhällets övriga funktioner när det gäller vård och behandling för utsatta kvinnor, samt i förebyggande arbete med prostitution och/eller människohandel.

Goda förutsättningar när det gäller systematiska uppföljningar och för att få fram relaterade problem

Brå har utvärderat Kriminalvårdens insatser inom ramen för utvärderingen av regeringens handlingsplan (Skr. 2007/08:167). Brå har konstaterat att Kriminalvården inte bara lyckats identifiera brottsoffer utan även förbättrat förutsättningarna att få fram relaterade problem till prostitutionen. Många hade dessutom

blivit utsatta för sexuellt våld och våldtäkter både i olika relationer och när de sålt sexuella tjänster. Behovet av och efterfrågan på terapi var större än de tillgängliga resurserna, så Kriminalvården blev tvungen att prioritera dem med störst behov. Av Kriminalvårdens egen utvärdering framgår att terapin varit mycket uppskattad av kvinnorna.

Enligt underhandsuppgifter från Kriminalvården har insatserna från handlingsplanen integrerats i det ordinarie arbetet, vilket fungerat mycket bra. Däremot drivs inget specifikt arbete mot målgruppen efter den avslutade projekttiden. Vissa farhågor om att myndigheten inte har någon särskilt anställd som arbetar specifikt med frågan har ventilerats inom ramen för ett informationsnätverk som Länsstyrelsen sammankallar till. Eftersom denna kartläggning delvis syftar till att skapa en systematisk modell för kartläggning och kunskapsinsamling om prostitutionens omfattning i Sverige finns det anledning att notera Kriminalvårdens unika möjligheter att med riktade insatser kunna följa upp och ge specifika insatser till personer som både köpt och sålt sexuella tjänster.

Personer som säljer sex i Sverige 2013 – ur ett peer-perspektiv

Ökad kunskap om sexsäljares situation och behov

År 2011 tog organisationen Hiv-Sverige kontakt med organisationen Rose Alliance för ett gemensamt projekt. Syftet var att ta fram en metod för hiv/STI-prevention för personer som säljer sex baserat på en peer-to-peer-metod. Hiv-Sverige som projektägare och Rose Alliance som samverkanspartner ansökte gemensamt medel från Folkhälsomyndigheten inom ramen för att nå målen för den nationella hiv/aids-strategin (Prop. 2005/06:60). Organisationerna tog fasta vid att det fanns få evidensbaserade metoder kopplade till hiv/STI-prevention för personer som säljer sex. Medlemmar i organisationen Rose Alliance var intresserade av att utföra en enkätundersökning bland personer som säljer sex, liknande en studie som tidigare gjorts i Danmark. Till skillnad från den danska studien användes "community based reserach" där målgruppen är en delaktig partner i undersökningsarbetet.

Syftet med rapporten var att fördjupa kunskapen om vilka behov gällande hiv/STI-prevention som finns bland personer som säljer sex i Sverige samt att öka kunskapen om andra faktorer som anses påverka möjligheten till ett effektivt preventionsarbete, exempelvis utsatthet för våld och diskriminering samt det utanförskap som social stigmatisering ofta leder till. De metoder som användes var en enkätundersökning samt djupintervjuer med personer med egen erfarenhet av att köpa och sälja sexuella tjänster. Enkäten och intervjuerna har utformats av personer som själva sålt sex och är medlemmar i föreningen Rose Alliance – därav

ett så kallat peer-perspektiv³⁰. Denna undersökning berörs av samma urvalsproblematik som i andra studier, och är inte representativt för alla som säljer sex.

Civilsamhällets möjlighet att komma i kontakt med delar av målgruppen

Information om enkäten, och en förfrågan om intresse att delta, skickades genom mejl-lutskick till 60 slumpvis utvalda medlemmar inom Rose Alliance samt till 551 mejladresser och 247 mobilnummer kopplade till annonser och hemsidor man funnit vid en genomgång av annonsforum. De som bekräftade deltagandet fick sedermera en instruktion och en länk till en webbenkät som endast kunde besvaras en gång per dator. Denna metod, att först be om ett samtycke om att delta innan enkäten distribuerades, användes för att försäkra sig om att de svarande faktiskt sålde sex.

En kort sammanfattning av resultaten

124 personer deltog i enkätundersökningen, 13 personer ställde upp i djupintervjuerna. Elva personer med egen erfarenhet av att sälja sexuella tjänster (åtta kvinnor, en transperson och två män) samt två män med erfarenhet av att köpa sexuella tjänster. Två av de intervjuade sexsäljarna hade även erfarenhet av att köpa sex. I enkätundersökningen deltog 124 personer med egen erfarenhet av att sälja sexuella

³⁰ Peer-perspektiv innebär att det är personer med egen erfarenhet som genomfört undersökningen. Centralt för detta sätt att arbeta är meningsfull involvering. Att personer som säljer/sålt sex själva är experter om deras situation och har rätten att tala i egen sak.

tjänster. Av dessa identifierade sig 98 stycken som kvinnor, 19 stycken som män, fyra som transpersoner och tre som "annat". Informanternas genomsnittsålder var 35 år. En tredjedel, 42 personer, var inte födda i Sverige och av dessa var 25 personer bosatta utanför Sverige. Av informanterna identifierar sig 44 procent som heterosexuella, 38 procent som bisexuella och 10 procent som homosexuella.

Hälften träffar tio kunder i månaden

Genomsnittsinformanten i undersökningen började sälja sexuella tjänster när hen var 25 år på grund av möjligheten att tjäna pengar och sexuell nyfikenhet. En tredjedel har det som sin huvudsakliga sysselsättning och en fjärdedel som ett extrajobb. Vanligast är att göra "out-call" till kundens hem eller hotellrum, det näst vanligaste är "incall" i sitt eget hem. 20 informanter har erfarenhet av att sälja sex i gatumiljö. Det vanligaste, 82 procent, är att enbart ha män som kunder och man träffar i genomsnitt 15 kunder i månaden varav hälften träffar 10 kunder i månaden. De allra flesta känner sig trygga när det säljer sex. De som dock låter ekonomin påverka säkerhetsstrategierna, till exempel går med på att ha oskyddade samlag för mer pengar, har i högre utsträckning upp-

levt våld och känner sig mindre trygga. Hälften har också samarbetat med någon och en av tio uppger att de haft en hallick. Däremot varierar vad en hallick kan vara för något, allt från någon som hjälpt till med en hemsida till någon som utnyttjat dem ekonomiskt.

Möter hälso- och sjukvården vid testning

Sjukvården är den vanligaste samhällssektorn som informanterna möter, frivilligorganisationer är den näst vanligaste. Näst intill ingen tror att samhället har de resurser som behövs den dagen de skulle vilja sluta sälja sex. När det gäller våldsutsatthet uppger en tredjedel att de oroar sig för fysiskt våld och 40 procent har varit utsatta för psykiskt och/eller sexuellt våld. 14 procent anger att våldet utövats av en kund vilket gör sexköparna i detta material till den minst vanligaste gärningspersonen. Sju av nio som uppgett att kunden varit förövare och som gjort en polisanmälan uppger att de blivit kränkta av polisen och skulle inte anmäla brott igen. Det som oroar informanterna mest är fördomar från myndigheter. 54 procent uppger att de regelbundet kontrollerar sig för sexuellt överförbara sjukdomar men endast hälften vågar berätta att de säljer sex. De flesta, 78 procent, vet var de kan vända sig för att göra hiv-test.

Plattformen Civila Sverige mot människohandel

Bakgrund – Plattformen mot människohandel

Stiftelsen Tryggare Sverige bjöd den 29 augusti 2013 in frivilligorganisationer, som på ett eller annat sätt arbetar för att förbättra situationen för utsatta för människohandel, till ett möte för att skapa ett nationellt nätverk varpå Plattformen Civila Sverige mot människohandel bildades. Länsstyrelsen i Stockholm har varit med och stöttat initiativet från start.

Samarbetet baseras på en värdegrund där mänskliga rättigheter är utgångspunkten, och där man sätter den utsattas väl i centrum. Idag ingår 18 olika organisationer som arbetar med människohandelsfrågor³¹. En del medlemmar ger direkt stöd och erbjuder skyddat boende, andra arbetar uppsökande eller möter riskgrupper, medan andra arbetar för att stärka rättigheter eller förändra attityder. Syftet är att tillsammans, genom att lägga samman erfarenheter och kunskap, bättre bistå utsatta.

Plattformen för Civila Sverige mot människohandel har i samarbete med Sveriges nationella rapportör mot människohandel på Rikspolisstyrelsen sammanställt statistik från civilsamhället. Statistiken bygger på svar från ideella organisationer som kommit i kontakt med 35 kvinnor och flickor utsatta för människohandel mellan åren 2010 och 2014. Alla personer i sammanställningen har erhållit hjälp och stöd av civilsamhället. De allra flesta har fått skyddat boende och medmänskligt stöd, men även medicinsk vård, juridisk rådgivning och samtalsstöd.

³¹ På hemsidan går det att läsa mer om vilka aktörer som ingår. www.manniskohandel.se

Identifierade offer – årsfördelning

Ursprung och ålder

Av 35 kvinnor är sju minderåriga, 18 ensamstående och åtta lever tillsammans med en partner. För två kvinnor saknas uppgift om civiltillstånd. Och av samtliga har 16 kvinnor barn. En flicka under 18 år har ett barn. Majoriteten är unga vuxna mellan 18 och 26 år (20 stycken) och sju är över 26 år. Bland de minderåriga är en under 15 år medan de andra sex flickorna är mellan 15 och 18 år.

Viktigt med ett barnperspektiv i bemötandet med offer för människohandel

Civila plattformen har ställt frågor om kvinnorna har barn och i så fall var de befinner sig. Sju kvinnor uppger att barnen är hos släktingar. I ett fall, med en svensk kvinna som lever i en beroenderelation till förövaren, är barnet hos sin andra vårdnadshavare i Sverige. Nio kvinnor lever med barnen, ibland som papperslösa och ofta utan tillgång till socialt skydds nät.

Plattformen för Civila Sverige understryker vikten av att ett barnperspektiv finns närvarande i bemötande av människohandelsoffer. I deras sammanställning framkommer att fyra av de nio kvinnor som lever med sina barn idag saknar tillstånd att vistas i Sverige, tre har avisats från landet efter att ha sökt asyl (utan att ha polisanmält sin förövare). Vidare återfinns kvinnor med barn som har missbruksproblematik eller lever under hot från kriminella gäng.

Tabell 14. Antalet identifierade offer mellan åren 2010 och 2014.

År	Antal
2010	4
2011	4
2012	4
2013	11
2014	12
Totalt	35

Bilden är komplex och de indirekt utsatta barnens situation är oviss. Två mammor med barnen hos sig (som inte polisanmält människohandel) har fått permanent uppehållstillstånd beviljat och en minderårig mamma, som inte heller har polisanmält, har återvänt till hemlandet med sitt barn och får där stöd av en frivilligorganisation. Mellan år 2010 och 2014 identifieras kvinnor som utnyttjats för människohandel från följande länder enligt tabell 15.

Exploateringsform

Alla de personer som identifierats genom Plattformen för Civila Sveriges kartläggning är utsatta för sexuell exploatering och av dessa är nio stycken *multipelt* utsatta, och har även varit offer för arbetsexploatering. Av dessa personer har två exploaterats för hushållsarbete och tre har tvingats begå kriminella handlingar, utöver att ha exploateras sexuellt. (Tabell 16.)

Förövare och offer har för det mesta en nära relation till varandra

I svarsformuläret har de organisationer som deltog haft möjlighet att uppge om det fanns specifika sårbarhetsfaktorer hos de utsatta, som till exempel att stå i ekonomisk beroendeställning till förövaren. Vidare kunde erfarenheter av våld eller hot om våld mot offret eller offrets släktingar rapporteras. Resultatet visar på en rad olika faktorer som försvårar och komplicerar situationen för offret.

Plattformens kartläggning har även berört kvinnans relation med förövaren.

I nio fall är förövaren sedan tidigare helt okänd för offret. Men det mest förekommande är att det finns en nära relation mellan förövare och offer; tio uppger att förövaren är deras partner, två att det är deras förälder och en uppger att det är en släkting. Även andra relationer identifieras; i sex fall är förövaren från kvinnans hemort, i fem fall en bekant och i två fall finns förövaren i *samma nätverk*. I nio fall finns inga uppgifter om relationsformen.

Av de nio kvinnor som uppgett att de tvingats in i prostitutionen genom hot har sex kvinnor en relation till förövaren; två är barn till förövaren, två partner med förövaren och en är släkting.

Plattformens rekommendationer inför framtiden

Plattformen Civila Sverige mot människohandel förespråkar en fortsatt och kontinuerlig insamling av statistik om civilsamhällets kontakter med offer för människohandel och exploatering. De lyfter också fram barnperspektivet och understryker vikten av att i kontakt med kvinnor som är offer fråga om de har barn och var de befinner sig. Slutligen lyfter Plattformen civila Sverige mot människohandel vikten av att civilsamhället sammanställer antalet misstänkta och potentiella offer för människohandel, en grupp som ofta glöms bort.

Tabell 15. Antal identifierade kvinnor utsatta för människohandel som fördelade på ursprung.

Land	Antal
Rumänien	10
Estland	4
Nigeria	3
Sverige	3
Bulgarien	2
Litauen	2
Eritrea	2
Övriga länder	9

Tabell 16. Antal identifierade personer som exploaterats fördelade på exploateringsform.

Exploateringsform	Antal
Sexuell exploatering	35
Tvångsarbete	7
Tvångsarbete i hushåll	2
Tvingats begå kriminella handlingar	3
Annan	1

Intellektuella funktionsnedsättningar och prostitution

I Socialstyrelsens intervjuer i 124 verksamheter (Socialstyrelsen 2007) beskrevs gruppen personer med intellektuell funktionsnedsättning, främst kvinnor som utsatts i prostitution. Denna grupp framställdes som särskilt sårbar och utsatt. Intervjupersonerna gav flera exempel där kvinnor med intellektuella funktionsnedsättningar utnyttjats sexuellt och för det fått någon form av ringa ersättning, exempelvis mat, kläder eller godis. I Socialstyrelsens rapport från 2003 beskrivs också att Mikamottagningarna i Göteborg, Malmö och Stockholm har erfarenhet av personer med intellektuella funktionsnedsättningar med erfarenheter av sex mot ersättning. Oslos prostitutionsgrupp (Pro Sentret 1998) tar upp problemen för socialarbetare att arbeta med denna grupp, där många av klienterna hamnade mellan stolarna hos olika myndigheter.

Den extra utsattheten hos personer med intellektuell funktionsnedsättning kan beskrivas som att dessa personer har svårare att läsa andra människors signaler, se risker samt orsaksamband. Den som inte förstår sammanhang, vill vara som alla andra och samtidigt är beroende av personer i sin omgivning kan löpa förhöjd risk att bli utnyttjad och kränkt. Det finns en liten mängd forskning på just detta område, såväl nationellt som internationellt, men forskare vid Göteborgs universitet har under de senaste åren publicerat ett antal vetenskapliga artiklar.

Yrkesverksamma som arbetar med personer med intellektuella funktionsnedsättningar har svårt att upptäcka prostitution

Kuosmanen och Starke (2011) genomförde fokusgruppsintervjuer med personal i verksamheter som kommer i kontakt med målgruppen. Informanterna bestod främst av socialarbetare från en frivilligorganisation, missbruksvården, en specialskola, ett specialboende och från ett socialkontor med fokus på att koordinera LSS. Utöver socialarbetare bestod informanterna även av psykologer, speciallärare, volontärer och en polis.

I intervjuerna uttrycks oro för att klienterna inte har förmågan att skydda sig och att de riskerar att utsättas för sexuella övergrepp och andra kränkningar. Polis och andra yrkesverksamma som möter målgruppen lär sig i sin yrkesroll att identifiera personer som köper och säljer sex men kan sakna både metoder och kunskaper att särskilja psykisk sjukdom, missbruk och intellektuella funktionshinder. Verksamheter som arbetar med personer med intellektuella funktionsnedsättningar är kunniga inom sitt område, men har begränsade kunskaper om sexualitet och prostitution (Kuosmanen & Starke 2011).

Kuosmanen och Starke (2013) beskriver vidare att personer med intellektuella funktionsnedsättningar blir utsatta för brott i prostitution har svårt att göra sig trovärdiga som målsägande och vittnen. Med andra ord saknar även rättsväsendet kunskaper och metoder att hjälpa och stödja denna målgrupp.

Irreguljära migranter, EU-medborgare och barn

Papperslösa, eller irreguljära migranter, är människor som befinner sig i Sverige utan uppehållstillstånd. Den här gruppen omnämns ofta tillsammans med unga ensamkommande och fattiga EU-medborgare som extra utsatta grupper som löper stor risk att hamna i prostitution, människohandel, tvångsarbete eller arbetsexploatering.

Baserat på internationella erfarenheter som också pekar ut dessa grupper som flerfaldigt sårbara³² har Länsstyrelsen Stockholm i föreliggande omfattningskartläggning tagit deras situation i beaktning. Målet har varit att samla in så mycket kunskap och statistik som möjligt gällande unga utländska medborgare inom prostitution i Sverige, men arbetet har bara i begränsad omfattning varit framgångsrikt. Största svårigheten i faktainsamlingen har haft att göra med en ovilja hos många unga ensamkommande, EU-medborgare och irreguljära migranter att komma i kontakt med myndigheter.

Nedanstående redovisningar ska därför tolkas med försiktighet. Dessutom bör det understrykas att den statistik som presenteras rymmer dubbelrapportering, det vill säga att en och samma person kan ha räknats flera gånger.

Irreguljära migranter

Henry Ascher, barnläkare och professor i folkhälsovetenskap, som i sitt yrke i stor omfattning kommer i kontakt med irreguljära migranter bekräftar att systematisk sammanställning av information om irreguljära migranter i Sverige, och gruppens erfarenheter av prostitution, saknas. Just denna grupp undviker kontakter med myndigheter av rädsla för att bli utvisade vilket innebär att tillförlitliga siffror kring dessa människors erfarenheter av prostitution är svåra att finna.

Frivilligt återvändande

I syfte att skapa ett permanent nationellt återvändandeprogram för människor utsatta för människohandel, har Länsstyrelsen genomfört ett återvändandeprojekt³³ tillsammans med Internationella Migrationsorganisationen (IOM) i Helsingfors. Inom projektet, som påbörjades 31 december 2014, erbjöds utsatta ett stöd i återvändandet såväl före som under hemresan, samt en tid efter hemkomst. Sedan hösten 2013 omfattade projektet även personer som utsatts för människohandel för andra ändamål, såsom tvångsarbete, tiggeri, stölder med mera.

De individer som aktualiserats kom i kontakt med det frivilliga återvändandeprojektet främst genom polis och socialtjänst som ansökt via Länsstyrelsen i Stockholm.

Under 2013 aktualiserade Länsstyrelsen i Stockholm 22 ärenden som ingick i målgruppen för ett frivilligt återvändande. Majoriteten av dessa var kvinnor. Två fall gällde minderåriga pojkar som misstänktes vara offer för människohandel för andra ändamål. Båda pojkarna avvek innan ett återvändande kunde genomföras.

Av 22 aktualiserade ärenden är det åtta personer som återvänt till sitt hemland: sju vuxna och ett medföljande barn. Samtliga är kvinnor och alla har varit utsatta för sexuell exploatering, förutom en kvinna som var offer för andra ändamål. Offren var i åldrarna 18–41 år och var främst EU-medborgare med ursprung i länder som Rumänien, Bulgarien, Slovakien, Litauen och från länder som Serbien och Nepal och Dominikanska republiken.

I samtliga ärenden utom ett har personerna mottagit stöd med återintegreringen i hemlandet. Stödet är anpassat efter behov som till exempel utbildning, boende och medicinsk vård. I två ärenden har de återvändande fått stöd med att starta en egen affärsverksamhet. Den som inte fått stöd har avböjt hjälp.

³² Council of the Baltic Sea states – Task Force against Trafficking in Human Beings, *Baltic Round-up*, 2013

³³ <http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/Sv/manniska-och-samhalle/jamstalldhet/prostitutionochmanniskohandel/Pages/tryggare-atervandande.aspx>

Utsatta EU-medborgare i Sverige – lägesrapport ur ett människohandelsperspektiv

I Länsstyrelsen i Stockholms lägesrapport om EU-medborgare var antalet personer som under 2013 kan ha utsatts för någon form av sexuell exploatering mellan 159 och 395 stycken (Länsstyrelsen i Stockholm 2014b). Resultaten bygger på en enkät som skickades samtliga svenska kommuner, polismyndigheter och flera organisationer.

15 av 173 kommuner uppger att de kommit i kontakt med EU-medborgare som kan ha utnyttjats för sexuella ändamål.

I kartläggningen poängterade Länsstyrelsen att ingen exakt bild av antalet EU-medborgare som kan ha utnyttjats för ändamålen beskrivna ovan kan konstateras baserat på enkätsvaren, då såväl under- som överrapportering kan ha förekommit.

Majoriteten av kommunerna uppger att de varit i kontakt med 1–5 personer som kan ha utnyttjats för sexuella ändamål. De kommuner som rapporterar ett större antal är främst storstadskommunerna Stockholm, Malmö, Göteborg men även Västerås som uppger 6–10 personer. EU-medborgarna kom från Rumänien men även Bulgarien, Spanien, Lettland, Litauen, Slovakien, Polen, Ungern och Storbritannien. Ingen kommun har kommit i kontakt med pojkar eller män som de misstänker kan ha utnyttjats i prostitution. De flesta är kvinnor men fem kommuner uppger även att de har kommit i kontakt med flickor under 18 år.

Barn utsatta för människohandel – en nationell kartläggning från Länsstyrelsen

Länsstyrelsen i Stockholm genomförde år 2012 en nationell kartläggning som visade att 166 barn registrerats som misstänkta offer för människohandel eller människohandelsliknande brott under tiden 2009–2011 (Länsstyrelsen i Stockholm 2012).

Kartläggningen gjordes genom en enkät som följdes av intervjuer med handläggare inom socialtjänst och andra verksamheter (som i enkäten svarat att de har kommit i kontakt med barn som misstänkts vara offer för människohandel). Svarefrekvensen var 75 procent. Från andra organisationer och myndigheter inkom 14 svar.

Två tredjedelar av barnen har annan nationalitet än svensk och hälften vistas i Sverige tillfälligt. Kartläggningen hittade lika många flickor som pojkar. Svaren från enkäten visade också att lika många av barnen varit utsatta för människohandel för sexuella ändamål som för andra ändamål, till exempel tvingats att begå stöldbrott, tigga och arbeta. Majoriteten av flickorna misstänktes dock ha varit utsatta för människohandel för sexuella ändamål främst medan pojkar i högre grad varit inblandade i stöldbrott. Det finns dock misstankar om att många av pojkarna också kan ha varit utsatta för någon form av sexuell exploatering.

Majoriteten av barnen är ensamkommande, endast tolv fanns i en svensk kommun med förälder. Mer än en fjärdedel av barnen vistades i Sverige med en annan vuxen än sin förälder. Den allra största gruppen i kartläggningen var ensamkommande barn i en pågående asylprocess. Oftast har pojkarna och flickorna kommit till Sverige och sökt asyl och under tiden utnyttjats sexuellt eller tvingats att begå brott i den kommun de vistats.

Ensamkommande barn som försvinner

Det påpekades i kartläggningen att en stor utmaning gällande den här gruppen, främst pojkar, är att många avviker när det uppdagas att de varit inblandade i ett brott vilket innebär att socialtjänsten inte hinner öppna en utredning eller verkställa beslutade insatser. Hundratals ensamkommande asylsökande barn försvinner från boenden i Sverige varje år vilket begränsar möjligheterna att utreda om de varit utsatta för sexuell exploatering eller arbetsexploatering.

Detta är ett problem som i stor grad finns kvar även idag, något som bekräftas i Länsstyrelsen i Stockholms arbete inom uppdraget som nationell samordnare mot prostitution och människohandel. Denna problematik har även lyfts fram av myndigheter som Migrationsverket, polis och socialtjänst.

Utsatta barn identifierade genom Nationellt metodstödsteam

I Sverige inrättades i januari 2009 ett Nationellt Metodstödsteam mot prostitution och människohandel (NMT) under ledning av Länsstyrelsen i Stockholms län. NMT ger operativt metodstöd till alla kommuner, myndigheter och frivilligorganisationer i ärenden som rör prostitution och människohandel. Sedan 1 januari 2014 har Nationellt Metodstödsteam mot prostitution och människohandel vid Länsstyrelsen i Stockholm (NMT) haft en hotline för misstänkta människohandelsärenden.

Till och med oktober 2014 hade över 80 ärenden om misstänkt människohandel och exploatering inkommit från bland annat polis, socialtjänst, sjukvård, frivilligorganisationer och allmänhet. Länsstyrelsen har inom NMT under 2014 länkat vidare ärenden som rör totalt 26 barn och unga. Av dessa var 15 barn under 18 år, och ingen var äldre än 20.

Flickor exploaterades främst för sexuella ändamål, och pojkar inom kriminalitet och tiggeri, vilket även visats i Länsstyrelsens tidigare kartläggning från 2012. För samtliga barn har det öppnats utredningar samt gjorts placeringar med hjälp av socialtjänsten. Polisanmälan har gjorts gällande 14 flickor och nio pojkar. Vissa av dessa ärenden har länkats vidare till återvändandeprojektet. Majoriteten av barnen kom från Rumänien och resterande från Serbien, Algeriet, Lettland, Nigeria, Ryssland och Tyskland.

Referenser

- Abelsson, J. & Hulusjö, A. (2008). *I sexualitetens gränstrakter: en studie av ungdomar i Göteborg med omnejd som säljer och byter sexuella tjänster*. Göteborg: Göteborgs Stad, Social resursförvaltning.
- Agardh, A. et al. (opublicerat material, under arbete).
- Agustín, L. & Persson, L. (2010). 'Tvivelaktig rapport om sexköp'. *Svenska Dagbladet*, 15 Juli.
- Bernstein, E. (2007). *Temporarily yours: intimacy, authenticity, and the commerce of sex*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2008). *Sexuell människohandel: en fråga om tillgång och efterfrågan*. Rapport 2008:24. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2011a). *Prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Slutredovisning av regeringens handlingsplan*. Rapport 2011:18. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2011b). *Polisanmälningar rörande människohandel för sexuella ändamål åren 2008–2010*. Rapport 2011:19. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brunovskis, A. & Tyldum, G. (2004). *Crossing borders: an empirical study of transnational prostitution and trafficking in human beings*. Fafo Report 426. Oslo: Fafo.
- Centrum för Andrologi och Sexualmedicin, CASM (2012). *Delrapport avseende utvecklingsmedel för att motverka sexuellt våld*. Stockholm: Karolinska universitetssjukhuset.
- Council of the Baltic Sea states, CBSS (2013) – Task Force against Trafficking in Human Beings, *Baltic Round-up*, 2013.
- Dodillet, S. & Östergren, P. (2011). *The Swedish sex purchase act – claimed success and documented effects*, Konferensbidrag presenterat på: International Workshop; Decriminalizing Prostitution and Beyond: Practical Experiences and Challenges. Haag, 3-4 Mars, 2011.
- Edlund & Jakobsson (2014). *En annan horisont: sexarbete och hiv/STI-prevention ur ett peer-perspektiv*. Hiv-Sverige.
- Eriksson, N. & Knutagård, H. (2005). *Sex män säljer sex: nöje blir till funktion*. RFSL Rådgivningen Skåne.
- Holmström, C. (2008) "Prostitution och människohandel för sexuella ändamål i Sverige: omfattning, förekomst och kunskapsproduktion" i Holmström, C. & Skilbrei, M-L (red.) *Prostitution i Norden*. Forskningsrapport. TemaNord 2008:604. Nordiska ministerrådet. Köpenhamn.
- Holmström, C. & Skilbrei, M-L. (red.). (2008). *Prostitution i Norden*. Tema Nord 2008:604. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.
- Holmström, L. C. (2015) *Förbud mot köp av sexuell tjänst i Sverige – en kunskapsöversikt som belyser avsedda effekter och diskuterar oavsedda konsekvenser*. RFSU rapport.
- Johansson, M., Turesson, P. & Borg, A. (2006). *Slutrapport från projektet Nätprostitution*. Stockholms stad: Prostitutionsenheten.
- Jonsson, L. & Lundström Mattsson, Å. (2012). *Unga som skadar sig genom sex*. Stiftelsen allmänna barnhus.
- Jonsson, L. & Svedin, C-G. (2012) "Online är jag någon annan":: unga kvinnor med erfarenhet av att sälja sexuella tjänster online. Linköpings Universitet.
- Kofod, J. et al (2011) *Prostitution i Danmark*. Köpenhamn: Det nationale forskningscenter for velfärd.
- Kotsadam, A. & Jakobsson, N. (2014). *Shame on you, John! Laws, stigmatization, and the demand for sex*. European Journal of Law and Economics 37, 393-404.
- Kuosmanen, J. (2008). "Tio år med lagen. Om förhållningssätt till och erfarenheter av prostitution i Sverige" i Holmström, C. & M-L, Skilbrei (red.) (2008) *Prostitution i Norden*. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.
- Kuosmanen, J. & Starke, M. (2011) 'Identifying the invisible: The experiences of prostitution among persons with intellectual disabilities: Implications for social work'. *Journal of Social Work* 2013 13: 123

- Kuosmanen, J. & Starke, M. (2013) 'The ideal victims? Women with intellectual disability as victims of prostitution-related crime'. *Scandinavian journal of social work in disability and rehabilitation*. DOI: 10.1080/15017419.2013.813409
- Kriminalvården (2009). *Slutredovisning av Försöksverksamhet riktad till kvinnor som varit utsatta för människohandel eller befunnit sig i prostitution*. Dnr 2009-001340.
- Larsdotter, S., Jonsson, J. & Ahlin, A. (2010). *Forskningsöversikt över hbt-personer som köper och säljer sexuella tjänster*. RFSL.
- Larsdotter, S, Jonsson, J. & Gäredal, M. (2011). *Osynliga synliga aktörer: hbt-personer med erfarenhet av att sälja och/eller köpa sexuella tjänster*. RFSL.
- Larsdotter, S. & Jonsson, J. (2014) *Kartläggning av sex mot ersättning bland hbtq-personer, kvinnor som har sex med kvinnor och män som har sex med män*. RFSL för Socialstyrelsen och Länsstyrelsen. Opublicerat arbetsmaterial.
- Lindroth, M., Löfgren-Mårtensson, L. & Månsson, S-A. (2012). *Marginaliserad sexualitet? Tvångsomhändertagna ungdomars attityder, erfarenheter och handlingar*. *Socionomens forskningsupplement*.
- Länsstyrelsen i Stockholms län (2012). *Barn utsatta för människohandel – en nationell kartläggning*. Rapport 2012:27. Stockholm: Länsstyrelsen i Stockholms län.
- Länsstyrelsen i Stockholms län (2014a). *En kunskaps-sammanställning av omfattningskartläggningar och människohandel för sexuella ändamål*. Opublicerat arbetsmaterial.
- Länsstyrelsen i Stockholms län (2014b). *Utsatta EU-medborgare i Sverige – lägesrapport ur ett människohandelperspektiv*. Rapport 2014:10. Stockholm: Länsstyrelsen i Stockholms län.
- Munro, V. E. & Della Giusta, M. (2008). 'The regulation of prostitution: contemporary contexts and comparative perspectives' i *Demanding Sex: Critical Reflections on the Regulation of Prostitution*, V. E. Munro, V.E. & Della Giusta, M. (red.) Aldershot: Ashgate.
- Månsson, S-A. (1998). 'Den köpta sexualiteten' i Lewin, B. (red.), *Sex i Sverige - om sexuallivet i Sverige 1996*. Stockholm: Folkhälsoinstitutet.
- Månsson, S-A. & Söderlind, P. (2004). *Sexindustrin på nätet: aktörer, innehåll, relationer och ekonomiska flöden*. Égalité.
- Olsson, N. (2007): *När prostitutionen flyttade in i vardagsrummet: en kartläggning kring hur Internet används för att erbjuda/marknadsföra sexuella tjänster i Skåne/Öresundsregionen och som ger en bild av ungdomars attityder till och erfarenheter av fenomenet*. Malmö. Prostitutionsenheten. Stadsdelsförvaltningen Centrum. Malmö stad.
- Priebe, G., & Svedin, C.G. (2012). *Sälja och köpa sex i Sverige 2011. Förekomst, hälsa och attityder*. Delrapport 1. Linköpings Universitet.
- Pro Sentret (1998). *Prostitusjon. Inndelningar fra Pro Sentrets jubileumskonferanse*. Oslo Kommune: Norge.
- Proposition 1997/1998:55. *Kvinnofrid*. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet.
- Proposition 2005/06:60. *Nationell strategi mot hiv/aids och vissa andra smittsamma sjukdomar*. Stockholm: Socialdepartementet.
- Proposition 2010/11:77. *Skärpt straff för köp av sexuell tjänst*. Stockholm: Justitsdepartementet.
- Rikspolisstyrelsen (2013) *Tillsynsrapport*. Stockholm: Rikspolisstyrelsen
- Rikspolisstyrelsen (2014) *Människohandel för sexuell och andra ändamål*. Lägesrapport 14. Stockholm: Rikspolisstyrelsen
- Sandman, Catrin (2013). *Kontakt via internet. Uppsökande arbete på annonssidor för eskorttjänster 2012*. Prostitutionsgruppen, Social Resursförvaltning, Göteborgs Stad.
- Scaramuzzino, G. & Malmström, S. (2006). *Kartläggning av köp av sexuella tjänster på internet i Öresundsregionen 2006.01.01 – 2006.07.31*. Malmö stad. Centrum stadsdelsförvaltning.
- Scaramuzzino, G. (2007). *Sexhandelns sociala geografi: uppföljande kartläggning av sexköp med utgångspunkt i Öresundsregionen och med fokus på kunderna i prostitutionen*. Malmö stad. Centrum stadsdelsförvaltning.
- Scaramuzzino, G. (2014). *Sexsäljares och sexköpares kollektiva handlande på internet. En svensk "fuck-förening"*. Linnéuniversitetet.

- Skilbrei, M-L. & Holmström, C. (2013). *Prostitution policy in the nordic region*. Aldershot: Ashgate
- Skr. 2007/08:167 *Handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål*. Stockholm: Integrations- och jämställdhetsdepartementet.
- Skr. 2013/14:91 *Åtgärder för att stärka barnets rättigheter och uppväxtvillkor i Sverige*. Stockholm: Socialdepartementet. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2000) *Kännedom om prostitution 1998–1999*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2004) *Kännedom om prostitution 2003*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2007) *Kännedom om prostitution 2007*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2010) *Kartläggning av verksamheter som kommer i kontakt med prostitution och människohandel för sexuella ändamål. I de tre storstadskommunerna och 13 mindre kommuner*. Opublicerat arbetsmaterial.
- Socialstyrelsen (2015) *Prostitutionens utveckling*. Opublicerat arbetsmaterial.
- SOU 1995:15. *Könshandeln*. Stockholm: Socialdepartementet.
- SOU 2010:49. *Förbud mot köp av sexuell tjänst – en utvärdering 1999-2008*. Stockholm: Fritzes.
- Statens institutionsstyrelse (2011). *Slutrapport – uppdrag att förstärka arbetet med vuxna missbrukare och ungdomar som har varit, är eller riskerar att bli utsatta för prostitution eller människohandel för sexuella ändamål*. Stockholm: Statens institutionsstyrelse.
- Statens institutionsstyrelse (2012). *Ungdomar intagna på SiS särskilda ungdomshem 2012 – en tabellsammansättning av ADAD inskrivningsintervju*. Stockholm: Statens institutionsstyrelse.
- Svedin, C. G., Priebe, G. (2004). *Ungdomars sexualitet – attityder och erfarenheter. Avsnitt: Sexuell exploatering, Att sälja sex mot ersättning/pengar*. Avdelningen för barn- och ungdomspsykiatri: Lunds Universitet.
- Svedin, C. G., Priebe, G. (2009). 'Unga, sex och Internet' i Ungdomsstyrelsen. *Se Mig! Unga om sex och Internet*. Ungdomsstyrelsens skrifter, 2009:9. Stockholm: Fritzes.
- Svedin, C-G. et al (2012). *Prostitution i Sverige. Huvudrapport. Kartläggning och utvärdering av prostitutionens insatser samt erfarenheter och attityder i befolkningen*. Linköpings universitet.
- Söderlind, P. & Hammarlund, J. (2014) *Prostitution och internet 2014 – en analys av information på nätet som rör försäljning av sexuella tjänster*. Glykol och M-brain för Socialstyrelsen och Länsstyrelsen. Opublicerat arbetsmaterial.
- Tikkanen, R. (2008). *Person, relation och situation. rikshandlingar, hivtest och preventiva behov bland män som har sex med män*. FoU rapport 2008:1. Malmö högskola.
- Tikkanen, R.H., Abellsson, J., & Forsberg, M. (2011). UngKAB09. *Kunskap, attityder och sexuella handlingar bland unga*. Skriftserien 2011:1. Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för socialt arbete.
- Tilling, K. (2001) "Capture-recapture methods – useful or misleading?." *International Journal of Epidemiology* 30.1: 12-14.
- Ungdomsstyrelsen (2009). *Se mig – unga om sex och internet*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- www.emis-project.eu (hämtat den 1 september 2014)
- www.hiv-sverige.se (hämtat den 24 oktober 2014)
- www.manniskohandel.se (hämtat den 26 november 2014)
- www.migrationsverket.se (hämtat den 15 februari 2015)
- www.R-project.org (hämtat den 27 oktober 2014)
- www.rosealliance.se (hämtat den 24 oktober 2014)

Bilaga 1.

Regeringsuppdraget

 REGERINGEN	Regeringsbeslut II:3 2013-11-21 U2013/6848/JÅM
Utbildningsdepartementet	Länsstyrelsen i Stockholms län Box 22067 104 22 Stockholm
	INKOM LÄNSSTYRELSEN I STOCKHOLMS LÄN 2013 -12- 04 DNR: 106-41195-2013

Uppdrag om inhämtning av kunskaper

Regeringens beslut

Regeringen uppdrar åt Länsstyrelsen i Stockholms län att kartlägga och samla kunskap om prostitutionens utveckling och omfattning i Sverige. I uppdraget ingår att analysera prostitutionens utbredning, omfattning och former, bl.a. nya trender, kontaktvägar och vilka som köper respektive säljer sexuella tjänster, samt att beskriva den internationella utvecklingen på området. Variabler som kön och ålder bör beaktas i kartläggning och analys. Resultatet av kartläggningen ska spridas till berörda målgrupper.

Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Socialdepartementet och Utbildningsdepartementet) senast den 15 mars 2015. Redovisningen ska även innefatta en redovisning av hur medlen har använts.

För uppdraget får Länsstyrelsen i Stockholms län rekvirera högst 1 200 000 kronor. Kostnaden ska belasta det under utgiftsområde 13, Integration och jämställdhet för budgetåret 2014 uppförda anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder*, anslagspost 12 jämställdhetsinsatser efter regeringsbeslut. Länsstyrelsen i Stockholms län får rekvirera medlen från Kammarkollegiet tidigast den 1 januari 2014 och senast den 28 februari 2014. Medel som inte har använts för avsett ändamål ska återbetalas till Kammarkollegiet senast den 15 december 2014.

Uppdraget ska genomföras i samråd med Socialstyrelsen, Rikspolisstyrelsen, Ungdomsstyrelsen och Brottsförebyggande rådet.

Skälen för regeringens beslut

I juli 2008 beslutade regeringen om en handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål (skr. 2007/08:167). Med anledning av handlingsplanen har regeringen vidtagit omfattande åtgärder på området. En viktig åtgärd har varit att öka samverkan och kunskapsöverföringen mellan verksamma myndigheter på området.

Postadress 103 33 Stockholm	Telefonväxel 08-405 10 00	E-post: w.registrator@regeringskansliet.se
Besöksadress Drottninggatan 16	Telefax 08-21 68 13	

2

Länsstyrelsen i Stockholms län har sedan 2008 i uppdrag att utveckla den nationella samordningen och samverka rörande prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Från och med den 11 april 2013 har uppdraget utvidgats till att omfatta alla former av människohandel (Ju2013/1492/PO). Uppdraget ska redovisas den 15 mars 2015.

Att inhämta kunskap om prostitutionens omfattning och utveckling är en viktig del i arbetet med att förebygga och bekämpa prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Med ökad kunskap kan lämpliga och effektiva åtgärder mot prostitution och människohandel vidtas samtidigt som färsk kunskap underlättar uppföljningen av genomförda insatser på området. Ökad kunskap efterfrågas också i olika sammanhang av bl.a. myndigheter och organisationer men även internationellt.

Mot denna bakgrund bör Länsstyrelsen i Stockholms län ges i uppdrag att kartlägga och samla kunskap om prostitutionens utveckling och omfattning i Sverige. I uppdraget bör det också ingå att analysera prostitutionens utbredning, omfattning och former samt beskriva den internationella utvecklingen på området.

På regeringens vägnar

Maria Arnholm

Magnus Jonsson

Kopia till

Justitiedepartementet/PO, KRIM och L5
 Socialdepartementet/FST och SFÖ
 Rikspolisstyrelsen
 Brottsförebyggande rådet
 Socialstyrelsen
 Statskontoret
 Kammarkollegiet
 Ungdomsstyrelsen

Bilaga 2.

Prostitutionen i Sverige 2014 – Fördjupad metodbeskrivning, tillvägagångssätt och resultat

Se separat dokument som finns att ladda ner från
www.lansstyrelsen.se/stockholm/publikationer

*Prostitutionen i Sverige 2014 – Fördjupad metod-
beskrivning, tillvägagångssätt och resultat, Läns-
styrelsen Stockholms län, ISBN 978-91-7281-637-4*

*Mer information kan du få av
Länsstyrelsens avdelning för tillväxt
Telefon: 010-223 10 00*

*Länsstyrelsen rapporter finns på
www.lansstyrelsen.se/stockholm/publikationer*

*Länsstyrelsen i Stockholms län
Hantverkargatan 29
Box 22067
104 22 Stockholm
Telefon: 010-223 10 00
www.lansstyrelsen.se/stockholm*